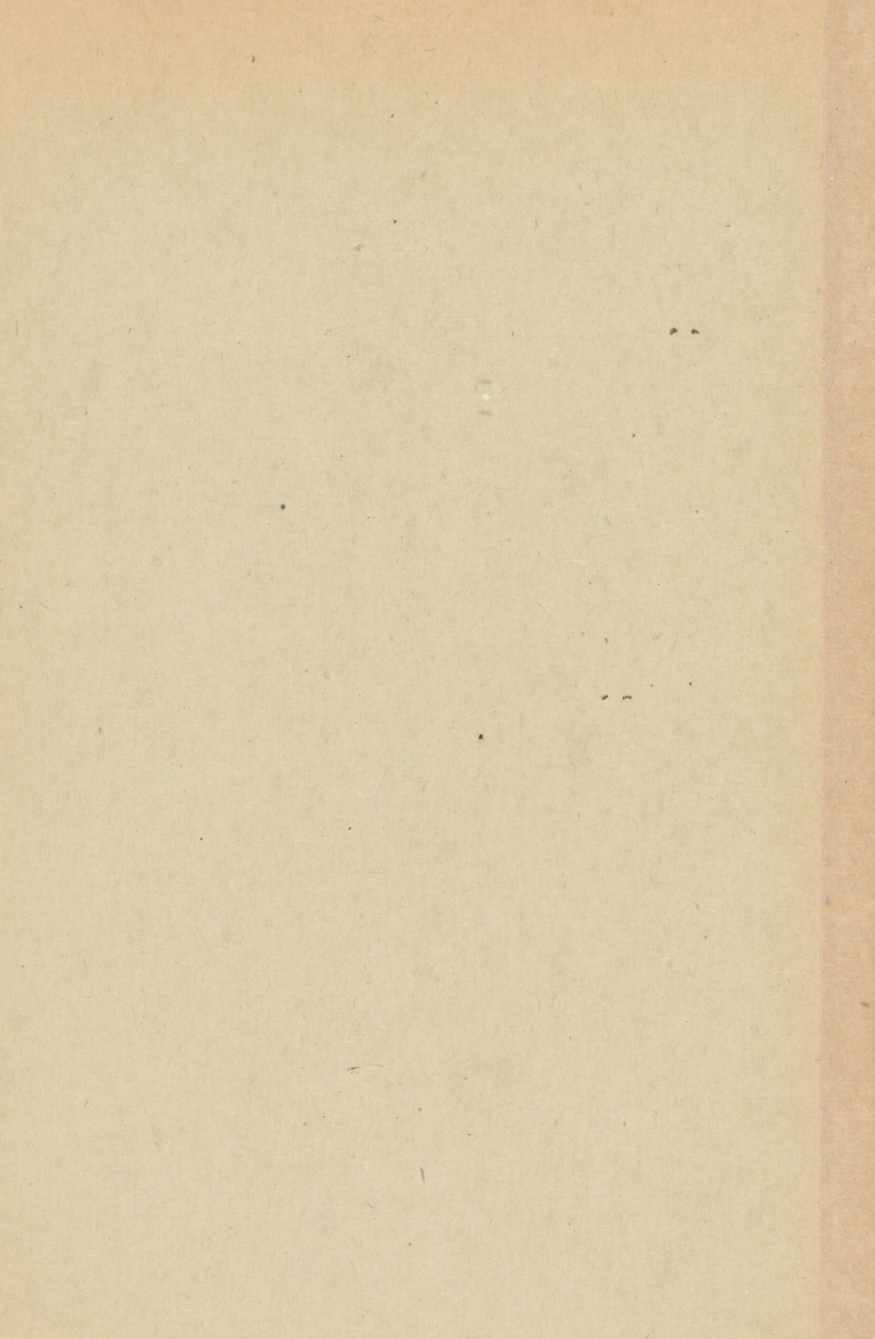

S. S. ŠAIN

ÕIGETE
KÜLVIKORDADE
SISSEVIIMINE
JA KINDLA
SÖÖDABAASI
LOOMINE

V. R. VILJAMSI NIMELINE ÜLELIIDULINE SÕOTADE
TEADUSLIKU UURIMISE INSTITUUT

S. S. ŠAIN

ÕIGETE KÜLVIKORDADE
SISSEVIIMINE
JA KINDLA SÖÖDABAASI
LOOMINE

IVANOVO OBLASTIS KINEŠMA RAJONIS
ASUVA PARTEI 17. KONGRESSI NIMELISE
KOLHOOSI TÖÖKOGEMUSI

RK „POLIITILINE KIRJANDUS“
TALLINN 1948

Tõlgitud teose järgi:

С. С. Шаин.

Введение правильных севооборотов и создание прочной кормовой базы.

ОГИЗ, государственное издательство сельскохозяйственной литературы, Сельхозгиз,
Москва — 1946.

15452
A-17203

Pühendatud ustava bolševiku, tulibingelise patrioodi ja õpetlase akadeemik Vassili Robertovitš Viljamsi mälestuseks

PARTEI 17. KONGRESSI NIMELINE PÖLLU- MAJANDUSLIK ARTELL

*„Sotsialismi võit lõi tugeva ja võit-
matu töö ja teaduse liidu. Miljonid
vabad ja väsimatud töötajad külast
võtsid agronoomilise teaduse juhtimi-
se enda kätte“*

Akadeemik V. R. Viljams

Kinešma linn asetseb Volga parempoolsel kõrgel kaldal. Teisel pool jõge, vasakul kaldal, seisavad tihedalt Tšeganovo, Korotihha, Põrjoševo, Vaškino, Morozovo, Dolmatova, Voltšihha, Martõnihha, Šaronihha, Kinino, Veršinino, Zjablovo, Mihhailovski ja Aleksino küla. Need külad moodustavad nüüd partei 17. kongressi nimelise kolhoosi ja kuuluvad Tšeganovo külanõukogu alla.

Selle kolhoosi ajalugu on tema neljateistkümne küla, on kogu endise Kinešma maakonna talurahva ajalugu. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni elasid talupojad jõetagustes külades vaeselt. Kuidas võiski kehv ja väheviljakas leetunud maa talupoega toita, pealegi oli tal seda maad liig vähe.

Viiskümmend aastat tagasi oli Kinešma maakonnas 424 tuhandest tessatinist põllumaast talupoegade kasutada ainult 119 tuhat tessatini, ülejäänud kolm neljandikku oli mõisnike, kaupmeeste ja vabrikantide valduses. Talupoegade pisikeste hingemaade ümber laiusid avarad põllud ja toredad metsad, need kuulusid aga suurtööstur ja ärimees Gorelinile.

Kehvad, väheviljakad mullad ei võimaldanud talupoegadel koos perekondadega äraelamist ja enamik mees- ja naiselanikest otsis tööd lähedal asuvas Kinešma ning isegi

pealinna ja Venemaa teiste linnade vabrikuist. Kogu jäid vanakesed ja lapsed. Elu oli kerjuslik ja pime. Tol ajal, viiskümmend aastat tagasi, oli semstvo statistika andmeil Kinešma maakonnas 35 tuhande elaniku kohta 120 kõrtsi ning joogikohta ja ainult 32 kooli, kus õppis kaks tuhat last.

Pärast Suurt Oktoobrit hingasid talupojad kergemalt. Gorelinite maad said talupoegade omandiks. Hakati juurima ja põllu alla võtma metsamaid — „Gorelini raismikke“. Maapidamine muutus avaramaks. Hakati külvama rohkem teravilja ja maha panema rohkem kartuleid, hakati suurendama kariloomade arvu. Kuid siiski ei olnud põllumajandus peategevuseks ja talupojad lahkusid küladest, oma üksiktaludest, asudes tööle vabrikuisse ja tehaseisse. Ei tuntud suurt huvi talumajapidamise vastu. Põllutööle vaadati kui kõrvalülesandele, põhitöö kõrval vabrikus või tehases.

Saabus 1931. aasta, massilise kollektiviseerimise aasta. Ka Tšeganovo külanõukogu piirkonnas olevas 14 külas asutati samal aastal, kus varem, kus hiljem, kolhoosid. Kuid külad olid väikesed, kolhoosiperesid vähe: kümme, kaks-kümmend või kolmkümmend peret. Puudusid veel kollektiivse majapidamise juhtimise kogemused ja töö ei tahtnud esialgu edeneda. Aastail 1932—1933 hakati kolhoose ühendama. Nii liitusid üheks kolhoosiks Korotihha ja Vaškino, Voltšihha ja Zjablovo ja teised põllumajanduslikud artellid. Külanõukogu piirkonnas oli neljateistkümne kolhoosi asemel nüüd ainult seitse kolhoosi.

Kolhooside töö paranes. Kuid kolhoosid asetsevad ikka veel tihedalt. Nende majanduslikud huvid põimusid karjamaade kasutamisel, soode kuivatamisel, kannustike juurimisel ja uudismaa ülesharimisel niivõrd, et varsti kerkis uuesti esile kolhooside ühinemise küsimus. 1933. aastal jäi Tšeganovo külanõukogu piirkonda ainult kaks kolhoosi: Pervomaiski ja partei 17. kongressi nimeline kolhoos.

Partei 17. kongressi nimelist kolhoosi on juhtinud vahetpidamata, selle asutamisest peale, suurepärase kollektiivse tootmise organisaator Vassili Fjodorovitš Smirnov. Kolhoos tugevnes organisatsiooniliselt ja majanduslikult. Kolhoosnikud töötasid üksmeelselt ja ühel nõul. Kuid kolhoosi tootmise kasvu segas kaua põldude korratus. Andis end tunda varem paljude külade poolt teostatud väikepõlluline maa-

kasutamine. Puudus külvikord. Põllud muutusid kirjuks, sest igale vähegi suuremale põllule külvati palju eri liiki kultuure. Eriti talumatuks muutus olukord kolhoosi ühisloomakasvatuse arenedes. Tekkis möödapääsematu tarvidus õigete külvikordade sisseseadmiseks, heinakasvatuse laiendamiseks ja karjamaade korrastamiseks.

1938. aastast viidi kolhoosis sisse õiged heinaviljeluse põllu- ja söödakülvikorrad. See võimaldas tõsta põldude viljakust, organiseerida kindlat söödabaasi ja kolhoosi põldudel maksma panna ranget korda. Kolhoos muutus üheks eesrindlikemaks kogu Kinešma rajoonis. Riiginormid täideti tähtajaliselt ja ka kolhoosnikud said tööpäeva eest küllaldaselt toiduaineid ja raha. Tšeganovo kolhoosil tuli tihti abistada naabreid, nende hulgas ka Pervomaiski kolhoosi, kellel asi ei edenenu. Viimane liitus Tšeganovo partei 17. kongressi nimelise kolhoosiga 1940. aastal.

Pervomaiski kolhoosile kuulunud põldudel seati sisse samasugused põllukülvikorrad, nagu need olid Tšeganovo kolhoosis. Moodustati uued põllutöö- ja loomakasvatuse brigaadid.

Käesoleval ajal on partei 17. kongressi nimelisse kolhoosi ühendatud Tšeganovo külanõukogu piirkonna kõik 14 küla. Sellesse kuulub 352 majapidamist. Kolhoosil on 2799,9 hektari maad, sellest 1341 hektari põllumaad, suurearvuline ühisloomapidamine ja palju kodulinde.

Kolhoosi majapidamine tugevneb ja kasvab pidevalt. Väheviljakad maad on hakanud andma järjest suurenevaid saake. Kui 1913. aastal saadi iga elaniku kohta keskmiselt 8 puuda teravilja ja 1929. aastal 18,6 puuda, siis 1943. aastal saadi juba 41,3 puuda, see on 5 korda rohkem kui 1913. a. ja 2,5 korda rohkem kui enne kolhoosi ühinemist. Kartuleid saadi iga elaniku kohta 1913. aastal 9 puuda, 1929. aastal 21,5 puuda, 1943. aastal aga juba 61 puuda, mis on peaaegu 7 korda rohkem kui 1913. aastal ja 3 korda rohkem kui 1929. aastal.

Tšeganovo külanõukogu piirkonna elanikkond koosneb praegu võrdselt Kinešma vabrikute ning tehaste tööliste ja kolhoosnikute peredest.

Asjaolu, et kolhoos asub suurearvulise arenenud töölis- ja teenistujaskonnaga tööstuspiirkonnas, määrab ära kolhoosi

majandamise suuna. See on kõigepealt loomakasvatuslik suund. Kolhoosi ühisloomakasvatus suureneb järjekindlalt ja kiiresti. Viimase viie aasta jooksul on veiste arv suurenenud kahekordseks, sealhulgas lehmade arv poolteisekordseks. Suurenenud on ka suguemiste arv. On asutatud ühislambakasvatus ja kodulindude pidamine. Aastalehma keskmine toodang on tõusnud poolteist korda, kogu piima- toodang aga kolm korda.

1939., 1940. ja 1941. aastal võttis kolhoos loomakasvatuse näitajatega osa üleliidulisest põllumajanduse näitusest. Isamaasõja aastail jõudis ta Ivanovo oblastis loomakasvatuse arendamise alal esimeste hulka. Ivanovo oblasti täitevkomitee on kolhoosi korduvalt autasustanud rändpunalipu määramisega ja 1944. aastal oli tema hoida ka Riikliku Kaitsekomitee poolt Ivanovo oblastile loomakasvatuse arendamise eest määratud rändpunalipp.

Loomade arvu suurenemist ja toodangu tõusu nii kolhoosi kui ka kolhoosnikute individuaalloomapidamises on võimaldanud kindel söödabaas, mis tugineb heinaviljeluse külvikordadele.

Õigete külvikordade sisseviimine on soodustanud samal ajal tunduvalt kartuli- ja köögiviljapidandade laiendamist. Tänu sellele on suurenenud kolhoosi kartuli ja köögivilja kogutoodang, mis omab erilist tähtsust Kinešma linna ja rajooni tööstustöölise ja teenistujate varustamise seisukohalt.

Neil eeldustel ja lähtudes rahvamajanduse nõudeist arendab partei 17. kongressi nimeline kolhoos majapidamist loomakasvatuse ja kartuli-köögivilja kasvatamise suunas.

Samaaegselt on kolhoos ka rajooni seemnekasvatuse majandiks ja toodab edukalt ümbruskonna teistele kolhoosidele parimasordilisi teraviljaseemneid: rukki-, tali- ja suvinisu-, odra-, kaera-, herne- ja heinaseemneid. Teraviljakultuuride viljakus ei ole veel eriti kõrge, kuid ületab siiski Kinešma rajooni teiste kolhooside saake 2—3 tsentneri võrra hektaarilt. Viljakuse tõstmise toimub järjekindlalt. Õigete külvikordade süsteemi tarvituselevõtmine ühes hein- taimede külvidega on loonud kindla aluse mullaviljakuse parandamiseks ja kõikide põllumajanduskultuuride saagi tõstmiseks.

Põllunduse, loomakasvatuse, köögiviljakasvatuse ja teiste põllumajanduslike tootmisharude edukus ja arenemine sai võimalikuks ainult tänu kolhoosi kõigi tootmisprotsesside eeskujulikule organiseerimisele, töö õigele organiseerimisele ja eesrindlikele töömeetodeile.

Põllumajandusliku artelli stalinlik põhikiri on kolhoosi-elu vääramatuks seaduseks. Mida täpsemalt ja täielikumalt seda täideti, seda rohkem saadi põllumajandustoodangut, seda tugevamaks ja rikkamaks muutus kolhoos ning seda jõukamaks ja kultuursemaks kujunes kolhoosnike elu.

Sõjaaja raskused ületas kolhoos edukalt. 1945. aasta algul koosnes kolhoosi elanikkond 1134 inimesest, neist töövõimelisi 431. Iga töövõimelise inimese kohta tuli keskmiselt 6,5 hektaari maad, sellest 3,1 hektaari põldu. See pole väike töökoormus, et sellega toime tulla, on vaja pingutamist. Kuigi Volga-tagune masina-traktorijaam annab kolhoosile märkimisväärset abi, tuleb kolhoosi põhiline töömaht siiski katta kolhoosnike tööjõuga. Masina-traktorijaama poolt on kolhoosile tööd tehtud hektarides järgnevalt:

	1940. a.	1941. a.	1942. a.	1943. a.	1944. a.
Sügisküünd	72,0	56,0	14,2	23,1	127,1
Kevadküünd	224,1	184,4	239,2	76,8	179,4
Kesaharimine	170,9	153,9	135,0	160,4	153,0

Et masina-traktorijaama peamine tähelepanu on koondatud mahajäänudate kolhooside abistamisele, on ta partei 17. kongressi nimelises kolhoosis sügisküünde teostanud keskmiselt ainult kuni 25 protsenti. Hobustega on tulnud kolhoosil künda iga aasta kuni 300 hektaari. Suuremas ulatuses, 41 protsenti, teostas masina-traktorijaam sügisküündi ainult 1944. aastal.

Traktorite kevadkünni töömaht ei ole ulatunud isegi paremail aastail üle ühe kolmandiku kogu töömahust. Ülejäänud kahe kolmandiku osas on tulnud kasutada hobutööjõudu. Parem on olukord kesaharimisega. Seda on tehtud peamiselt traktoritega.

Kuigi masina-traktorijaama traktorid annavad kolhoosile iga aasta märkimisväärset abi, on hobustega läbiviidavate

tööde hulk siiski võrdlemisi suur, ületades traktorite töömahu.

Uhenduses enamiku meeste Punaarmeesse kutsumisega langes töökoormatis peamiselt naistele, kes ennastsalgava tööga jätkasid sihikindlamalt kui kunagi varem põllumajandusliku artelli majapidamise kindlustamist, tootes tera- ja köögivilju ning loomasaadusi rohkem kui enne sõda.

Alaealised, kes enne sõda tootmisprotsessist üldse osa ei võtnud, olid Isamaasõja aastail täiskasvanud kolhoosnikele põllutöödel tõelisteks abilisteks.

Naiste ja alaealiste tootmistöödele rakendamist iseloomustavad jägnevad arvud.

	1940. a.	1941. a.	1942. a.	1943. a.
Mehed	192	88	93	91
Naised	123	276	277	315
Alaealised	4	45	44	64
kokku	319	409	414	470

Mees- ja naiskolhoosnike tööpanus kolhoosi töödost osavõtmisel suurenes. Ei jäänud ühtki kolhoosnikut, kes ei oleks välja töötanud valitsuse poolt kolhooside kohta kindlaksmääratud tööpäevade miinimumnormi, 100 tööpäeva. Vähemalt kaks kolmandikku kolhoosnikuist töötas aastas välja üle 200 tööpäeva, paljud töötasid isegi üle 300 tööpäeva.

Kolhoosi liikmete patriotism avaldus nii tööde kiires läbiviimises kui ka töö kvaliteedi parandamises. Niisama nagu kolhoosist Punaarmeesse kutsutud mehed kangelaslikult kaitsesid kodumaa vabadust ja iseseisvust, andsid oma panuse võidu heaks mees- ja naiskolhoosnikud tagalas, töötades ennastsalgavalt kolhoosi põldudel ja farmides.

Pärast fašistliku Saksamaa kokkuvarisemist koju tagasi pöördunud Punaarmee sõdurid ja ohvitserid leidsid oma kolhoosi tundmatuseni muutununa — palju õitsvamana kui enne Isamaasõja aastaid.

Sõja-aastail ehitas kolhoos teise loomakasvatusfarmi jaoks veiselauda, mis mahutab 86 looma, kanala 500 kodulinnule, talli 24 hobusele, eeskujuliku suure viljaaida 393 tonni vilja paigutamiseks, vastava siseehitusega kartuli-

keldri 100 tonni kartulite hoidmiseks, tuulerootori ühes veevärgiga, paisu, veterinaarpunkti ja mugava lastesõime 60 lapsele. 1944. aasta lõpul ehitas kolhoos oma jõududega 12 kilomeetrit kõrgepinge-elektriliini ja varustas nii kolhoosihooned kui ka kolhoosnike elamud korraliku valgustusega.

Praegu annab kollektiivmajand palju rohkem põllumajandustoodangut kui enne sõda. See selgub alljärgnevatest tähtsamate põllumajanduskultuuride sõjaeelse viljakuse andmete võrdlusest sõjaaegsete näitajatega tsentnerites hektaarilt:

Kultuurid	1937.—1940. a.	1941.—1944. a.
Teravili	10,2	11,4
Kartul	91,5	94,0
Köögivili	132,8	165,0
Ristikhein	13,1	28,0

Kolhoos on ausalt kinni pidanud kollektiivmajandi esimesest kohustusest: täitnud täielikult kohustuslikud müüginormid riigile kõikide põllumajandussaaduste liikide alal. Pealeselle on kolhoos müünud üsna palju toodangut riiklikele varumissetevõtetele üle normi. See selgub, kui kõrvutada sõjaeelse, 1940. aasta andmed sõjaaegse, 1944. aastaga. Põllumajandustoodangut on riigile müüdnud tsentnerites:

Toodangu nimetus	1940. a.	1944. a.	1944. a % 1940. aastast
Teravili	1560	2870	164
Kartul	1350	3353	248
Köögivili	471	2755	586
Piim	393	731	183

Toodud arvudest näeme, et kolhoos andis 1944. aastal riigile märgatavalt rohkem põllumajandussaadusi kui 1940. aastal, ja nimelt üle 1000 tsentneri teravilja, 2000 tsentnerit kartuleid, üle 2000 tsentneri köögivilja ja 338 tsentnerit piima.

See oli kolhoositalurahva patriotismi kasvu tulemuseks nõukogude kodumaa suurte katsumuste aastatel. „Selle üllaske ülesandega ei oleks me muidugi suutnud toime tulla ilma kolhoosikorrata, ilma mees- ja naiskolhoosnike

ennatsalgava tööta. Kui meie armee kolmandal sõja-aastal ei tunne puudust toiduainetest, kui elanikkonda varustatakse toiduainetega ja tööstust toormaterjalidega, siis selles avaldub kolhoosikorra jõud ja elulisus, kolhoositalurahva patriotism" (Stalin).

Suured saagid võimaldasid kolhoosil varustada kangelaslikku fronti ja tagalat võiduks vajalike põllumajandussaadustega ja samal ajal säilitada kolhoosnikuile tööpäeva peale väljaantava nii rahalise kui ka põllumajandustoodete koguse peaaegu endises kõrguses. Tööpäeva eest said kolhoosnikud enne sõda ja sõja-aastail sissetulekuid järgmiselt (kilogrammides):

Põllumajandustooted ja raha	1938. a.	1939. a.	1940. a.	1941. a.	1942. a.	1943. a.	1944. a.
Kartul	3,0	3,0	6,5	4,5	8,0	2,7	4,5
Teravili	2,2	2,4	3,0	1,7	1,8	1,5	1,05
Köögivili	1,6	2,0	1,2	1,0	1,1	1,2	2,0
Hein	1,0	0,8	0,8	2,0	2,0	2,5	1,3
Põhk	0,6	1,3	2,2	1,0	1,0	1,5	1,5
Raha (rbl.)	1,52	2,00	3,06	4,02	7,00	5,00	5,00

Tööpäevade eest natuuras ja rahas saadav sissetulek kindlustas ausalt töötavaile kolhoosnikuile täielikult äraelamise. Kuidas elasid siis kolhoosnikud 1944. aastal?

Kolhoosnik A. P. Baženova, kelle mees, poeg ja tütar olid Punaarmee ridades, perekonda aga oli jäänud veel 5 last, teenis tehtud tööpäevade arvel aastas 1355 kg teravilja, 2738 kg kartuleid, 1264 kg köögivilja, 2783 kg heinu, 1030 kg põhku ja 3092 rubla raha.

Kolhoosnik S. K. Jegorov ei võtnud enne Isamaasõda vanaduse tõttu kolhoosi töödest osa. Sõja alates, kui tema kaks poega ja tütar läksid sõtta, hakkas ta kolhoosis jälle tööle, pidades õigeks, et sellisel raskel ajal peab vaenlase purustamisele kaasaaitamiseks nii noor kui vana töötama. Koos naisega teenisid nad aastas 112 puuda toiduvilja, 205 puuda kartuleid, 104 puuda köögivilja, 210 puuda heinu ja 90 puuda põhku.

Suurtele punaarmeeelaste perekondadele anti, kui nad seda vajasid abi. Neile anti loomi, toiduaineid jne.

Kolhoosi juhivad juhatas ja selle esimees Vassiili Fjodorovitš Smirnov. Smirnov ei ole enam noor mees. Hiljuti tähistas kolhoos tema 60-ndat sünnipäeva. Neist 60 aastast on V. F. Smirnov 15 aastat (alates kolhoosi asutamisest 1931. aastal) olnud vahetpidamata partei 17. kongressi nimelise kolhoosi esimeheks ja juhtijaks.

Ta on kohaliku Põrjoševo küla talupoeg, kes noores eas töötas ümbruskonna vabrikuis ja kes on tõusnud oma kolhoosi vilunud juhtijaks. Kollektiivse tootmise suurepärase organisaatorina, varustatud agro- ja zootehniliste teadmistega ning suurte argielu kogemustega, omab ta suurt autoriteeti nii oma kolhoosis kui ka kogu ümbruskonnas. Poliitiliselt arenenud UK(b)P liikmena oskab ta kiiresti kasvava kollektiivmajapidamise huve osavalt ühendada kolhoosnikute isiklike huvidega.

Iga õhtu kavastab V. F. Smirnov järgmise päeva töö. Esimehe tööpäev algab varahommikul väljasõitudega brigadide juurde ja farmidesse, eriti sinna, kus töö edeneb nõrgemini. Enne lõunat, esimese poolpäeva lõpul, viibib V. F. Smirnov kolhoosi kontoris, kuulab oma abiliste aruandeid, annab juhtnõure, võtab vastu ning vestleb kolhoosnikutega ja väljastpoolt kolhoosi tulnud inimestega. Esimehe igapäevane kolhoosi kontoris viibimine ei kannata „kantseleis istumise“ iseloomu. Kontoris on ta kindlal ajal selleks, et igaüks võiks temaga kokku saada, ilma et tarvitseks teda taga otsida kolhoosi laialdasel maa-alal. Pärast lõunat sõidab sm. Smirnov uuesti brigadide juurde ja farmidesse. Päeva lõpul viibib ta jälle kontoris.

V. F. Smirnovi ligemateks kaastööliseks on kolhoosi põhitootmisharusid juhtivad spetsialistid: rajooni seemnekasvatuse majandi agronoom Klavdia Aleksejevna Holodilova ja zootehnik Jevdokia Vassiljevna Rõbina.

Sm. Holodilova juhib kolhoosi põllundust ja köögiviljakasvatust. Ta on põllutööbrigadide alatiseks juhtijaks, õpetab kolhoosnikuile agrotehnikat ja teostab ranget kontrolli töö kvaliteedi üle. Talvel õpetab ta kõrgete saakide õpiringides brigadiiridele ja lülivanemaile agrotehnilisi teadmisi. Brigadiiride ja lülivanemate kasvatamisel ja nende teadmiste tõstmisel ei ole vähem tähtsad igapäevased agronoomiga kokkupuuted põldudel, aias ja heinamaadel, kus

ühiselt läbi arutades lahendatakse kõik tootmisalased ülesanded.

Kolhoosi zootehnik J. V. Rõbina veedab suurema osa ajast farmides, suvel aga karjamaadel. Ka J. V. Rõbina õpetab loomakasvatuse brigaadide töötajaid õpiringides. Loomakasvatuse alal töötajate kvalifikatsiooni tõstmisele ja töö parandamisele aitab palju kaasa zootehniku igapäevane kokkupuutumine brigadiiridega, lüpsjatega, seatalitajatega, karjustega, tallimeestega jne. Loomakasvatuse alal töötajad saavad kolhoosi loomakasvatuse jõudluse tõstmiseks zootehnikult alati tõelist abi ja õigeid juhendeid.

Partei 17. kongressi nimelise kolhoosi majapidamise õit-senguks on palju kaasa aidanud, olgugi veel mitte täielikult rakendatud, heinaviljelussüsteem.

See on võimaldanud kolhoosil mobiliseerida põldude, heinamaade ja loomakasvatuse seni kasutamata tootlikke reserve.

Järgnevalt asumegi partei 17. kongressi nimelises kolhoosis rakendamisele võetud heinaviljelussüsteemi vaatlemisele.

KOLHOOSI MAADE KASUTAMISEL VALITSEB KINDEL KORD

Heinaviljelussüsteem võtab endale kaks ülesannet: 1) taastada lühima aja kestel mullaviljakuse tingimused ja 2) kindlustada loomakasvatusele haljassöödabaas.

Akadeemik V. R. Viljams

Tšeganovo kolhoosil on 2799,9 hektaari maad. Kõlvikute järgi jaguneb maa-ala järgmiselt: põllumaad 1341,91 hektari, heinamaad 260,69 hektaari, karjamaad 317,70 hektari, aiamaad 18,19 hektaari, metsa 557,45 hektaari, raismikke ja põlenud metsa kohti 67,30 hektaari, sood 0,98 hektari, kuristikke ja orge 0,80 hektaari, liivikuid 41,23 hektari, õue- ja aiamaad 64,99 hektaari.

Kõlvikud ei asetse ühes massiivis. Metsa ja võsaga kaetud kuristikud ja orud jaotavad kolhoosi territooriumi üksikuteks maatükkideks (joonis 1). Nende paiknevus ja kaugus Volgast, samuti nende reljeef ja mulla omadused on erinevad. Kõrgemaid maa-alasid on juba ammust ajast kasutatud põllumaana, heina- ja karjamaadeks aga on jäetud madalikud, luhad ja soostunud maa-alad. Kõrgendikud, samuti kuristiku- ja orukohad on võetud metsa alla, mida osaliselt kasutatakse ka karjamaana. Metsa ülesanne on reguleerida mulla niiskusetingimusi, pealeselle aitab ta kuristiku- ja orukohtadel ära hoida mulla uhtumist.

Kolhoosi mullastik on väga erinev. Volga läheduses on valdavalt liivmullad, jõest kaugemal liivakad savimullad.

Enne heinaviljeluse külvikordade sisseviimist viidi 1937. aastal läbi üksikasjalik kolhoosi mullastiku uurimine. Mulda uurivate eriteadlaste poolt liigitati kolhoosi mullad

mehaanilise koostise järgi kolme rühma: 1. liivsavi, kerge tolmpjas, 2. liivsavi, kerge, 3. saviliiv.

Kerge tolmpjas liivsavimuld koosneb peamiselt peenikes-test tolmuosakestest. See asjaolu põhjustab niiske mulla suurt siduvust ja kuivamisel suurt tihenemist. Pidevalt üheaastasi põllumajanduskultuure kasvatades ei ole niisugusel mullal mingit võimalust luua vastupidavat sõmerat struktuuri. Vastupidi, künnikiht muutub tolmppeeneks, millele kuivamisel tekib lõhedega kaetud koorik. See põhjustab suurt ja kasutat mulla niiskuse kadu.

Selliseid muldasid peab harima õigeaegselt ja kiiresti. Mulla suure niiskuse puhul, eriti kevadeti, on see kleepuv ja harimine on raskendatud. Kui künniga hilinetakse, siis kuivab pealmine struktuurita kiht ja muutub väga tihedaks.

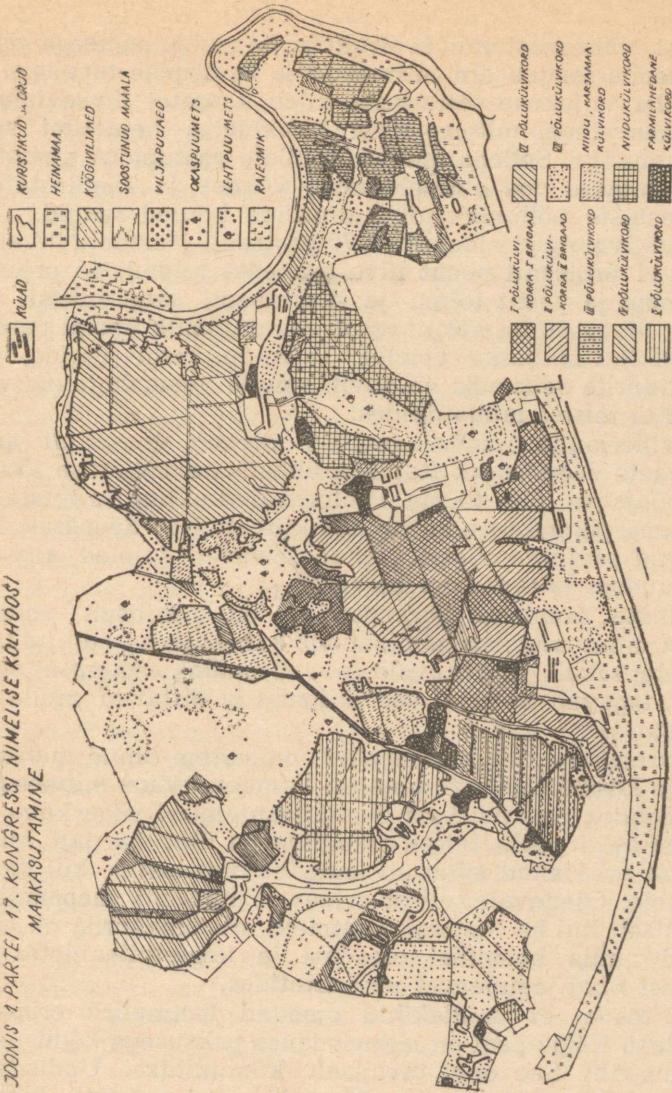
Pärast kündmist jääb põld panklikuks ja ebatasaseks. Pankade peenendamiseks on vaja tugevasti ja mitmekordselt äestada, mis mulda veelgi rohkem tolmustab ja struktuuri hävitab. Selle ärahoidmiseks tuleb üksikute küpsenud muldadega maatükkide künniaega nagu „püüda“, et kündi teostada sel ajal, kui niiskusolud tagavad mulla kõige parema peenendumise.

Struktuurita seisundis ei võimalda niisugused mullad kõrgeid saake, kuna mulla vee- ja õhurežiim, samuti toiteainete kättesaadavus on taimedele kasvuks ja arenemiseks ebasoodsad. Head struktuuri saab neile muldadele anda ainult mitmeaastaste heintaimede kasvatamisega, mille tagajärjel paraneb mulla vee- ja õhurežiim, tõuseb mulla viljakus ja muutub võimalikuks üheaastastelt põllumajanduskultuuridelt kõrgete saakide saamine.

Kerge liivsavimulla mehaanilisteks koostisosadeks on 46 protsenti jämedat liiva, 29 protsenti peent liiva (jämedat tolmu) 21 protsenti keskmist ja peent tolmu ja vähem kui 4 protsenti saueosakesi. Toodud arvudest selgub, et kolhoosi mullad koosnevad peamiselt liivaosakestest.

Mullaosakeste erineva suuruse tõttu omab see muld isegi struktuurita seisundis head vee ja õhu läbilaske võimet. Vihma- ja lumevesi valguvad kiiresti ja täielikult mulda. Kuid vähese saueosakeste sisalduse tõttu on mulla siduvus ja seega ühtlasi vee kinnipidamise võime väike. Vesi valgub küll kergesti mulda, kuid niisama kergesti kaob ta sealt ära.

JONIS 1. PARTEI 17. KONGRESSI NIMELISE KOLHOOSI
MAAKASUTAMINE

Sellist väheseostunud ja struktuurita mulda on kerge künda. Pealeselle langeb ära mitmekordse äestamise tarvidus.

Mulla viljakuse tõstmiseks tuleb kergetel liivsavimuldadel kasvatada mitmeaastasi liblikõielisi heintaimi segus kõrsheintega. Sellega antakse mullale vastupidav struktuur, parandatakse vee kinnipidamise võimet ja kindlustatakse üheaastaste põllumajanduskultuuride kõrged saagid.

Saviliivmuld sisaldab kuni 70 protsenti jämedaid liivaterakesi, 11 protsenti peent liiva (jämedat tolmu), 15 protsenti keskmist ja peent tolmu ja 4 protsenti saueosakesi. Eriti suure liivasisalduse tõttu omab see mullaliik veelgi paremat vee ja õhu läbilaske võimet. Teda on kerge harida, kuid struktuurita seisundis on saviliivmulla veemahutavus väiksem kui teistes mullaliikides.

Saviliivmulla niiskusesisaldus oleneb eranditult ainult sademete sagedusest. Kapillaarühenduste vähesuse tõttu ei saa põhjavesi üles tõusta. Pealmisse, struktuurita mullakihti peatuma jäänud vesi aurub aga kiiresti ära. Seepärast kannatavad saviliivmullasel pinnal kasvavad taimed aeg-ajalt veepuudust ja arenevad halvasti.

Selliste muldade parandamine on põhiliselt võimalik ainult mitmeaastaste heintaimede kasvatamise abil, millised tänu lopsakale juurekavale loovad mullas sõmerase struktuuri, tagavad paremat vee säilimist ja tõstavad mulla viljakust.

Suurem osa kolhoosi maadest on varem olnud metsa all. Nende kasutamiselevõtmine on toimunud väga mitmesugustel aegadel. Osa neist on olnud kasutamisel väga kaua, igivanast ajast peale, teised maatükid on üles haritud hiljem. See on avaldanud mõju nii muldade omadustele kui ka viljakusele. Olenevalt sellest erinevad nad nii mehaaniliselt koostiselt kui ka leetumise astmelt, mis omakorda on mõjutanud mulla keemilisi omadusi ja taimetoiteainete varu suurust ning jagunemist mullakihtides.

On teada, et mullakihid omavad leetmullas erinevaid omadusi. Kõige peal on mitmesuguse paksusega kõdu — ehk huumuskiht. See ongi tavaliselt künnikihtiks. Uudismaade huumuskiht on õhuke, 12—15 sentimeetri paksune. Pikemat aega haritud muldades ulatub ta 20 sm sügavuseni ja sügavamale.

Otse huumuskihi all on valkjashall leetkiht, millest mitmed taimedele vajalikud toitained on välja uhtunud. Väheviljaka leetkihi paksus on 15—20 sentimeetrit.

Edasi järgneb mullakiht, millesse on koondunud ülemistest kihtidest väljauhtunud taimetoitained.

Nende kihtide all lasub mulla põhikivimina kas savi või liiv.

Partei 17. kongressi nimelise kolhoosi muldade analüüsimisel liigitasid mullaeriteadlased kerge tolmja liivsavimulla veel järgmistesse allrühmadesse: tugevalt ja keskmiselt leetunud põllumullad, tugevalt leetunud kasutamisele võtmata ülesharitud mullad, ja turvastunud gleis-leetmullad.

Tugevasti leetunud mullad on hapud. Nende huumuskiht on hallikas, vanadel põldudel 18—20 sm ja uudismaadel 15—17 sm paksune. Tähtsamate taimetoitainete, fosfori ja kaaliumi poolest on need mullad väga vaesed. Huumuseisisaldus künnikihis ulatub 1,4—1,7 protsendini.

Leetmuldade omaduste parandamiseks on vajalik: kasvatada mitmeaastasi heintaimi, liblikõielisi segus kõrsheinatega, viia läbi muldade lubjastamine, andes hektaarile kuni 7,5 tonni lupja, ja väetada reeglipäraselt kohalike orgaaniliste väetistega (laudasõnniku ja turbaga) samuti on soovitatav anda tuhka ja fosforiidijahu. Neid muldasid on võimalik künda kuni 20 sentimeetri sügavuselt.

Tugevasti leetunud mullad sarnanevad üldiselt eelmisega, kuid on mõnevõrra mõjutatud seal kasvavast puu- ja võsataimestikust. Need mullad esinevad peamiselt kõrgematel kohtadel. Mets soodustab vee säilimist ja kogunemist. Sellega kindlustatakse enam-vähem ühtlane vee valgumine madalamal asetsevatele maadele — põldudele. Metsaga kaetud pindalast võib ainult tähtsusetu osa uudismaana üles harida ja põllunduses kasutamisele võtta.

Pealt on need mullad kaetud umbes 2,5 sentimeetri paksuse metsaaluse materjali kihiga: okste, lehtede, okaste ja samblaga. Huumuskihi paksus ulatub kuni 13 sentimeetrini. Üldiselt on nad väga hapud. Huumuseisisaldus on 0,9 protsenti.

Ülesharimisel tuleb neile muldadele anda 8,5 tonni lupja hektaarile. Künnikihi süvendamine peab toimuma süsteemikindlalt, haarates leetunud kihti vähehaaval, kuid pidevalt.

Mulla omaduste parandamiseks tuleb kasvatada mitmeaastasi heintaimi ja väetada laudasõnnikuga. Künda võib ainult huumuskihti, s. o. 13—14 sentimeetri sügavuselt, pöörates seejuures pinnale iga kord 1—2 sentimeetri võrra leetkihti.

Keskmiselt leetunud muldade huumuskiht on paksem, 18—23 sentimeetrit. Muld sisaldab keskmiselt 1,8 protsenti huumust. Kännikihi keemiliste omaduste poolest erinevad need mullad tunduvalt tugevalt leetunud muldadest. Hapetus on madalam, seetõttu on lubjatarve vähem: jätkub 3—5 tonnist lubjast hektaarile. Künda võib sügavamalt. Kuid ka neil muldadel tuleb tingimata kasvatada mitmeaastasi heintaimi ja väetada laudasõnniku, turba ning tuhaga. Mineeraalväetistest on otstarbekohane kasutada fosforiidijahu, superfosfaati, kaalisoola ja sülviniiti.

Turvastunud gleis-leetmuldasid esineb kolhoosis niisketel maa-aladel. Need asetsevad soostunud madalikel ja erinevad oma välimuselt põhjalikult eespoolkirjeldatud muldadest.

Huumuskiht on pruunikashalli värvusega ja 20—23 sentimeetri paksune. Varem kasutati nimetatud maa-alasid heina- ja karjamaadena, kusjuures saadi väga väikest toodangut. Kõige otstarbekohasem on neid kasutada heintaimede kasvatamiseks. Põhimaaparandus seisab nende muldade juures maa kuivendamises ja õige niidukülvikorra sisseviimises. Selliste abinõudega võib tootlikkust järsult tõsta.

Kergeid liivsavimuldasid liigitasid mullaeriteadlased mehaanilise koostuse alusel tugevasti leetunud põllumullaks, tugevasti leetunud ülesharimata gleistunud leetmullaks, uhtmullaks ja uhtumisprotsessis olevaks mullaks, pealeselle väljakujunemata profiiliga ja settemuldadeks.

Tugevasti leetunud põllumullad omavad kuni 22 sentimeetri paksust valkjashalli huumuskihti.

Muld on kännikihi ulatuses teataval määral hapuks muutunud. Huumusesisaldus mullas on 1,5—2 protsenti.

Struktuurita seisundis on selliste muldade viljakus väike. Struktuuri loomiseks on paratamatult vajalik mitmeaastaste heintaimede kasvatamine. Sel teel on võimalik muldade viljakust tunduvalt tõsta. Väetamiseks kasutada laudasõnnikut, turvast ja tuhka ning mineraalväetistest fosforiidi-

jahu. Lupja kasutada kuni 6,5 tonni hektaarile. Kūnda vōib kuni 22 sm sūgavuselt, mida pōllukūlvikorras on tegelikult ka tehtud.

Tugevasti leetunud ūlesharimata alad on kaetud puu- ja vōsataimestikuga. Kōrgendikel kasvav mets aitab niiskust reguleerida ja tuleb seepārast sāilitada. Need mullad on ūldiselt hapud ning kaaliumi- ja fosforivaesed. Huumusesisaldus ulatub kuni 2 protsendini.

Selliste maa-alade ūlesharimisel, mida on vōimalik teostada piiratud ulatuses, tuleb mulda viia kuni 8,4 tonni lupja hektaarile, vāetada laudasōnnikuga, turba ja tuhaga ning pidevalt sūvendada huumuskihti leetunud pōhjakihi arvel.

Gleistunud leetmullad esinevad madalamatel maatūkkidel, mis kallakuilt valguva lume- ja vihmavee tōttu on pidevalt niiskusest ūlekūllastunud. Neid maid kasutatakse osaliselt heinamaadena vōi nad on vōsastiku all. Edaspidi tuleb neid kasutamisele vōtta niidukūlvikorra laiendamiseks.

Gleistunud leetmuld omab 15—17 sentimeetri paksust valkjashalli vārvusega huumuskihti.

Taimetoiteainete poolest on need mullad palju rikkamad kui kuivade nōlvakute mullad, sest ūhes veega valguvad ka toiteained madalikele. Huumusesisisaldus ulatub kuni 3 protsendini. Reaktsioonilt on nad hapud.

Kuivendamine koos lubjastamisega ja mitmeaastaste heintaimede kasvatamine aitavad tunduvalt parandada selliste muldade viljakust ja kindlustavad ūheaastastelt kultuuridelt kōrgete saakide saamise.

Uhtmullad ja uhtumisprotsessis olevad mullad esinevad kuristike ja Volga ning Meri jōe jārskudel kallastel. Huumuskiht on neis muldades õhuke, sest huumus uhtub pidevalt vālja. Olenevalt huumuskihi all olevast tumepruunist aluskivimist omab kūntud pind pruunikat vārvust.

Suuremat osa neist muldadest on pōllumaana kasutatud kauemat aega. See asjaolu on mōjunud huumuse vāljaehtumist soodustavalt ja vāhendanud muldade viljakust. Uhtumisprotsessi pidurdamiseks on pōhiliseks abinōuks mitmeaastaste heintaimede kasvatamine. Mitmeaastaste heintaimede lopsakas juurekava seob pealmise mullakihi allpool olevaga ja kōrvaldab seega mulla edasise uhtumise vōima-

luse. Mitmeaastaste heintaimede kasvatamise tähtsust mulla uhtumist vältiva abinõuna kinnitavad nii meie oma katsejaamade kui ka Ameerika Uhendriikide ja teiste välismaa uurimisasutuste katseandmed. KÜNDA tuleb neid maid ainult risti kallaku suunale.

Väljakujunemata profiiliga mullad esinevad kolhoosis peamiselt eriti järskude kuristike ja Volga kallastel. Huumuskihti ei leidu neis muldades üldse mitte, sest huumus allub tekkimise momendist peale pidevale väljauhtumisele. Nõlvakute kindlustamiseks ja uhtumise vähendamiseks on vajalik neil maa-aladel metsa kasvatada.

Settemullad paiknevad kolhoosi maa-aladel Volga ja Meri jõe luhtadel. Need mullad on tekkinud suurvee ajal sinna kandunud liiva- ja saueosakestest. Kergemad, laikudena esinevad liivmullad vahelduvad raskete savimuldadega. Nende muldade mehaaniline koosseis muutub sügavusega, mõne sentimeetri paksune liivmulla- ja saviliivmullakiht vaheldub raskema liivsavikihiga. Settemullad võib liigitada nelja liiki: tavalised, leetunud, soostunud ja ülesharitud settemullad. Nende põhiline erinevus seisab kihisuse iseloomus.

Soostunud settemullad esinevad peamiselt luha kõrgemates, üleujutamisele mittealluvates kohtades. Need mullad on pärast kuivendamist väga viljakad. Huumusesisaldus on 4 protsenti.

Leetunud settemullad on teistest settemullaliikidest järevalt erinevad, omades väljakujunenud leetkihi. Keemiliselt koosseisult sarnanevad nad leetunud põllumuldadega. Selle osa heinamaa parandamiseks tuleb maa üles kÜNda ja asuda mitmeaastaste heintaimede kasvatamisele. Ühtlasi tuleb hoolt kanda lupjamise eest, andes 6 kuni 12 tonni lupja hektaarile ning väetades laudasõnnikuga ja turbaga.

Saviliivmullad liigitati mullaeriteadlaste poolt tugevasti leetunud põllu- ja tugevasti leetunud ülesharimata muldadeks.

Tugevasti leetunud saviliivmullad erinevad raskematest muldadest nii oma väljanägemise kui ka mehaanilise koostise poolest. Huumuskiht on valkjам ja täiesti struktuurita. Huumuskihi paksus ulatub kuni 26 sentimeetrini.

Need mullad on hapud ja toiteainetevaesed. Lupja on

vajalik anda 3—6 tonni hektaarile ja väetada võimalikult suurtes kogustes orgaaniliste väetistega — laudasõnniku ja turbaga.

Paks huumuskiht võimaldab neid muldasid harida kuni 20 sm sügavuselt. Kuid kõrgeid saake ei ole neilt muldadelt siiski loota. Peamiseks takistuseks on mulla struktuuri puudumine. Põhiliseks abinõuks nende muldade viljakuse tõstmiseks on mitmeaastaste heintaimede kasvatamise abil muldale sõmerase struktuuri andmine.

Tugevasti leetunud ülesharimata saviliivmuldasid esineb nii tasasel maa-alal kui ka kallakuil, kõige rohkem aga metsa alt vabanenud maa-aladel. Huumuskiht on võrdlemisi õhuke, 6—7 sentimeetrit. Mida sügavamale, seda suuremaks muutub mulla happesus, ühtlasi suureneb fosfori- ja kaaliumisisaldus.

Taimetoiteainetest on need mullad vaesed. Ülesharimisel tuleb künnikihti järk-järgult, kuid pidevalt süvendada, üheaegselt väetades laudasõnniku, turba ja teiste orgaaniliste väetistega. Samuti on vajalik anda mineraalväetisi ja läbi viia lubjastamine.

Külvikordade sisseviimisel, väetamissüsteemi väljatöötamisel ja agrotehniliste abinõude määramisel tuli kolhoosil arvestada kõiki eespoolkirjeldatud mulla iseärasusi. Maa-korralduse ja külvikordade projekti koostas partei 17. kongressi nimelisele kolhoosile 1938. aastal kolhoosi agronoom V. J. Ljubimov Kinešma rajooni põllumajandusosakonna agronoomide ja teiste eriteadlaste kaasabil. Projekti koostamisest võttis vahetult osa ka kolhoosi esimees V. F. Smirnov. Kolhoosis rakendati mitu põllu- ja söödakülvikorda. Seda tingis asjaolu, et kolhoosi maad ei ole ühes massiivis. Üksikud maatükid on lahutatud kuristike ja orgude läbi. Samuti on maade iseloom mitmesugune, mis tingib erinevate maaparandusabinõude rakendamist. Seepärast ei olnud ühe külvikorra sisseviimine ja kasutamine ratsionaalne.

Kolhoosil on kuus põllukülvikorda. Viljade vahelduse järjestus on kõigil ühesugune, kui nad asuvad lahusolevail maatükkidel. Põllukülvikordade all on kolhoosil 1145,75 hektaari maad, mida kasutatakse teravilja, kartuli ja põldheina kasvatamiseks.

Karja karjamaasööda ja heintega varustamiseks kasutab

kolhoos niidukarjamaa- ja niidukülvikordasid. Viimaste alla on võetud 176,23 hektaari soostunud maatükke ja ülesharitud metsamaad. Neid kasutatakse peamiselt karjatamiseks ja heinaniitmiseks ja ainult vähesel määral kasvatakse seal pärast heinkamara üleskündmist tera- ja juurvilja.

Veiste ja sigade farmide lähedusse on organiseeritud 15,65-hektaarilisel pindalal kolm farmilähedast söodakülvikorda heintaimede ja söodajuurvilja kasvatamiseks.

Kolhoosil on seitse alatist põllutööbrigaadi. Neile on kinnistatud pidevaks kasutamiseks vajalik arv hobuseid, tööhärgi, põllutööriistu ja -masinaid ning transpordivahendeid. Õigete külvikordade sisseviimise ajal kinnistati põllutööbrigaadidele ka maa.

Igale põllutööbrigaadile kinnistatud maa-alal on rakendatud iseseisev külvikord. Erandiks on esimene ja teine põllutööbrigaad, kelle maa-alad asuvad kõrvuti ja on seotõttu liidetud üheks külvikorraks. Kuid nii esimesel kui ka teisel põllutööbrigaadil on neile alatiselt kinnistatud maatükid igal üksikul külvikorrapääll. Külvikordade sisseviimine ei ole toimunud juhuslikult, vaid seejuures on peetud silmas nii kolhoosi asustatud punkte kui ka põldude asetust.

Lisaks põllukülvikordade maatükkidele on põllutööbrigaadidele juba mitme aasta jooksul kinnistatud niidukarjamaa- ja farmilähedaste külvikordade maatükke ja looduslikke heinamaid.

Brigaadidele maa-alade kinnistamisel on arvestatud seda, et need maad moodustaksid territoriaalselt võimalikult ühise terviku ja et nad asuksid brigaadi liikmete elukohadele ligemal.

Põllutööbrigaadid jagunevad lülideks. Lüli keskmiseks suuruseks on 9 inimest. Põllutööbrigaadides on üldse 22 alatist lüli, neist 17 põllutöö- ja 5 köögiviljalüli. Lülides on kokku 198 inimest. 1944. aastal oli lülidele kinnistatud 60 hektaari suvinisu, 145 hektaari kartulit, 45 hektaari seemneristikut ja 36 hektaari köögivilja, kokku 290 hektaari. 1945. aastal oli samadele lülidele kinnistatud 60 hektaari suvinisu, 145 hektaari kartulit, 45 hektaari seemneristikut, 35 hektaari köögivilja ja 9 hektaari hernest ning sordiseemnepõldudest 12 hektaari talirukist, 6 hektaari talinisu ja 4 hektaari otra, kokku 307 hektaari.

Alatiste lülide ülesandeks on neile kinnistatud maatükki-
del kõigi põllutööde läbiviimine, alates külvielsest maa-
harimisest ja väetamisest kuni saagi koristamiseni.

Põllutööde läbiviimine on kolhoosis hästi plaanitud.
Koostatakse üldine aastaplaan ja eraldi tööplaanid külvi-
ja koristustööde läbiviimiseks. Pealeselle koostatakse
igale brigaadile kevadkülvi, heina- ja teraviljade korista-
mise ning kartuli ülesvõtmise tööplaan.

Põllutööbrigaadide tööplaanid koostatakse kolhoosi agro-
noomi (rajooni seemnekasvatustmajandi agronoomi) Klav-
dia Aleksejevna Holodilova poolt koostöös brigadiiridega
ja brigaadide aktiiviga. Enne jõustumist ja rakendamist
kinnitatakse tööplaanid kolhoosi juhatuse poolt. Plaanides
ettenähtud tööde käigu järgi on kolhoosil võimalik otsus-
tada iga brigaadi töö edukust või mahajäämist.

Igale alatisele lülile koostatakse agronoomi kaasabil veel
aasta-agroplaan. Järgnevalt toome väljavõtte esimese põllu-
tööbrigaadi kuuluva Anastassia Grigorjevna Zahharova lüli
agroplaanist.

Esimese põllutööbrigaadi A. G. Zahharova alatise lüli tööplaan

Lüli koosseis:

1. A. G. Zahharova (lülivanem)	6. A. D. Rjabova
2. M. P. Põstrova	7. V. G. Perepjolkina
3. T. Z. Vinogradova	8. A. L. Soboleva
4. M. P. Ivanova	9. H. J. Zahharova
5. A. V. Loskutova	10. L. V. Tsvetkova

Lülile kinnistatud kultuurid, pindala ja ülesanded

Kultuurid	Pindala ha	Põllu n r.	Eelkultuurid	Plaanitud saak ts/ha-lt	Ühiskondlikuks kohustuseks võetud saada ts/ha-lt
Suvinisu	5	5	Ristikusõöt 3 ha	15	20
Kartul	8,5	2	Suviteraviljad . .	130	150
Seemneristik . .	2,7	6	Talirukis	15	17

Edasi järgneb üksikasjalik tööde loetelu, mida lüli peab,
iga kultuuri ja maatüki juures aasta jooksul täitma.

Agroplaan töötakse välja lüli kõigi liikmete osavõtul
ja võetakse vastu hiljemalt jaanuarikuus. Maatükid määra-

takse lülidele järgnevas aastaks eelmise aasta sügisel. Viimane asjaolu võimaldab lülidel kõrgete saakide kindlustamiseks ettevalmistusi tegema hakata ja abinõusid tarvitusele võtta juba sügisest peale, näiteks organiseerida traktorite ja hobustega teostatava sügiskünni kvaliteedi kontrolli, koguda ja põldudele vedada väetisi, külvist ette valmistada jne.

Tööpäevad arvestatakse kolhoosi liikmeile individuaalse tükitöö alusel. Töönormid vaadatakse iga aasta enne tootmisplaani koostamist uuesti läbi ja kinnitatakse kolhoosi üldkoosoleku poolt.

Juhul, kui kolhoosil tekib tarvidus teostada töid, millede kohta üldkoosolek tükitöönorme ei ole kinnitanud, määrab töönormid kolhoosi juhatus ja teeb need kolhoosnikuile enne tööle asumist teatavaks.

Brigaadide tootmistingimused on erinevad. Neid ei või jätta tähele panemata. Põllutööde läbiviimine oleneb suurel määral looduslikest tingimustest, maatüki iseärasustest jne. Kasutada sel juhul keskmisi töönorme oleks ebaõige. Sellest hoidumiseks on maksma pandud kord, et teadlikumatest kolhoosnikutest moodustatud komisjon täpsustab üldkoosoleku poolt kindlaksmääratud keskmisi töönorme vastavalt iga põllu- või heinamaatüki iseärasustele. Näiteks vaatab komisjon enne ristiku ja timuti segaheina niitmisele asumist põllu üle ja määrab, arvestades üksikute maatükide heintaimede tihedust, kõrgust ja loodetavat saaki, diferentseeritud töönormid, lähtudes keskmistest kinnitatud töönormidest. Brigaadides viiakse töö läbi individuaalse tükitöö alusel. Seetõttu on iga kolhoosnik huvitatud võimalikult kõrgema tööviljakuse saavutamisest.

Individaalse tükitöö kontrollimiseks kasutatakse põllutööl järgmist moodust. Igale põllutööbrigaadile määratakse kinnitatud tööplaani alusel kindel tööpäevade limiit. See tähendab, et brigaad võib tööplaanis ettenähtud tööde läbiviimiseks kulutada tööpäevi ainult kindlaksmääratud hulgal. Brigadiir, lähtudes brigaadi tööülesannetest ja tööpäevade üldarvust, määrab tööpäevade limiidid lülidele.

Nii on iga brigadiiri ja lülivanema käsutuses kindel arv tööpäevi. Määratud tööpäevade arvu ei tohi brigaad kogusummas ega ka üksikud lülid ületada. Brigadiirid ja lüli-

vanemad peavad tehtud tööde eest tööpäevi hoolikalt arvestama ja mitte kulutama üleliigseid tööpäevi.

Igasugune tööpäevade limiidi ülekulutamine, kas brigaadi või mõne üksiku lüli poolt, võetakse kolhoosi juhatuses eraldi arutusele.

Küsimust tuleb kaaluda ja läbi arutada üksikasjadeni, et kindlaks teha, kui võrd oli lisatööpäevade kulutamine vajalik. Kui tööpäevade ülekulutus on toimunud saagi tõstmise eesmärgil, siis võib selle tunnistada seadusepäraseks. Halvast töö organiseerimisest ja praaktööst tingitud tööpäevade ülekulutuse tunnistab kolhoosi juhatus ebaseaduslikuks.

Kogu kolhoosi töö organiseerimise süsteemi läbib punase joonena põhimõte, et tööpäevi arvestatakse ainult hästi ja kohusetruult tehtud tööde eest. Kolhoosnikud saavad väga hästi aru, et kui tööpäevi arvestatakse ebatootliku töö eest, siis ei saa korralikult tehtud tööde eest enam täisväärtuslikke tööpäevi ja tulu.

Kolhoosis on pikemat aega, juba enne sõda, kasutatud tööpäevade juurde- ja mahaarvestuse süsteemi, vastavalt üksikute brigaadide töötulemustele.

Põllumajandusliku artelli põhikirjas punkt 15 on öeldud: „Kui põllutööbrigaad hea töö tagajärjel saab temale kinnistatud maatükkidelt kolhoosi keskmisest saagist suurema saagi . . . , siis kõigile säärase brigaadi liikmetele arvestab artelli juhatus lisatulu kuni 10% nende kõigi poolt tehtud tööpäevade arvust. Kui põllutööbrigaad halva töö tagajärjel saab temale kinnistatud maatükkidelt kolhoosi keskmisest saagist madalama saagi . . . , siis kõigi säärase brigaadi liikmete tuludest arvab artelli juhatus maha kuni 10% nende poolt tehtud tööpäevade koguarvust.“ Seda moodust on kolhoosis ka rakendatud. Maha- ja juurdearvestusi tehakse järgnevalt.

Kolhoosi põllumajandussaadused hinnatakse tingvahekorras tööpäevadega. Näiteks arvestatakse tsentner teravilja võrdseks 1 tööpäevaga, tsentner kartuleid — 0,4 tööpäevaga, tsentner ristikuseemet — 20 tööpäevaga, tsentner köögivilja — 0,3 tööpäevaga. Kui põllutööbrigaad saab temale kinnistatud maatükkidelt kolhoosi keskmisest hektarisaagist kõrgema saagi, siis arvestatakse brigaadile iga

tsentneri keskmisest saagist rohkem saadud saagi eest eespoolnimetatud ulatuses tööpäevi juurde. Põllutööbrigaadidele aga, kelle hektaarisaak osutub kolhoosi keskmisest saagist madalamaks, tehakse iga tsentneri vähemsaagi arvel tööpäevade mahaarvamisi.

Parematele brigaadidele juurde arvestatud lisatööpäevade hulk peab võrduma halvematelt brigaadidelt maha arvestatud tööpäevade hulgaga. Sellise jaotamisega kolhoos kogusummas ei kaota ega hoia ka tööpäivi kokku, toimub vaid tööpäevade õiglasem ümberrühmitamine vastavalt brigaadide töö hulgale ja kvaliteedile, millede näitajateks kahtlemata on brigaadide poolt toodetud põllumajandussaaduste kogused.

Aasta lõpul, kolhoosi tulude jaotamiseks eeltööde tegemisel, selgitatakse, kuidas brigaadid on kasutanud neile määratud tööpäevade limiite. Tööpäevade limiitide kasutamine on brigaadides tavaliselt väga erinev. Üks brigaad arvestab kolhoosnikuile tööpäevi tagasihoidlikult ja tal jääb seetõttu määratud limiidist tööpäevi üle, teine brigaad, vastupidi, kasutab tööpäevi üle lubatud limiidi.

Kui põllutööbrigaad, kes on kulutanud tööpäevi üle lubatud limiidi, ei ole selle abil suutnud põllumajanduskultuuride hektaarisaake tõsta ja sellega ühtlasi ülekulutuse vajadust ei saa õigustada, siis ei võeta üle limiidi kulutatud tööpäevi arvesse. Brigaadile aga, kes tööpäevi kogu lubatud limiidi ulatuses ära ei kasutanud, kuid sellest hoolimata sai plaaniga määratud saagi, lisatakse tööpäevi juurde.

Järgnevalt toome näitena põllutööbrigaadide 1943. aasta tööpäevade arvestuse:

Põllutööbrigaadid	Tööpäevi arvestatud kokku	Juurde- ja mahaarvestatud tööpäevade protsent (+ või -)
Esimene	17 954	- 1,79
Teine	17 001	- 0,36
Kolmas	13 529	+ 1,81
Neljas	19 907	+ 2,05
Viies	12 265	- 1,65
Kuues	7 430	- 0,39
Seitsmes	6 195	- 0,62

Kogemused on näidanud, et tööpäevade juurdearvestamine annab häid tulemusi. Põllutöödele rakendatud kolhoosnikute töö kvaliteet on paranenud ja tööjõudlus kasvanud, normide ületamine on saanud tavaliseks nähtuseks. Toome mõningad näited 1944. aastast. Päevaseks töönormiks hobustega kundes oli 0,8 hektaari. Kolmanda brigaadi koosseisu kuuluv N. V. Vaganov kündis aga päevas keskmiselt 1,08 hektaari, samasse brigaadi kuuluv N. S. Böstrov kündis 1 hektaari ja esimesse brigaadi kuuluv J. A. Zaitsev 0,95 hektaari. Äestamisel, kus päevaseks töönormiks on 1,25 hektaari, äestasid viienda brigaadi koosseisu kuuluvad V. T. Markova ja Boris Volkov tegelikult 1,47 hektaari. Alaealised Vitja Nikitin ja Kolja Nikitin kuuendast brigadist äestasid keskmiselt 1,3 hektaari päevas. Külvamise normiks oli 5 hektaari. Tegelikult külvasid esimesse brigaadi kuuluv J. M. Perepjolkin 6 hektaari, A. M. Smirnov teisest brigadist 5,5 hektaari jne.

Heinaniitmine on juba pikemat aega korraldatud varahommikuti kastega, enne ilma kuumenemist. Viluga on heinaniitmine märksa kergem. Päeva jooksul mahaniidetud hein kuivab, siis riisutakse see kokku ja asetatakse saadudesse.

Käsitsi niites on töönormiks määratud 0,2 hektaari. 1944. aasta suvel ületasid normi väga paljud mees- ja naiskolhoosnikud. Nii niitis H. Zahharova esimesest brigadist hommikuti 0,4 hektaari, neljanda brigaadi koosseisu kuuluv V. Minajeva 0,35 hektaari, A. V. Solovjova ja A. F. Belova kolmandast brigadist niitsid 0,34 hektaari. Partei 17. kongressi nimelises kolhoosis areneb heinakoristamine hästi, töö viiakse läbi oskuslikult ja kiiresti.

Sama võib ütelda ka teiste tööde kohta.

Alates 1940. aastast on kolhoos rakendanud täiendava tasu arvestamise süsteemi. See on muutunud tööjõudluse tõstmisel tõhusaks stimuleerivaks vahendiks. Isikliku vastutamatus e likvideerimise tulemusena võib alati kindlaks teha, milline brigaad või lüli on saanud kõrgeid saake ja vaatavalt sellele määrata kolhoosnikuile täiendav tasu.

1940. aastal said täiendavat tasu ainult üksikud kolhoosnikud. 1941. aastal said täiendavat tasu juba neljas brigadist 8 lüli, 1943. aastal aga kuues brigadist 16 lüli, kokku üle 200 inimese.

Parimaile brigaadidele ja lülidele arvestati 1941. aastal täiendava tasuna 5785 kg, 1942. aastal 27 785 kg ja 1943. aastal 8733 kg teravilja. 1944. aastal ei täitnud teravilja-saagi-plaani ükski brigaad ega lüli, mistõttu sel aastal täiendavat tasu teravilja alal välja ei antud. Küll aga anti 1944. aastal täiendava tasuna välja 127 tsentnerit kartuleid.

Kolhoosi loomakasvatuse seisukohast omab väga suurt tähtsust kolhoosnike huvi tõstmine heinakoristustööde vastu. Vastavalt valitsuse juhisteile antakse osa kogutud heinast heinatöödest osavõtnud kolhoosnikuile. Pealeselle on kolhoos rakendanud täiendava tasu maksmist heintega. 1943. aastal täitis heinavarumisplaani suurem osa põllutööbrigaadidest, mille eest neile täiendava tasuna anti 1311 tsentnerit heina. Pealeselle anti heinakoristustöödest osavõtnud kolhoosnikuile premeerimise korras veel 434 tsentnerit heina.

Nii said kolhoosnikud kokku 1745 tsentnerit heina.

Selline heinte väljaandmine on väga otstarbekohane ja õige, kuna sellega tõstetakse kolhoosnike huvi heinakoristustööde kiiresti ja õigeaegselt läbiviimise vastu.

Heinakoristustöödest osavõtnud kolhoosnikuile väljaantud heinakoguste kohta võib tuua järgmisi näiteid. Kolhoosnik A. L. Milovidov sai täiendava tasuna ja preemiana 932 kg heinu, N. I. Potjomkin 810 kg, Ljubimov 775 kg jne. Need heinakogused on küllaldased mullika ülalpidamiseks. Kui arvestada, et kolhoosnikuile antakse kõrssöötaid ka tööpäevade arvel, siis on kolhoosnikud üldiselt küllaldaselt varustatud, et pidada oma isiklikke loomi: lehma ja lambaid.

Partei 17. kongressi nimelise kolhoosi kolhoosnikud on teadlikud sellest, et heinakoristustööde kiire läbiviimine ei kindlusta mitte ainult kolhoosi ühiskarja, vaid kindlustab samal määral ka nende isiklikus kasutuses olevad loomad söötadega.

Täiendava tasu maksmise korda täpsustatakse kolhoosis järjekindlalt. Selle väljaandmisel on hakatud arvestama ka kolhoosnike poolt kogutud toodangu kvaliteeti. Toome järgmise näite. Kolhoos on rajooni seemnekasvatusemajandiks. Kolhoosis ei toodeta vilja toidu ega sööda otstarbeks, vaid seemnevilja. See on sordivili ja läheb külvisena kasu-

tamiseks teistele kolhoosidele. Sorditeravilja kvaliteedi suhtes on nõuded palju suuremad kui tarbevilja puhul. Ei ole küllalt toodangu koguselisest arvelevõtmisest, samavõrd tähtis on kvaliteedi, eriti niiskusesisalduse arvestamine. Sorditeravili võetakse vastu igalt lülilt ja brigaadilt eraldi.

Lülidelt või brigaadidelt vastuvõetud iga sordiviljapartiid analüüsitakse niiskusesisalduse ja teiste kvaliteedi näitajate järgi. Kui lülilt või brigaadilt vastuvõetud teravili sisaldab ülemääraselt niiskust või omab teisi konditsioonilisi puudusi, siis tehakse kaalus mahaarvamisi. Ja vastupidi: kõrgema kvaliteedi ja hästi kuiva teravilja korral arvestatakse kaalus juurde. Selline sorditeravilja vastuvõtmise kord on andnud väga häid tulemusi. Kolhoosi aita tuleb nüüd teravili heas seisukorras. Iga brigaad ja lüli hoolitseb selle eest, et teravili oleks hästi kuiv, puhastatud ja vastava konditsiooniga. Ülemääraselt niiske teravilja üleandmine vähendab selles süüdi olevate kolhoosnikute täiendavat tasu.

1943. aastal näiteks tootis üks lüli plaanilise koguse 949 kg asemel 1 132,13 kg nisu. Vilja üleandmisel aga selgus, et ülemäärase niiskuse tõttu ei vasta see nõutavale konditsioonile. Tehti ümberarvestus, võttes aluseks lubatava 14-protsendilise niiskusesisalduse, ja lülile arvestati plaani täitmiseks 1 094,4 kg nisu. Seega ei ületanud lüli plaani mitte 183,13, vaid 145,4 kg võrra. Kolhoosnikuile arvestati täiendavaks tasuks 72,7 kg nisu. Kui terad oleksid olnud üleandmisel normaalse niiskusesisaldusega, siis oleksid kolhoosnikud saanud täiendava tasuna 91,6 kilogrammi nisu.

Terade konditsiooni arvel tehtav mahaarvestus kõvendab kolhoosi liikmete töödistsipliini ja sunnib neid hoolitsema mitte ainult toodangu koguselise suurendamise, vaid ka selle kvaliteedi tõstmise eest.

Täiendava tasuna väljaantav teraviljakogus on üldiselt võrdlemisi suur. Näiteks sai Šahhova lüli 1943. aastal täiendava tasuna teravilja poolteist korda rohkem kui tööpäevade eest. Täiendava tasuna anti lülis iga väljatöötatud tööpäeva eest 2,14 kilogrammi teravilja.

Põllutööde organisatoriteks on järgmised brigadiirid: M. S. Petrov, D. V. Pavlov, J. J. Nikitin, J. J. Gusseva,

I. J. Belov, I. F. Vinogradov ja A. S. Tihhomirov. Nende korraldustest ja ettenägelikkusest oleneb nende juhtida olevate brigaadide töö. Nemad määravad lülide ja üksikute kolhoosnikute tööülesanded. Nad tõusevad üles igal hommikul enne oma brigaadi kolhoosnikuid, et kontrollida tööriistade, põllutöomasinate, hobuste ja rakendite töökorrasolekut. Nad jälgivad põllul iga mees- ja naiskolhoosniku töö kvaliteeti, teevad korraldusi halvasti tehtud töö ümber tegemiseks, annavad kohapeal juhtnööre ja õpetust, kuidas paremini töötada, masinaid korrastada, tühjadest käikudest hoiduda jne.

Nende ligemateks abilisteks on lülivanemad. Sm. M. A. Šahhova lüli kogus 1944. aastal plaanis ettenähtud 130 tsentneri asemel 161 tsentnerit kartuleid hektaarilt ja V. M. Minajeva lüli 168 tsentnerit hektaarilt. Z. J. Volkova, K. V. Jakovleva, A. V. Solovjova ja K. I. Golubjovi lüli said 1944. aastal 12-tsentnerilise plaanitoodangu asemel 16 tsentnerit otra hektaarilt. A. N. Soboleva lüli sai plaanis ettenähtud 200 tsentneri asemel 250 tsentnerit köögivilja hektaarilt.

Operatiivne aruandlus on kolhoosis eeskujulikult korraldatud, ilma milleta, arvestades kolhoosi suurust, ei oleks võimalik tööd õigesti organiseerida.

Kõik lülid esitavad iga päeva lõpul päeva jooksul tehtud tööde raportid. Viimaseid säilitatakse kolhoosis rida aastaid. Neid kasutatakse tööde käigust ülevaate saamiseks, võrdlusandmeteks ja materjaliks tööde edaspidisel ratsionaliseerimisel.

PÕLLUKÜLVIKORRAD

Taimi on põllukülvikorra jaoks väga rikkalikus valikus. Majapidamise suund ja riiklik plaan määratlevad valiku igale konkreetsele majapidamisele. Kultuuride suure valikuvõimaluse tõttu on heinaviljeluse külvikord kohandata kõigi plaani nõuetega.

Akadeemik V. R. Viljams

Kolhoosi seitsmepõlvulises külvikorras on järgmine kultuuride järjestus: 1. täiskesa, 2. talivilil põldheina allakülviga, 3. esimese aasta põldhein, 4. teise aasta põldhein, 5. suviteravili, 6. rühvel- ja kaunviljad, 7. suviteravili.

Selles heinaviljeluse külvikorras taastatakse mulla viljakus mitmeaastase põldheina külviga. Iga aasta külvatakse talivilja alla umbes 163 hektaari põldheina või 14,3 protsenti külvikorras olevast pindalast. Põldheina all on iga aasta kaks põldu, 2/7 (28,6 protsenti) põllukülvikorras olevast pindalast ehk ligikaudu 326 hektaari.

Mitmeaastane põldhein külvatakse ristiku-timutiseguna, neil aastail aga, kui timutiseemet ei jätku, punane ristikut segus pärisaruheinaga.

Enne suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni praeguse Tšeganovi külanõukogu külades ristikut ei külvatud. Esimestena ümbruskonnas hakkasid ristikut kasvatama Komarovski küla talupojad.

Ristikukasvatuse initsiaatoriks oli insener Jakovlev. Esimest korda küllvas ta punast ristikut 1906. aastal Peterburist toodud seemnega. Väikesed kogused seemet müüs ta oma naabertalupoegadele „proovimiseks“. Esimesed ristikutülvivid õnnestusid väga hästi. Jakovlev ja tema naabrid võtsid

oma heinapõldudelt ka seemet ja laiendasid järk-järgult põldheinakasvatust. Järelikult kasvatatakse Kinešma rajoonis punast ristikut juba ligi 40 aastat. Sealne ristik paistab silma kõrge saagiga, olles hästi kohanenud mullastiku ja kliima iseärasustega, ja on seega väga väärtuslikuks kohalikuks sordiks.

Komarovski külast levis ristikukasvatus järk-järgult kogu rajoonis. Aastail 1922—1924 mõned eesrindlikud talupojad Põreševo, Tšeganovo ja teistest küladest (nende hulgas praegune partei 17. kongressi nimelise kolhoosi esimees B. F. Smirnov) hakkasid ristikut kasvatama oma hingemaadel. Põliselanike ütlemissa järgi kasutati külviks kohaliku seemet, mis osteti naaberküladest või Kinešma põllumajanduslikust kooperatiivist.

Kuni põllukülvikorra sisseviimiseni ei omanud ristikukasvatus kolhoosis väärilist kohta, olgugi et heina külvati järjekindlalt iga aasta. Põldheina all oli 1938. a. kokku 165,5 hektaari, s. o. ainult pool sellest, mis oli nõutav majapidamise õigeks organiseerimiseks.

Heinaviljeluse põllukülvikorra sisseviimise järel laienes põldheinakasvatus tunduvalt nii heina kui seemnete saamise otstarbel. Juba 1941. aastal ületas põldheina kasvupind külvikorraga määratud ulatuse. Ristikukasvatuse laiendamist näitavad järgmised andmed:

	1938. a.	1939. a.	1940. a.	1941. a.	1944. a.
Mitmeaastase põldheina niitepind	165,5	224,0	289,2	388,6	292,4
sellest:					
a) heinaks	138,5	219,5	252,3	350,6	247,4
b) seemneks	27,0	4,5	36,9	38,0	45,0

Järgnevat aastail heina kasvupind mõnevõrra vähenes ja põldheinakasvatuse ulatus viidi kooskõlla külvikorrannõuetega. Niitepind moodustas 1944. a. 292,4 hektaari, sellest heinaks 247,4 hektaari ja seemneks 45 hektaari.

Ristikheinasaagid olid esialgu harilikult madalad: 10—12 tsentnerit hektaarilt. Ristikukasvatuse agrotehnika

järjekindla parandamisega tõusis heinasaak kolmekordseks: 32—37 tsentnerini hektaarilt.

Teatavasti kaasub heintaimede maapealse rohelise massi parema arenemisega maa-aluse juurtesüsteemi parem arenemine. Mida kõrgem on heintaimede viljakus, seda rohkem on arenenud ka nende juurekava. Iga tonni ristikheina kohta koguneb juurtesse umbes 10 kilogrammi lämmastikku, mis vastab ligikaudu 50 kilogrammile lämmastikväetisele: salpeetrile või väävelhapu ammooniumile.

Lähtudes seesugusest arvutlusest võib arvestada, et põlul, millel on kaks aastat kasvanud ristik, heinasaagiga 20—25 tsentnerit, on kogunenud mullasse ligikaudu 20—25 kg lämmastikku, mis vastaks mulla väetamisele 100—125-kg annuse mineraalse lämmastikväetisega.

Nüüd, mil ristikheinasaak 2-aastaselt kasvatamisel heinana on 65—70 tsentnerit, koguneb mullas heintaimede juurejäätmesse 65—70 kg lämmastikku, mis vastab 325—350-kg mineraalse lämmastikväetise annusele.

Samal ajal suurenes mullas ka mitteväljauhutavate taimetoiteainete — fosfori, kaltsiumi ja tegusa huumuse — kogunemine. Kaheaastase ristiku-timutikultuuri või ristiku-aruheinasegu kasvatamisel koguneb mullasse palju orgaanilist ainet. Heintaimede juured läbivad mulla massi igas suunas ja purustavad selle tükkideks. Tekib mulla sõmerane struktuur, mis kolhoosi kõigil mullaliikidel varem puudus.

Põldheina kasvupinna laienemine külvikorras ja heinasaagi tõus on soodustanud kolhoosi loomasöödabaasi tunduvat paranemist ja tugevnemist. See nähtub järgnevatest heina kogu- ja hektaarisaakide andmeist:

Aastad	Keskmine saak ts/ha	Kogusaak ts	Protsentides 1938. a. saagist
1938	19,7	2 628,5	100
1939	9,9	2 173,0	82
1940	10,7	2 699,6	102
1941	20,8	7 292,2	277
1942	31,4	10 228,8	381
1943	37,8	10 640,7	404
1944	32,0	7 916,8	301

Mõne aasta jooksul kasvasid ristiku-timuti ja ristiku- aruheina kogusaak 3—4-kordseks.

Mitmeaastase põldheina saagi ja mulla viljakuse tõus saavutati heinakasvatuse agrotehnika parandamisega.

Mitmeaastase põldheina külvi puhul põllukülvikorras kesa järel tuleva talivilja alla algab hoolitsus heintaimede eest juba kesapõllu harimisega.

Kesa haritakse väga hoolikalt, korduvalt ja kihiliselt. Küntakse künnikihi täies sügavuses, peamiselt masina-traktorijaama traktoritega. Kesa hoitakse kõgu aeg umbrohupuhas.

Kesapõllu harimise põhilist ülesannet — umbrohu hävitamist — täidetakse edukalt.

Veel hiljuti olid põllud maa korratu kasutamise tagajärjel väga umbrohtunud.

Partei 17. kongressi nimelise kolhoosi põldudel 1937. a. teostatud umbrohususe vaatlus näitas, et ligi üks kolmandik pindalast oli tugevasti umbrohtunud (üle 200 umbrohu ruutmeetril), üks kolmandik oli keskmiselt umbrohtunud (100—200 umbrohtu ruutmeetril) ja ainult üks kolmandik oli nõrgalt umbrohtunud (alla 100 umbrohu ruutmeetril).

Nüüd on kolhoosi põllud umbrohust täiesti puhtad või vähe umbrohtunud. Tugevasti umbrohtunud põlde ei leidu üldse. See on järgmiste abinõude tulemus: 1) kesapõldude õige harimine seitsme aasta jooksul, 2) umbrohuseemnest täiesti puhta külvis kasutamine ja 3) järjekindel umbrohu-tõrje heina-, vilja- ja kartulipõldudel.

Kolhoosi maad sisaldavad võrdlemisi vähe taimetoite-aineid, kuna põldheina kasvatuse mõju ei ole seni täielikult avaldunud. Kohalike orgaaniliste väetiste andmine on seetõttu tingimata vajalik, samuti on see vajalik veel sellepärast, et sõnnikuga viiakse mulda baktereid, mida seal ei ole küllaldaselt.

Põhilist laudasõnniku kogust antakse kesapõllule, kuid laudasõnnikut antakse ka rühvelviljadele ja mõningail juhtudel eriti hinnaliste suviteraviljasortide põldudele.

Kuni 1941. aastani kasutati rohkesti mineraalväetisi, Isamaasõja aastail aga mineraalväetisi ei saadud. Sõja esimestel aastatel vähenes ka põllule veetava sõnniku hulk,

kuna tööhobuste arv vähenes, töökoormus ühe hobuse kohta suurenes ja kolhoos ei suutnud toime tulla sõnniku väljaveoga. Alles 1944. aastal ulatus orgaaniliste väetiste väljavedu sõjajärgsele hulgan.

Põhilisteks väetiselikeks kolhoosis on sõnnik ja turvas. Kolhoosi maa-alal esineb vähema ulatusega kohaliku tähtsusega turbalademeid. Koos soostunud maa-ala kuivendamise ja selle niiduna kasutuselevõtmisega oli võimalik kasutada ka turvast.

Turvast võetakse suvel, veetakse põllule ja asetatakse kihtidena hunnikusse vaheldumisi sõnnikuga: viis kihti turvast ja viis kihti sõnnikut. Nii saadakse turba-sõnnikukompost. Sõnnik sisaldab baktereid, mis kutsuvad esile turba orgaanilise aine kõdunemise.

Turvast omakorda seob ning hoiab alal niiskust ja sõnniku kõdunemisel tekkivaid toiteaineid. Niisugune turba-sõnnikukompost on väärtuslikuks põldude väetiseks. Turba-sõnnikukompost veetakse talvel põllule ja küntakse kevadel mulda.

Iga aasta veetakse igale künnihektaarile keskmiselt 7—8 tonni turba-sõnnikukomposti.

Suuresti on kasvanud kohalike väetiste — tuha ja linnu-sõnniku — kogumine. Enne sõda ei pööratud kolhoosnikud neile väetiselikele vajalist tähelepanu mineraalväetiste külluse tõttu.

Halb on olukord põldude lubjastamisega. Hapud leetunud mullad vajavad lubjastamist, sõnnikuga väetamist, turvast ja fosforiidijahu. Liblikõielised heintaimed vähendavad liig aeglaselt mulla happesust ja arenevad ka ise paremini lubjastatud muldadel.

Aastail 1938—1940 leiti kolhoosis väikesed lubjalademed, kuid need tarvitati kiiresti ära. Lubja vedu kaugemalt pole organiseeritud ja seepärast on jäänud kolhoosi maad seni hapuks. Viimane asjaolu takistab tugevasti taimede kasvu ja arenemist.

Põllule on veetud koduseid orgaanilisi ja mineraalväetisi järgmistes kogustes (tsentnerites):

Aastad	Sõnnikut ja turvast	Sellest		Linnusõnnikut	Mineraalväetisi
		sõnnikut	tuhka		
1939	96 600	73 500	148	45	2 304
1940	111 140	89 560	144	—	2 263
1941	56 400	40 120	189	30	3 589
1942	79 020	52 660	194	115	1 254
1943	60 180	44 650	334	244	—
1944	100 340	84 230	480	360	—

Kesapõllu igale hektaarile antakse keskmiselt vähemalt 30 tonni turba-sõnnikukomposti, mis sisaldab umbes 10 tonni turvast ja 20 tonni sõnnikut.

Sel viisil järgneb talivili põldheina allakülviga umbrohu- puhtale ja orgaaniliste väetistega väetatud kesale.

Ristik ja timut külvatakse talirukki alla varakevadel „keltsale“. Varakevadel äestatakse talivilju, mis soodustab nende kasvu ja samuti ristiku ja timuti noorte tõusmete arenemist.

Kolhoosis tarvitatakse külviks seemneseguna hektaarile 14 kilogrammi punast ristikut ja 4 kilogrammi timutit. Väiksemad külvinormid annavad kolhoosnikute arvates halvema heinakamara.

Esimese aasta heinapõllul teostatakse tingimata kevadine kõrrekontsade riisumine, mis sinna on jäänud taliviljast. Kui heinakamarasse ilmuvad umbrohud (malts, hobuoblikas, piimaohakas), siis kitkutakse need kevadel käsitsi välja. Umbrohtude levimise vältimiseks niidetakse heinapõldu ümbritsevad peenrad suve algul. Kolhoosis kasvatatakse hilist ristikut. Esimene niit teostatakse harilikult öitsemise algul. Tänu sellele kasvab samal aastal veel hea ädal, mida tavaliselt kasutatakse sileerimiseks.

Põldhein niidetakse rohuniitjatega, kuivatatakse, riisutakse kaarde ja paigutatakse saadudesse. Saod veetakse küüni või kuhjadesse. Heinategu toimub kiiresti, lühikese aja jooksul. Seepärast on heina väärtus tavaliselt väga hea. Hein on rohelist värvust, leherikas ja meeldiva lõhnaga. Kui heinaajal ilm on vihmane, siis kuivatatakse ristikheina kas redelitel või kärbistel. Vihmase ilmaga ristik-

heina redelitel kuivatamine on siin talupoegade praktikast ammu tuntud.

Kui teisel kasutusaastal (kolmandal kasvuaastal) tekib heinakamarasse umbrohtu, teostatakse jällegi kitkumine. Ristiku-timutisegu koristatakse samadel tähtaegadel mis esimeselgi kasutusaastal.

Heinapõld küntakse sügisel kõrrekünni ajal eelkoorijaga varustatud traktoriadraga. Eelkoorijate puudusel teostab masina-traktori jaam kahjuks sageli kündi ilma nendeta. Kevadel külvatakse põllule suviteraviljad.

1942. ja 1943. aasta suve lõpul sai kolhoos täiendava talirukki külviplaani. Külv teostati ristikusööti. Teise aasta ristikupõld künti suvel ja seejärel külvati rukis. Seesugune ristikukeasa andis kolhoosis väga halva saagi, rääkimata sellest, et külvikorda osaliselt rikuti.

1944. aastal andis rukis halbade ilmastikutingimuste tõttu täiskesa järel 9—10 tsentnerit hektaarilt, ristikusöödilt aga kõigest 3,5 tsentnerit hektaarilt. 1944. a. teostati talivilja külv ainult kesale, ristikusööt aga künti sügisel, et 1945. aasta kevadel külvata sinna suviteravilju.

Erilisi ristikuseemnepõlde kolhoosis ei rajata. Seemneks eraldatakse iga aasta osa ristikupõllust.

Seemneks jäetud põlluosadele osutatakse kolhoosis erilist hoolust. Kevadel teostatakse peamiselt teise kasutusaasta ristikupõldude vaatlus. Paremad heinapõlluosad, mis pole liig tihedad, mis on ühtlased, umbrohuvabad ja millel heintaimed hästi arenevad, märgitakse vaiadega ja eraldatakse seemneks. Neil põlluosadel toimuvad erilised hoolustööd: kahekordne umbrohukitkumine ja järjekindel umbrohu hävitamine heinakamaras.

Kevadel antakse pealtväetisena hektaarile kolm tsentnerit tuhka ja põllupeenrad niidetakse hoolikalt. Seemneristik koristatakse esimese niiduna enamiku õienuttide pruuniks muutumisel.

Ristiku tolmlimine toimub hästi, mistõttu ta annab hea seemnesaagi. Tolmlemist soodustab mesilaste olemasolu paljudel kolhoosnikutel, samuti kolhoosi väike mesila.

Mõnel aastal niidetakse („pügatakse“) seemnehein enne õienuttide ilmumist ja seemet võetakse siis teisest niidust.

Seemnehein lõigatakse käsitsi, seotakse vihku ja jäetakse

põllule kuivama. Seejärel veetakse vihud peksukohale ja masindatakse kohe. Et vältida kadusid, pekstakse ja hõõrutakse ristikuseeme tingimata suvel, ühelgi juhul ei jäeta seda talveks.

Seemneristik pekstakse ja hõõrutakse tavaliselt hõõrumisseadeldisega varustatud peksumasinaga MK-1100.

Täiskesa olemasolu ja seemneristikust umbrohtude kõrvaldamise tõttu on ristikuseeme puhas ja lisandeist kergesti puhastatav.

Ristikute seemnesaagid kõiguvad aastate järgi, olenedes suvisest ilmastikust ja teistest tingimustest. Partei 17. kongressi nimelises kolhoosis saadi mõnekümne-hektaariliselt pindalalt kuni 80 kilogrammi ristikuseemet hektaarilt. Seda näitavad järgnevad arvud:

Aastad	Seemneristiku pind ha	Saak ha-lt kg	Ristikuseemne kogusaak tsentn.
1940	36,9	49	18,08
1941	38,0	87	33,06
1942	54,0	46	24,84
1943	44,0	84	36,96
1944	45,0	71	31,95

Aastase ristikuseemne vajaduse, 23—25 tsentnerit, katab kolhoos täielikult oma saagist. Seemne ülejääk müüakse.

Timuti ja teiste kõrsheinte seemnete kasvatust ei ole seni organiseeritud, need ostetakse. Kinešma rajoon on heinaseemnekasvatuse lava, kus toodetakse suurel arvul pärisaruheina, timuti ja teiste kõrsheinte seemet. Kolhoosil on kõik võimalused end ise timuti seemnega varustada, on vaja ainult see asi käsile võtta. 1945. aastal on juba külvatud timutit seemnekasvatuseks seitse hektaari.

Kolhoos on rajooni seemnekasvatuse majandiks, kus kasvatatakse eranditult ainult sorditeravilja: rukist „Vjätka“, talinisu „Sandomirka“ ja „Valgepealist Albidumi“, suvinisu „Lutescens 062“, otra „Viner“, kaera „Moskovski A 315“, hernest „Kapital“ ja suvivikki „Lgovskaja“.

Teraviljasaagid ei ole olnud seni kõrged, kuid need tõusevad järjekindlalt külvikorra sisseviimise tõttu.

Teraviljade kasvupind kasvas külvikorra sisseviimise tagajärjel 415 hektaarilt 1938. aastal 612 hektaarini 1944. aastal. Eri viljaliikide külvipinnad ja keskmine saak real aastail nähtub järgnevast tabelist:

Teraviljade külvipinnad (ha-des) ja keskmine saak (tsentnerites ha-lt).

Kultuurid	1938. a.	1939. a.	1940. a.	1941. a.	1942. a.	1943. a.	1944. a.
Talirukis pind	122,1	127,0	158,7	153,5	155,9	181,0	184,2
saak ha-lt	10,1	11,6	18,2	16,2	17,3	13,1	7,7
taliniisu pind	25,0	38,0	59,3	60,0	59,6	9,3	62,3
saak ha-lt	10,3	5,5	21,6	18,7	15,9	4,8*	7,9
suviniisu pind	48,3	50,1	70,0	72,8	78,4	124,0	61,0
saak ha-lt	5,9	6,6	15,8	7,9	14,3	14,3	9,3
oder pind	22,0	20,0	35,0	35,9	39,0	31,5	29,5
saak ha-lt	8,4	8,0	18,4	5,6	14,8	15,7	14,6
kaer pind	178,2	175,3	269,0	238,9	220,2	224,3	250,5
saak ha-lt	5,4	9,9	14,7	5,7	10,8	11,6	12,1
hernes pind	15,1	12,0	18,0	18,0	20,9	20,3	15,1
saak ha-lt	4,4	3,7	13,3	4,0	9,9	10,1	10,2
vikk pind	5,0	11,1	16,0	22,7	16,8	10,0	8,2
saak ha-lt	1,2	5,3	8,6	3,5	7,0	13,8	7,0

Nelja sõjaeelse aasta (1937—1940) keskmine teravilja-saak oli 10,2 tsentnerit hektaarilt, nelja sõja-aasta keskmine 11,4 tsentnerit, s. o. 1,2 tsentneri ehk 17,8 protsendi võrra kõrgem.

Teravilja kogusaak suurenes 4 tuhandelt tsentnerilt 1937.—1939. a. 7—8 tuhande tsentnerini 1942.—1944. a., s. o. peaaegu kahekordseks. See tõstis kolhoosi turutoodangut ja kolhoosnikute varustamist teraviljaga.

Kahel viimasel aastal suurendas kolhoos märgatavalt Sordiseemnefondile antava sordiseemne hulka. On antud järgmised kogused sordivilja (tsentnerites):

* kannatas lumiseene all

Paljundus	1943. a.	1944. a.
Esimene paljundus . . .	91,3	74,9
teine " . . .	1231,6	1392,3
kolmas " . . .	733,6	1041,4
neljas " . . .	27,8	321,3
teadmata " . . .	40,8	47,9
Kokku ära antud vilja .	2125,1	2877,8
Plaan . . .	1960,0	1800,0

Teraviljakasvatuse agrotehnika paraneb iga aastaga. Sügiskünni teostati kolhoosis kaua väheses ulatuses, künni peamiselt kevadel. See ei soodustanud kuidagi teravilja-saagi tõusu.

Volga-tagune masina-traktorijaam, kes teenindab vähe-maid kolhoose, ei suutnud enesele võtta sügiskünni suure-mas ulatuses.

Enne sõda ja sõja ajal, kuni 1944. aastani, teostati sügis-künni peamiselt hobustega. Sügiskünni kasvu hektaarides näitavad järgnevad arvud:

Aastad	Kokku teostati sügiskünni	Sellest	
		masina-traktorijaama traktoritega	kolhoosi hobustega
1940	206,5	72,1	134,1
1941	121,8	56,5	65,3
1942	209,4	14,2	195,2
1943	292,1	23,1	269,0
1944	314,1	127,1	187,0

Külvid teostab kolhoos iga aasta lühikese aja jooksul parimatel agrotehnilistel tähtaegadel. Kasvuajal puhastatakse teravilja süstemaatilisel umbrohtudest ja võõrsor-tidest.

Vili koristatakse hobumasinatega parimatel aegadel. Peks toimub komplitseeritud viljapeksumasinaga MK-1100. Eriti hoolikalt on organiseeritud vilja sorteerimine ja puhastamine kolhoosile kuuluva sorteerimismasinaga

VJM-2. Külvise väärtus viiakse tingimata riikliku standardi 1. ja 2. klassini.

Kolhoosis omab suurt tähtsust kartul. See kultuur on peamise turutoodangu andjaks. Kartulikasvatus määrab põllunduse iseloomu. Kartul, samuti kui köögiviligi, on tarvilik Kinešma linna ja rajooni tööstusettevõtete tööliste ja teenistujate varustamiseks.

Tunduv osa kartulist kasutatakse sordimaterjalina rajooni teiste kolhooside seemnepõldude varustamiseks.

Viimastel aastatel kasvatatakse ainult sordikartulit, nimelt söögikartulisorte „Korenevski“, „Lorch“ ja varajasi „Epicure“ ja „Varajane Roosa“.

Oigete põllukülvikordade sisseviimisega kartuli kasvupind laienes, samaaegselt, kuigi mitte küllaldaselt, tõusis ka saak. Kõik see suurendas tunduvalt kartuli kogusaaki ja tõstis turutoodangut. Külvikordade sisseviimine tähendas tegelikult kolhoosi toodangu spetsialiseerumist peamiselt kartuli- ja köögiviljakasvatamisele.

Kartuli kasvupindade ja kogusaagi kasvu näitavad järgmised andmed:

Aastad	Pind ha	Keskmine saak ha-lt tsentnerites	Kogusaak tsentnerites
1938	90,9	57,3	5 208
1939	90,7	63,5	5 759
1940	126,0	128,0	16 128
1941	130,2	104,3	13 579
1942	149,2	79,0	11 786
1943	147,0	78,4	11 524
1944	145,5	112,6	16 383

Kartulikasvatuse agrotehnika on järgmine: kartuli alla antakse 10 kuni 20 tonni sõnnikut või komposti; kartul pannakse odra järel, suve jooksul mullatakse ja rohitakse 2—3 korda. Kartul koristatakse alati õigeaegselt, kusjuures kartul küntakse mullast välja ja nopitakse, millele järgneb veel põllu äestamine ja ümberküünd.

Viimaseil aastail on kasvanud varajaste kartulisortide osatähtsus.

Köögivilja kasvatavad põllutööbrigaadi erilised köögiviljalülid. Peamisteks kasvatatavateks köögiviljaliikideks on kapsas, kurk, porgand ja peet. Viimaseil aastail on laiendatud kallimate köögiviljaliikide — tomati, varajase kapsa jt. — kasvatamist, mis märgatavalt tõstis kolhoosi sissetulekut.

Sõja-aastail laienes köögivilja kasvupind ja kasvas kogutoodang järgnevalt:

Aastad	Pind ha	Keskmine saak tsentnerites ha-lt	Kogusaak tsentnerites
1938	20,4	54,5	1 112
1939	15,0	201,0	3 015
1940	25,0	174,0	4 350
1941	25,1	147,0	3 689
1942	30,0	206,2	6 186
1943	33,0	156,7	5 171
1944	36,0	135,0	4 860

Pärast riiginormide täitmist ja müüki riigile realiseeritakse iga aasta köögivilja märgatavates kogustes Kinešma linna kolhoositurul, mis annab märkimisväärse osa kolhoosi rahalisest sissetulekust.

Suur osa köögiviljast kasvatatakse iga põllutööbrigaadi hooldusel oleval köögiviljapõllul. Viimased, suurusega 2—3 hektaari, asetsevad asulate läheduses. Köögiviljade järjestus neil põldudel on järgmine: 1. kapsas, kurk, 2. tomat, sibul, 3. porgand, peet.

Üldiselt ei ole põllumajanduslike kultuuride saagid kolhoosis veel mitte küllalt kõrged ega kindlad. See on põhjendatav külvikorras olevate põldude erineva viljakusega ja üksikute kultuuride kasvatamise võimaluste mitmekesisusega. Mõningatel põldudel saadakse iga aasta kõrgeid ja püsivaid saake, teistel aga madalaid. Õige heinaviljeluse külvikord alles rakendati, mistõttu põllud ei ole veel omandanud ühtlast viljakust.

Kolhoosil on kuus põllukülvikorda, mis on kinnitatud seitsmele põllutööbrigaadile, nendest viies, kuues ja seitsmes brigaad koosnevad peamiselt Tšeganovo kolhoosiga

1940. aastal liitunud endise Pervomaiski kolhoosi kolhoosnikuist. Endise Pervomaiski kolhoosi põldudel on sisse viidud samasugused seitsmepõlvulised külvikorrad kui teistelgi põldudel, see toimus ainult hiljem.

Tšeganovo kolhoosis alustati külvikorrale üleminekut 1938. aastal, endise Pervomaiski kolhoosi maadel aga alles 1940. aastal. Vahe ilmnes kolme aasta jooksul. Tarvitseb vaid võrrelda mitmesugustes külvikordades saadud põllumajanduskultuuride saake, ja me näeme otsest saakide olenevust külvikorra sisseviimise astmest ja osaliselt põlluheina kasvatusel ulatusest.

Me arvestasime mitmesuguste kultuuride keskmised saagid, mis on saadud 1., 2., 3. ja 4. brigaadi poolt, kellele on kinnitatud maa-alad, kus külvikorra sisseviimine algas 1938. aastal, ja 5., 6. ja 7. brigaadi poolt põldudel, kus külvikordade sisseviimine algas 1940. aastal.

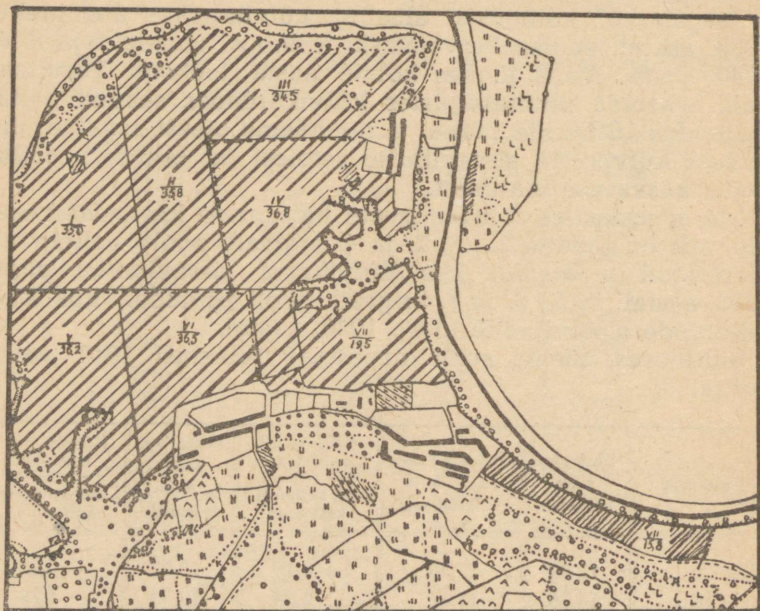
Siinjuures näeme selle arvestuse tulemusi 1943. aasta kohta:

Kultuurid	Keskmine saak kolhoosis	Keskmine saak 1., 2., 3. ja 4. brigaadis	Kõrgem või madalam (+ või -) kui kolhoosi keskmine	Keskmine saak 5., 6. ja 7. brigaadis	Kõrgem või madalam (+ või -) kui kolhoosi keskmine
talirukis	13,09	13,28	+ 0,19	13,02	- 0,07
suvinisu	14,26	15,20	+ 0,94	12,53	- 1,73
kaer	11,56	12,80	+ 1,24	9,40	- 2,16
hernes	10,14	11,73	+ 1,59	8,35	- 1,79
kartul	78,40	86,50	+ 8,10	62,50	- 15,90

Tabelis on toodud keskmised saagid märkimisväärselt suurtelt pindaladelt nii ühtedest kui teistest külvikordadest, mida oli võimalik võrrelda. Näeme, kuidas tähtsamate põlluviljade saakides avaldub põldude ajalugu, eriti seal, kus veel puudub mitmeaastane põlluhein. Selle tõepärasuse üle võib otsustada selle järgi, et töö organiseerimine, tähtsamate põllutööde teostamise kvaliteet, üldine töö juhtimine ja antud väetiste määr brigaadides käesoleval ajal oluliselt ei erine.

Kõigi põllumajanduskultuuride saakide tõusu olenevust

põllukülvikorra sisseviimise ajast, põldheinakasvatuse algusest ja kultuuride õigest järjestusest võib jälgida iga külvikorra, iga brigaadi ja iga põllu ajaloos.

Joonis 2. Neljandale brigaadile kinnistatud põllukülvikord Partei 17. kongressi nimelises kolhoosis.

Meie taastasime brigaadidele 3 ja 4 kinnistatud põllukülvikorra põldude ajaloo (Morozovo, Dolmatovo, Voltšihhi ja Zjablovo küla läheduses). Põllukülvikorra (joonis nr. 2) sisseviimist alustasid mõlemad brigaadid 1939. aastal. Kolmandal aastal oli külvikord põhiliselt juba sisse viidud ja „kirjupõldsus“ likvideeritud. See üleminek, iga põllu ajalugu ja põllumajanduskultuuride saagid on toodud tabelis lk. 47.

Selgesti on nähtav põllumajanduskultuuride saakide kasvamise tõusutendents. Nii oli aastail 1938—1939 rukki-

Partei 17. kongressi nimelise kolhoosi kolmanda ja neljanda brigaadi külvikorrapäoldude ajalugu

Põllu nr.	Aastad	Brigaad nr. 3			Brigaad nr. 4		
		kultuurid	pind ha	saak ts/ha	kultuurid	pind ha	saak ts/ha
Esi- mene	1939	taliniisu	7,3	5,0	suvinisu	18,0	1,3
		1. aasta ristlik	6,3	12,0	kaer	7,0	6,9
		mustkesa	5,2	—	kartul	10,0	66,3
1940	kartul rukis	7,3	75,4	kartul	21,7	85,6	
		11,5	8,9	juurvili	2,0	90,3	
1941	suvinisu . . . . . kaer	13,0	7,0	suvinisu	21,0	6,4	
		5,8	9,5	kaer	14,0	8,3	
1942	kartul kesal . . . . . mustkesa	6,0	73,2	kartul kesal	2,0	69,4	
		12,8	—	mustkesa	33,0	—	
1943	talirukis ristliku alla- külviga	18,8	13,2	talirukis ristiku alla- külviga	35,0	12,9	
1944	1. aasta ristlik	18,8	32,0	1. aasta ristlik	35,0	32,4	
seits- mes	1939	2. aasta ristlik	9,5	12,0	2. aasta ristlik	13,0	12,0
		kartul	6,8	50,0	3. aasta hein	3,0	10,0
		taliniisu	2,0	4,5	suvinisu	5,0	2,4
				juurvili	3,0	47,0	
				kartul	11,4	66,0	

Põllu nr.	Aastad	B r i g a a d n r. 3			B r i g a a d n r. 4		
		k u l t u r i d	p i n d h a	saak ts/ha	k u l t u r i d	p i n d h a	saak ts/ha
seitsmes	1940	kaer hernes	9,5 8,8	16,0 18,6	suvinisu kaer	25,5 9,9	17,6 13,3
	1941	mustkesa	18,3	—	mustkesa	35,4	—
	1942	rukis ristiku allakül- viga talinisu ristiku alla- külviga	12,0 6,3	21,2 24,5	rukis ristiku allakül- viga talinisu ristiku alla- külviga	27,0 8,4	20,3 23,6
	1943	1. aasta ristik	18,3	37,0	1. aasta ristik	35,4	39,0
	1944	2. aasta ristik	18,3	31,5	2. aasta ristik	35,4	31,0
teine	1939	kaer hernes suvinisu oder	9,4 3,0 3,7 3,0	9,5 2,9 6,5 10,0	kaer oder mustkesa	11,0 9,0 15,8	6,9 3,5 —
	1940	mustkesa	19,1	—	talirukis mustkesa	15,8 20,0	17,0 —
	1941	talirukis ristiku alla- külviga talinisu ristiku alla- külviga	14,5 4,6	17,3 15,2	kaer ristiku allakül- viga talirukis ristiku alla- külviga	15,8 20,0	5,4 16,9
	1942	1. aasta ristik	19,1	45,0	1. aasta ristik	35,8	25,5

Põllu nr.	Aastad	Brigaad nr. 3			Brigaad nr. 4		
		kultuurid	pind ha	saak ts/ha	kultuurid	pind ha	saak ts/ha
teine	1943	2. aasta ristlik	19,1	36,0	2. aasta ristlik	35,8	26,0
	1944	suvinisu vikk teraks talirukis	6,0 2,0 11,1	10,5 7,2 10,8	kaer suvinisu talirukis	9,8 6,0 10,0	13,2 9,5 11,8
viies	1939	kartul hernes kaer talirukis	10,7 5,0 2,4 1,0	60,0 2,9 9,3 8,5	talirukis mustkesa 2. aasta ristlik	27,0 5,1 4,1	9,4 — 15,0
	1940	suvinisu oder kaer ristiku külv	5,0 7,0 7,1 19,1	17,0 12,5 13,0 —	kaer ristiku allakül- viga talinisu ristiku alla- külviga	27,0 9,2	10,0 18,0
1941	1. aasta ristlik	19,1	23,5	1. aasta ristlik	36,2	28,4	
1942	2. aasta ristlik	19,1	20,0	2. aasta ristlik	36,2	22,0	
1943	kaer talirukis	8,2 10,9	16,0 11,0	kaer	36,2	15,5	
1944	kartul	19,1	137,3	kartul juurvili hernes vikk	27,0 2,0 4,2 3,0	137,5 170,0 13,5 7,1	

Põllu nr.	Aastad	B r i g a a d n r. 3			B r i g a a d n r. 4		
		k u l t u u r i d	pind ha	saak ts/ha	k u l t u u r i d	pind ha	saak ts/ha
kolmas	1939	talirukis	9,0	10,2	talirukis ristiku alla-külviga	28,5	10,2
		1. aasta ristik kaer	5,8 3,0	15,0 9,5	kaer ristiku allakülviga		
1940	1940	kaer	7,0	14,0	1. aasta ristik	34,5	20,0
		2. aasta ristik hernes . . . . . vikk	5,8 3,0 2,0	16,0 18,6 11,0			
1941	1941	kartul	12,0	83,0	2. aasta ristik	31,5	20,0
		3. aasta ristik	5,8	14,0	kartul		
1942	1942	suvinisu	12,0	10,3	3. aasta ristik	11,3	18,0
		kaer	5,8	14,2	kaer		
1943	1943	kartul	17,8	87,3	talirukis	11,3	12,0
					kartul		
1944	1944	kaer	14,5	14,0	kaer	22,0	15,5
		hernes	3,3	8,5	suvinisu		
1939	1939	1. aasta ristik	6,8	18,0	mustkesa	28,1	—
		mustkesa	10,8	—	1. aasta ristik		
1940	1940	2. aasta ristik	6,8	15,0	talirukis	28,1	8,0
		talirukis	10,8	18,0	2. aasta ristik		

neljas

Põllu nr.	Aastad	Brigaad nr. 3			Brigaad nr. 4		
		kultuurid	pind ha	saak ts/ha	kultuurid	pind ha	saak ts/ha
kuues	1940	taliniisu	6,0	15,6	2. aasta ristlik	14,2	13,0
		oder	3,0	10,0	suvinisu	10,3	13,5
		kartul	4,3	131,0	hernes	0,8	9,0
		kaer	5,2	13,0	talirukis	1,0	15,0
					mustkesa	10,2	—
1941	1941	hernes	10,1	8,1	taliniisu	10,2	9,5
		kartul	8,4	90,0	kaer	8,6	12,4
1942	1942				lkartul	14,6	109,3
		kaer	8,3	13,7	suvinisu	3,1	13,4
		suvinisu	8,6	10,6			
1943	1943	hernes	1,6	8,3	suvinisu	19,5	11,4
		mustkesa	18,5	—	kaer	15,5	14,5
1944	1944				hernes	1,5	9,8
		mustkesa	18,5	—	mustkesa	36,5	—
		talirukis ristiku alla- kylviga	12,5	11,5	talirukis ristiku alla- kylviga	24,7	12,8
		taliniisu ristiku alla- kylviga	6,0	6,9	taliniisu ristiku alla- kylviga	11,8	6,8

saak 8—9 tsentnerit hektaarilt, aastail 1943—1944 aga 11—13 tsentnerit hektaarilt, suvinisul vastavalt 3—6 tsentnerit ja 9—14 tsentnerit, kaeral 6—9 tsentnerit ja 13—16 tsentnerit, kartulil 50—70 tsentnerit ja 90—130 tsentnerit, ristikeinal 12—18 tsentnerit ja 30—36 tsentnerit jne.

Uldiselt on inimpõlvede kestel lahjadeks, mitteviljakaiks ja mittetasuvaiks peetud maade tootlikkuse tõstmisel õigeks osutunud eel- ja järelviljade õige vaheldus, rohke põlluheina kasvatamine, väetamine ja maaharimine.

Rasketes sõjaaja tingimustes töö- ja veojõu suurendatud pinge juures rakendatud heinaviljeluse põllukülvikord võimaldas saake tõsta ja suurendada põllumajandussaaduste kogusaaki rinde ja tagala vajadusteks.

NIIDUKARJAMAA- JA NIIDUKULVIKORRAD

„Produktiivset loomakasvatust on võimalik organiseerida ainult haljassöödabaasi olemasolul majandis. Majandi haljassöödapindala võib kasutada heina saamiseks produktiivkarja talviseks põhisöödaks või mahlaka haljassööda saamiseks laudassöötmiseks või karjatamiseks.“

Akadeemik V. R. Viljams

Kartuli, köögivilja ja teraviljade sordiseemne tootmise kõrval on partei 17. kongressi nimelises kolhoosis arenenud loomakasvatus, eelkõige piimakarjakasvatus. Kinešma linna tööstuslike ettevõtete tööliste, teenistujate ja eriti laste värske piimaga ja piimasaadustega varustamise vajadus nõuab veiste arvu pidevat suurendamist ja Kinešma rajooni kolhoosides piima kogutoodangu tõstmise organiseerimist.

Ülesanne on täidetav ainult kolhooside kogu söödabaasi ja söodatootmise süsteemi täielikul ümberkorraldamisel. Partei 17. kongressi nimelise kolhoosi kogemused näitavad, missugusel teel seda ülesannet lahendada.

Söötade tootmise aluseks rajoonis, nagu kogu mittemustmullatsoonis, on heina kogumine niitudelt ja karjatamine looduslikel karjamaadel. Samasugune olukord oli varem ka partei 17. kongressi nimelises kolhoosis.

Heinakasvatuse laiendamine põllukülvikorras parandab küll veidi karja söötmist heina osas, kuid ei lahenda kolhooside loomasöödaküsimust täielikult. Eriti terav on küsimus karjamaasööda osas. Just karjatamisperioodil, kevadest sügiseni, saavad kolhoosid suure osa piimatoodangust, teostavad kariloomade nuumamist karjamaadel, kasvatavad noorkarja, saavad peapügi villa jne.

Esimesel pilgul näib, et partei 17. kongressi nimelises kolhoosis on külluses looduslikke karjamaid. Kolhoosil on üldse kokku 942,4 hektaari metsa, raismikke ja põlendikke, kuid suurem osa sellest (624,7 ha) on ilma rohttaimestikuta või on Volga jõe kaitsemetsatsooniks. Ulejäänud 317,7 hektaril on karjamaa kehv, rohukamar halb ja mõnikord mottesöödav. Tuleb välja nii, et karjamaa pind on suur, kuid kari ei saa söönuks.

Seesugune karjamaade seisukord on kolhoosi loomakasvatuse arenemisele peamiseks takistuseks. Karjamaad vajavad põhjalikku parandamist. Partei 17. kongressi nimelises kolhoosis pandi sellisele tööle algus 1938.—1939. aastal erilise niidukarjamaa söödakülvikorra sisseviimisega.

Kolhoosi 97-hektaarine maatükk, mis asus veelahkmel, oli metsa alt vabanenud. Maapind oli kuiv ja kehv. Seda nimetati „Gorelini raismikuks“. Nagu juba mainitud, oli enne revolutsiooni Ivanovo suur metsatööstur ja vabrikant Gorelin praeguse Tšeganovo külanõukogu ümbruse metsade omanikuks. Ta võttis metsad maha, kuid raismikud jättis kasutamata. Nii tekkisid „Gorelini raismikud“, mille hulka kuulub ka kõne all olev maatükk.

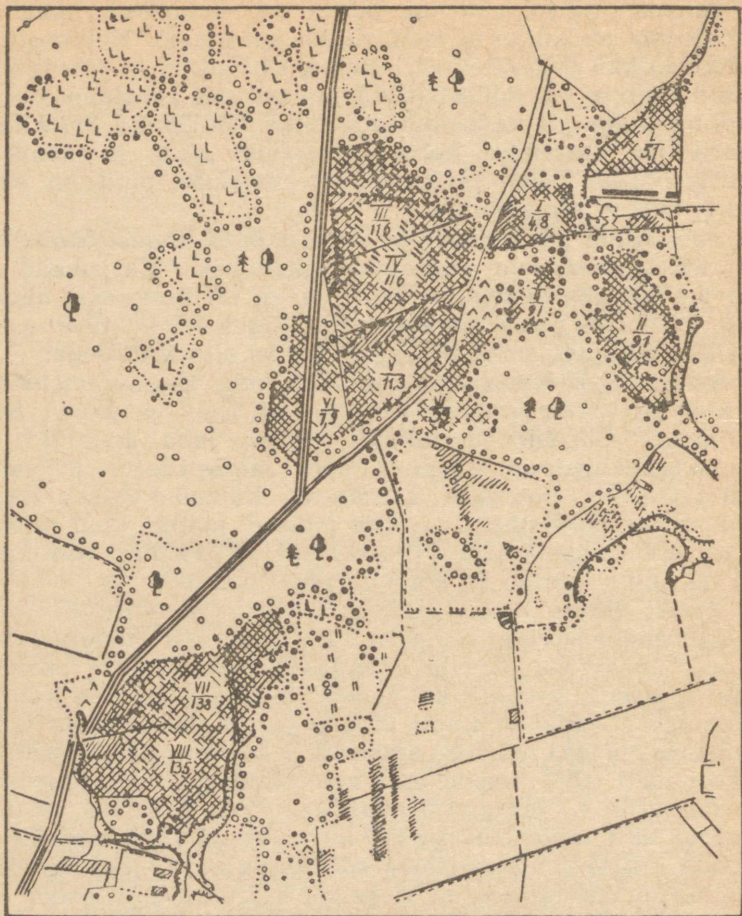
Pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni läks nimetatud maatükk üle partei 17. kongressi nimelise kolhoosi naabruses olevale sovhoosile „Pjatiletka“. Osa sellest puhastas sovhoos kändudest ja kasutas maad külvide alla. Ta ei pidanud kinni viljade õigest järjestusest, mille tulemusena maa lühikese ajaga välja kurnati, umbrohustus ja sööti jäeti. 1937. aastal anti nimetatud maatükk juurdelõikenena partei 17. kongressi nimelisele kolhoosile karjamaaks.

Maatükil, mille suurus on 97 ha, otsustati 1938. aastal sisse seada eriline niidukarjamaa söödakülvikord. Sel kaheksapõllulisel külvikorral on järgmine kultuuride järjestus:

1. osaline kesa,
2. talivilil niidukarjamaa heintaimede allakülviga,
3. ja 4. rohumaa niiduks,
- 5., 6. ja 7. rohumaa karjatamiseks ja
8. suviteraviljad.

Selle külvikorra põldudel on ebakorrapärane kuju, mis on tingitud piirdumisest Volga kaitsemetsatsooniga.

Mõne aastaga rakendati külvikord täielikult. Niidukarjamaa-külvikord on juba mitu aastat kinnistatud esimesele ja teisele põllutööbrigadile.

Joonis 3. Niidukarjamaa-külvikord partei 17. kongressi
nimelises kolhoosis.

Algul oli teravilja- ja heinasaak väga madal. 1938.—1939. aastal andis rukis, millele heinaseeme alla külvatud, 3—5 tsentnerit teri hektaarilt. Heinasaak hektaarilt oli 15—20 tsentnerit.

Mullaviljakuse tõstmiseks ja rohukamara parandamiseks teostati külvikorra viimaseil aastail ajutist tähtsust omav parandus, nimelt asendati osaline kesa täiskesaga. Seda teostati eelkõige põldude puhastamiseks umbrohost, mis põldude korratu kasutamise tõttu ülirohkesti paljunes.

Alates 1939. aastast sai kesa iga aasta 10—12 tonni sõnnikut, 1940.—1941. aastal anti sõnnikule lisaks 3—5 tonni turvast, pealeselle iga aasta 5—7 tsentnerit fosforiidijahu.

Sel viisil järgnes rukis heinaseemne allakülviga umbrohost puhastatud ja väetatud kesale, mis avaldus ka heinasaagi suurenemises (vt. tabel lk. 57 ja 58).

Nagu tabelist nähtub, tõusis heina hektaarisaak esimese kahe kasutusaasta jooksul 23—32 tsentnerini. Pole kahtlust, et edaspidi heinasaak nendelt varem väheviljakailt maa-delt veelgi kasvab. See nähtub juba kaerasaagist, mis heinasöödi ümberkännil ulatus 16—19 tsentnerini hektaarilt, tõestades mulla viljakuse suurenemist viimaseil aastail.

Niidukarjamaa söodakülvikorra aluseks on niiduks või karjatamiseks kasutatav rohumaa pindala.

Niidukarjamaa-külvikorras on niiduperiood — põldude heintaimede all oleku aeg — kuus aastat (kaasa arvatud heinte esimene kasvuaasta rukki all) ja põlluperiood — heintaimedega mulda kogutud orgaaniliste jäätmete kasutamise aeg üheaastaste põllukultuuride poolt — kolm aastat.

Niidukarjamaa-külvikorra põldude ajalugu viimasel kolmel aastal

Põllu nr.	Aastad	Kultuurid	Esimene brigaad		Teine brigaad	
			pind ha	saak ts/ha	pind ha	saak ts/ha
2	1942	Rohumaa 4. kasutusaasta (karjatamiseks)	5,3	(20,0)*	5,9	(18,0)
	1943	kaer	5,3	16,2	5,9	18,6
	1944	täiskesa	5,3	—	5,9	—
4	1942	kaer	5,8	10,1	5,9	9,0
	1943	täiskesa	5,8	—	5,9	—
	1944	rukis heinaseemne allakülviga	5,8	10,2	5,9	8,7

Põllu nr.	Aastad	Kultuurid	Esimene brigaad		Teine brigaad	
			pind ha	saak ts/ha	pind ha	saak ts/ha
1	1942	täiskesa	7,8	—	5,1	—
	1943	rukis heinaseemne al- lakülviga	7,8	9,5	5,1	11,6
	1944	rohuma 1. kasutus- aasta (heinaks) . . .	7,8	23,0	5,1	23,4
5	1942	rukis heinaseemne al- lakülviga	5,6	9,3	5,6	9,0
	1943	rohuma 1. kasutus- aasta (heinaks) . . .	5,6	35,0	5,6	34,0
	1944	rohuma 2. kasutus- aasta (heinaks) . . .	5,6	27,0	5,6	26,8
6	1942	rohuma 1. kasutus- aasta (heinaks) . . .	7,3	32,0	4,9	33,0
	1943	rohuma 2. kasutus- aasta (heinaks) . . .	7,3	26,0	4,9	27,5
	1944	rohuma 3. kasutus- aasta (karjatamiseks)	7,3	(25,0)	4,9	(25,0)
7	1942	rohuma 2. kasutus- aasta (heinaks) . . .	4,5	25,0	8,5	25,0
	1943	rohuma 3. kasutus- aasta (karjatamiseks)	4,5	(24,0)	8,5	(25,0)
	1944	rohuma 4. kasutus- aasta (karjatamiseks)	4,5	(20,0)	8,5	(20,0)
3	1942	rohuma 3. kasutus- aasta (karjatamiseks)	5,8	(28,0)	5,8	(28,0)
	1943	rohuma 4. kasutus- aasta (karjatamiseks)	5,8	(27,0)	5,8	(27,0)
	1944	rohuma 5. kasutus- aasta (karjatamiseks)	5,8	(23,0)	5,8	(23,0)
8	1942	rohuma 4. kasutus- aasta (karjatamiseks)	7,7	(25,0)	5,8	(25,0)
	1943	rohuma 5. kasutus- aasta (karjatamiseks)	7,7	(24,0)	5,8	(24,0)
	1944	kaer	7,7	19,0	5,8	18,0

* arvud klambrites — ligikaudne haljassaak ümber arvestatud heinaks.

Talirukki külviks valmistatakse põld hästi ette; süste-
maatilise kihilise harimisega hoitakse kesa umbrohust
puhas, antakse orgaaniline väetis — sõnnik ja turvas, mis
kindlustab hea arenemise mitte ainult rukkile, vaid ka alla-
külvatud heintaimedele.

Heinaseemne külv toimub laialtkülvis varakevadel, kui
lumi on läinud, maa aga pole veel sula.

Heinaseemnesegu, mida tarvitati külviks niidukarjamaa-
külvikorras, aastate jooksul muutus, olenevalt sellest, mis-
sugust seemet kolhoosil oli saadaval. Kolhoos ise kõrsheinte
seemet ei kasvata, seepärast olenes kõrsheinte kasvatamine
täielikult väljastpoolt saadud seemnest.

Niidukarjamaa-külvikorras kasutati sõja-aastail 1942—
1944 mitmeaastaste heinte külviks seemnesegu, mis sisaldas
5 kg punast ristikut, 10 kg keraheina, 10 kg pärisaruheina
ja 7 kg timutit, kokku 32 killogrammi. Nagu sellest loetelust
näha, koosnes seemnesegu liblikõielistest ja hõredapuhmi-
kulistest kõrsheintest. Kõik segus olnud heintaimed kuulu-
vad pealisheinte hulka, s. o. annavad peamise saagi maa-
pinnalt kõrgelseisvate kõrte ja lehtede näol ning on see-
tõttu kõlvulised mitte ainult karjatamiseks, vaid ka nii-
duks. Selle segu olulisemaks puuduseks on valgu-, kalt-
siumi- ja teiste kasulike toiteaineterikaste liblikõieliste
heinte lühike kestus. Punane ristik omab segus suurt osa-
tähtsust esimesel kahel aastal, mil mitmeaastast heina
kasutatakse niiduks, kolmandal aastal, kui rohumaad haka-
takse kasutama karjatamiseks, on ristikut vähe ja rohumaad
koosneb peamiselt kõrsheintest.

Aastail 1939—1941 kasutati niidukarjamaa söödakülvi-
korras täiuslikumat seemnesegu, millesse peale eespool-
nimetatud heintaimede lisati veel 5 kg karjatamiseks eriti
sobivat valget ristikut ja 7 kg rebasesaba — juurevõsundi-
list kõrsheina, mis annab suurt saaki mitte ainult kõrgel-
seisvate taimeosade näol, vaid ka maapinnalähedaste võsu-
dena, mida loomad karjatamisel hästi ära kasutavad.

Heintaimede arenemise kiirendamiseks ja soodustami-
seks rutatakse rukki koristamise ja põllult äraveoga. Järg-
neval kevadel äestatakse põldu ja kõrvaldatakse rukki
kõrrekontsud.

Esimesel kahel aastal kasutatakse rohumaad saaki heinaks,

ädalat aga siloks. Alates kolmandast aastast, kui rohukamar on juba küllalt tugev, toimub karjatamine. Esimesel kahel kasutusaastal oleks karjatamine nõrga kamara tõttu hädaohtlik heintaimede kasvule ja arenemisele.

1942., 1943. ja 1944. aastal kasutati niidukarjamaa-külvikorra rohumaapõlde nr. 3, 7 ja 8 edukalt lehmade karjatamiseks. Mitmeaastase heinapõllu kamar küntakse hariliku sügiskünni ajal. Kevadel, pärast maa vajalikku ettevalmistust, külvatakse kaer.

Peale niidukarjamaa söödakülvikorra on kolhoosil niidu söödakülvikord 79,2 hektaaril. Nimetatud külvikord asetseb peaaegu kolhoosimaade keskuses, Põreševo küla lähedasel madalikul, kuhu valguvad ümberkaudsete põldude veed. Maa on turvastunud ja soostunud, kinni kasvanud sootaimedega. Turbakihi paksus ulatub 1,5 meetrini. Turba kõdunemisaste on 70—80 protsenti. Seda turbaladet kasutatakse iga aasta põldude väetamiseks.

Varem kasutasid ümbruskonna talupojad nimetatud maatükki heinamaana, kuid taimestiku madala söödaväärtuse tõttu saadi halb hein. Talupoegadel tekkis enne kollektiviseerimist mõte selle maatüki kuivendamiseks ja kasutuselevõtuks põllumajanduslike kultuuride külviks.

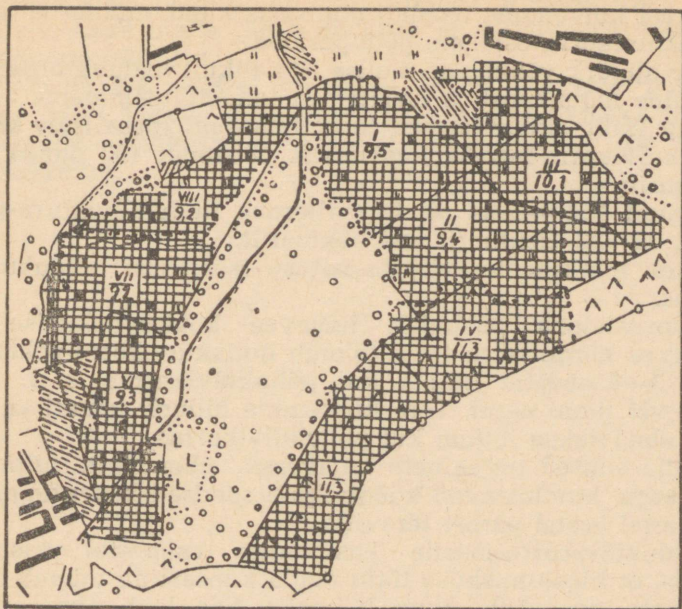
Põreševo ja Tšeganovo küla talupojad katsetasid maatükki kuivendada oma jõududega, kuid nad tegutsesid kooskõlastamata, iga küla oma maal. Kuivenduskraavide kaevamiseks kulutasid nad palju tööjõudu, kuid käsitsi töötamine ei andnud suuri tulemusi ja maatükk jäigi kuivendamata.

Maa kultiveerimiseks oleks olnud vajalik teha tõsist melioratiivset tööd, arvestamata maakasutuse piire.

Kolhoosi algaastail maatüki kasutamises asi ei paranenud, alles 1938. a. õigete külvikordade sisseviimisel kerkis uuesti mõte selle kultiveerimiseks. Põhjavesi asub enamasti 0,75—1 meetri sügavuses maapinnast. Koostati maatüki kuivendamise plaan ja 1939. aastal teostas kolhoos kuivenduse lepingulises vahekorras „Meliostroiga“.

Rööbiti kuivendusplaaniga koostati ka selle maa-ala põllumajandusliku kasutamise plaan, mis nägi ette kaheksa-põllulise niidukülvikorra rajamise.

Kultuuride järjestus külvikorras oli järgmine: 1. suvitera-

Joonis 4. Niidu-külvikord partei 17. kongressi
nimelises kolhoosis.

vili (kaer), 2. köögivili ja söodajuurvili, 3. kaer heinaseemne allakülviga, 4., 5., 6., 7. ja 8. rohuma heinaks.

Niidu-, mitte aga niidukarjamaa-külvikorra sisseviimine oli põhjendatud sellega, et maatuukk asub madalikus ja on liialt niiske, mistõttu karjatamine pole võimalik. Karjatamisel looma sõrad jätavad sügavad jäljed, neisse koguneb vesi ja niit muutub ebatasaseks ning mätlikuks. Rohke niiskus soodustab erilisel soolteusside arenemist ja karjatamisel muutuks niit karja nakatuse allikaks.

Toodud põhjustel rajas kolhoos pärast kuivendustöid täiesti teadlikult mitte niidukarjamaa-, vaid niidukülvikorra. See külvikord võimaldab kasutada maa looduslikku kõrget viljakust, millel külvatud mitmeaastased heintaimed hästi kasvavad ja võivad anda suurepäraselt saaki — esmaklassilist heina.

Pärast kuivendust teostati uudismaa künd, millele järgnes niidukülvikorra esialgne põlluperiood.

See ajajärk võimaldas mullas rikkalikult leiduva orgaanilise aine lagunemist ja kasutamist taimetoiteainetena.

Tegelikult olid esimesed teraviljasaagid (peamiselt kaer) niidukülvikorra-maadel keskmiselt vähemalt 100 puuda teri hektaarilt.

Aastail 1940—1944 oli teraviljasaak niidukülvikorra-põldudel 18—22 tsentnerit teri hektaarilt.

Tuleb märkida teraviljakasvatuse iseärasusi niidukülvikorras.

Umbruskonna põldudelt lumevee kokkuvoolamise ja põhjavee kõrge seisuga tõttu toimub niidukülvikorra-põldudel küly 3—4 nädalat hiljem kui põllukülvikorras, s. o. mai lõpul või juuni algul. Tera küpsemine hilineb samuti ja lõikust alustatakse hiljem kui põllukülvikorras.

Mulla suured toiteainete tagavarad, ühenduses niiskuse küllusega, kindlustavad köögiviljale soodsad kasvutingimused teisel aastal pärast teravilja.

Niidukülvikorra-maade kasutamise esimestel aastatel selgus, et liigse niiskuse tõttu mulla küpsemine toimub aeglaselt ja maa jääb kaua külmaks. See loob ebasoodsad kasvu- ja arenemistingimused köögi- ja söödajuurviljale. Nende saak korraliku hooldamise juures on harilikult ainult 140—150 tsentnerit hektaarilt. Märksa paremini kasvab sel maal teistsuguse juuresüsteemiga köögivili, näiteks kapsas. Viimase saak on palju kõrgem.

Kolmandal aastal külvatakse uuesti kaera ühes mitmeaastase heintaimede segu allakülviga. Seemnesegu on samase koostisega kui niidukarjamaa-külvikorras, ainult aasrebasesaba seemet on rohkem ja kolhoosis puuduva rootsi ristiku asemel on võetud punane ristik.

Saak on esimestel aastatel 40—50 tsentnerit kõrgevärtuslikku heina hektaarilt.

Niidukülvikord pole veel täielikult sisse viidud. Selle peamiseks põhjuseks on küllaldase hoole puudumine kuivenduskraavide eest, eriti viimaseil aastail. Kaevatud kuus aastat tagasi (1939. aastal), pole neid kraave hiljem puhasdatud, mistõttu on nad hakanud ummistuma ja kinni kasvama. Vee äravool toimub väga aeglaselt. Osa maast on

seetõttu alles puudulikult kuivendatud ja sellepärast kasutamata, kuna mulla liigse niiskuse ja soostumise tõttu on kündmine võimatu.

1946. ja 1947. aastal on ette nähtud kraavide puhastamine, mille tagajärjel maatükk muutuks kuivemaks ja avaneks võimalus kultuuri alla võtta ka ülejäänud osa niidukülvikorrast.

FARMILÄHEDASED SÖÖDAKÜLVIKORRAD

„Söödaaimi nende suure veenõudlikkuse tõttu peame kasvatama söödakülvikorras.“

Akadeemik V. R. Viljams

Haljassööda saamine karja söötmiseks mõnel karjatamisperioodil ja sigade karjamaaks, samuti söödajuurvilja kasvatamine mahlaka sööda saamise otstarbel on partei 17. kongressi nimelises kolhoosis korraldatud farmilähedases söödakülvikorras.

Farmilähedasi söödakülvikordi on kolhoosis kolm: veisefarmi nr. 1 juures (Põreševo külas) 1,87-hektaarilisel pindalal, seakasvatusefarmi nr. 1 juures (Tšeganovo külas) 5,55-hektaarilisel pindalal ja seakasvatusefarmi nr. 2 juures (Veršinino külas) 8,23-hektaarilisel pindalal.

Neil väikestel pindaladel on tarvitusel peaaegu sarnased neljapõllulised külvikorrad kaheksa-aastase kultuuride järjestusega. Iga külvikorrapõld on jaotatud kaheks. Kultuuride järjestus on järgmine: 1. $\frac{1}{2}$ põldu suviteravili ja $\frac{1}{2}$ põldu suviteravili ristiku ja timuti allakülviga; 2. $\frac{1}{2}$ põldu 1. aasta põldhein veistele haljassöödaks või sigadele karjamaaks ja $\frac{1}{2}$ põldu söödajuurvili; 3. $\frac{1}{2}$ põldu 2. aasta põldhein veistele haljassöödaks või sigadele karjamaaks ja $\frac{1}{2}$ põldu üheaastane hein (vikk kaeraga) haljassöödaks; 4. $\frac{1}{2}$ põldu söödajuurvili või vikikaer haljassöödaks ja $\frac{1}{2}$ põldu talirukis haljassöödaks.

Säärast kultuuride järjestust ei saa pidada õnnestunuks. Näiteks oleks õigem põldheina järel külvata suviteravilja (kaer) ja selle järel söödajuurvili või üheaastane hein, mitte ümberpöörduvalt.

Ebaõnnestunuks tuleb pidada farmilähedase söödakülvikorra jaotamist neljaks põlluks tegeliku kaheksapõllulise külvikorra puhul. Seda oleks võimalik parandada, ilma külvikorda eriliselt rikkumata, s. o. kultuuride valik säilitada, kuid määrata neile agrotehniliselt õigem järjestus.

Muide, farmilähedane külvikord on kolhoosil tegelikult alles sisseviimisel, seepärast pole kultuuride järjestust näidatud skeemi järgi veel teostatud. Seakasvatusfarmi nr. 2 juures oleval maa-alal teostati alles 1943. aasta sügisel maakorraldus ja põldude märkimine.

Veisefarmi nr. 1 juures Põreševo külas väikesel farmilähedasel alal peeti külvikorrast täpsemalt kinni, kuid loobuti põldude jaotamisest kaheks ja tegelikult kasutati neljapõllulist farmilähedast külvikorda ainult haljassööda kasvatamiseks. Tabelis leheküljel 66 on näidatud selle külvikorra põldude viljavaheldus viimase kolme aasta kestel. Sel külvikorral on rida puudusi. Ristiku-timutisegu kor-dub eelmises kasvukohas iga 2 aasta järel, mida tuleb pidada liig sagedaseks. Külvikorra mõnekordsel kordamisel (rotatsioonil) võib see lõppude lõpuks viia ristikheinasaagi langusele „ristikuväsimuse“ tagajärjel. Külvikorras puudub üheaastane hein (vikikaer), mis võib anda kolhoosile niisama suurt toitva roheline massi kogusaaki kui ristiku-timutisegu; puudub ka söödajuurvili, mistõttu farmi piimakarri jääb mahlaka söödata.

Kõigist puudustest hoolimata omavad farmilähedased söödakülvikorrad suurt tähtsust kolhoosi ühisloomakasvatuse arendamisel. Võttes enda alla väikese maa-ala, annavad nad küllaltki suurel hulgal haljas- ja mahlakat sööta, mis on eriti tarvilik lüpsilehmadele.

Farmilähedased külvikorrad on kinnitatud alatistele põllutööbrigadele: farmilähedane külvikord seakasvatusfarmi nr. 1 juures brigadile nr. 1, farmilähedane külvikord veisefarmi nr. 1 juures brigadile nr. 4 ja seakasvatusfarmi nr. 2 juures asuv farmilähedane külvikord brigadile nr. 5.

Põllutööbrigade ülesandeks on maaharimine ja külvamine. Kõik ülejäänud tööd — heinaniitmine haljassöödaks, pealtväetamine, harvendamine, taimede istutamine ja rohimine söödajuurviljapõllul — teevad loomakasvatusbrigade töötajad.

Veisefarmi nr. 1 juures asuva farmilähedase söödakülvikorra
põldude ajalugu aastail 1942—1944

Põllu nr.	Aastad	Kultuurid	Hektaarid	Saak hektaarilt
1	1942	Teise aasta ristik-timut haljassöödaks	0,5	140 tsentn. haljassmassi
	1943	Talirukis haljassöödaks	0,5	110 „ „
	1944	Kaer ristiku-timutisegu alalakülviga	0,5	12 „ teri
2	1942	Kaer ristiku-timutisegu alalakülviga	0,5	13 tsentn. teri
	1943	Esimese aasta ristik-timut haljassöödaks	0,5	180 „ haljassmassi
	1944	Teise aasta ristik-timut haljassöödaks	0,5	130 „ „
3	1942	Esimese aasta ristik-timut haljassöödaks	0,4	160 tsentn. haljassmassi
	1943	Teise aasta ristik-timut haljassöödaks	0,4	150 „ „
	1944	Talirukis haljassöödaks	0,4	98 „ „
4	1942	Talirukis haljassöödaks	0,4	105 tsentn. haljassmassi
	1943	Kaer ristiku-timutisegu alalakülviga	0,4	14 „ teri
	1944	Esimese aasta ristik-timut haljassöödaks	0,4	150 „ haljassmassi

Neis farmides, kus puuduvad farmilähedased külvikorrad, näiteks veisefarmis nr. 2, on eraldatud väikesed farmilähedased põlluosad kuni 1 hektaari suuruses, millel kasvatakse söödajuurvilja. Hooldustöid neil põlluosadel teostavad loomakasvatust бригаадide töötajad.

Partei 17. kongressi nimelise kolhoosi loomakasvatatajad olid ühed esimesed loomakasvatust бригаадide poolt hooldatavate farmilähedaste põldude asutamise liikumise algatajad.

1943. aasta algul esinesid nad üleskutsega ajalehes „Sotsialistitšeskoje Zemledeliže“ kõigi kolhooside loomakasvatatajatele võtta endale ülesandeks söödakultuuride kasvata-

mine farmilähedastel põlluosadel. Samasuguse üleskutsega esinésid nad ka 1944. aasta suvel Ivanovo oblasti ajalehes „Rabotši Krai“.

Ristik segus timutiga külvatakse farmilähedastes külvikordades kaera alla. Sel otstarbel külvatakse kaer võimalikult vara, kevadkülvil esimestel päevadel, ja kohe selle järel, harilikult veel samal päeval, külvatakse ka ristiku- ja timutiseeme.

Järgneva aasta kevadel äestatakse ristiku-timutipõldu ja kõrvaldatakse kaera kõrrekontsund. Ristik koristatakse võimalikult vara, ja mitte kõik korruga, vaid ribadena, et niidetud rohtu oleks võimalik kasutada samal päeval haljassöödaks.

Varajasele niidule järgneb ristiku ädala jõudne kasv, andes teise niiduna rikkaliku haljasmassisaagi, mis haljassöödana on karjale eriti vajalik.

Talirukist külvatakse farmilähedastes söödakülvikordades haljassöödaks. Rukki alla antakse sõnnikut 20—25 tonni hektaarile. Rukist niidetakse järk-järgult, alates varakevadest — maikuust, millal karjamaal on rohtu alles vähe, lehma aga vaja hästi süüa.

Söödajuurviljast kasvatatakse peamiselt söödapeeti Eckendorf, vähem turnipit. Söödajuurvili külvatakse maale, mida sügisel ja kevadel on hästi haritud. Harilikult saab söödajuurvili tugeva laudaväetise, 20—25 tonni hektaarile.

Söödajuurvilja seeme külvatakse reaskülvajaga, reavahega 60—70 sentimeetrit. Väiksematel maatükkidel külvatakse söödajuurvili käsitsi.

Pärast peeditõusmete ilmumist read harvendatakse; tühjaks jäänud kohtadele istutatakse taimed, mis võetakse tihedatest kohtadest. Mõnikord on ostetud söödapeediseeme osutunud väheidanevaks ja külviread on jäänud hõredaks. Niisugune äpardus juhtus 1944. aastal seakasvatusefarmi nr. 1 juures asuval külvikorrapääl. Sel puhul külvatakse turnipit, mis on peedist lühema kasvuajaga ja mis hiljem külvatuna peakultuuri — söödapeedi — koristamise ajaks täis kasvab.

Põllutööbrigaadi poolt külvatud söödajuurviljapääl kindistatakse farmile. Iga farmi töötaja (lüpsja, vasikatalitaja, seatalitaja jne.) saab hooldamiseks kindla arvu juurvilja-

ridu. Harilikult ei ületa ühele töotajale kinnistatud söödajuurvilja kasvupind 10—20 sajandikku hektaari.

Söödapeeti harvendatakse harilikult kahel korral. Esimene kord harvendatakse taimed reas 3—4 sentimeetrile ja teine kord, umbes ühe kuu pärast, kui taimed on hästi arenenud, harvendatakse 15—20 sentimeetrile. Teisel harvendamisel kõrvaldatud noor juurvili kasutatakse loomadele lisa söödaks. Söödajuurviljapõllul teostatakse süstemaatilist umbrohu tõrjet. Reavahesid ja ridu kõblastatakse vastavalt sellele, kuidas ilmuvad umbrohud. Keskmiselt rohitakse söödajuurvilja kasvuaja kestel 2—3 korda. Suvel, juuli-augustikuus väetatakse enamikku juurviljapõlde virtsaga. Väetamist teostatakse vaadist. Kui virts on liig tugev (kontsentreeritud), lahjendatakse teda veega, võttes iga ämbri virtsa kohta 1—2 ämbrit vett.

Kastetakse korralikult reavahedesse.

Virtsaga kastetakse varahommikul või õhtul, samuti pilves ilmaga. Päeval kuumaga virtsaga ei kasteta.

Kastmise järel tingimata kõblastatakse, et katta väetis mullaga. Ilma selleta lenduks palju toiteaineid gaasina õhku.

Söödajuurvilja koristamine toimub käsitsi. Pealsed kasutatakse kohe karjale haljassöödaks. Loomadele lisa söödaks lähevad ka kõik vigastatud juurikad. Vigastamata juurikad säilitatakse keldris või kuhjas, hästi kaetult õlgede ja mullaga.

Söödajuurvilja saagid on veel madalad. 1944. aastal korjati farmilähedastelt 4-hektaariliselt maatükilt umbes 200 tsentnerit hektaarilt, seega kogusaagina 800 tsentnerit söödajuurvilja.

Seakasvatusfarmide lähedastel põlluosadel kasvatatakse peale söödajuurvilja ka kartulit. Kartuli alla minevat maad väetatakse sõnnikuga, küntakse ja äestatakse. Kartulipanek toimub käsitsi, enamasti adra alla. Suve jooksul rühveldatakse kartulit 2—3 korda ja mullatakse niisama palju kordi. Pealtväetisena antakse virtsa. Kartulisaak farmilähedastel maatükkidel on harilikult 50—70 tsentnerit kõrgem kui põllumaadel.

Söödajuurvilja- ja kartulikasvatus farmilähedastes külvi-kordades või farmilähedastel põlluosadel omab suurt täht-

sust kolhoosi ühiskarja söötmisel mahlakate söötadega. Suurt tähtsust kolhoosi loomakasvatuse produktiivsuse tõstmisel omab ka loomade söötmisel kevadest sügiseni halja lisaööda etteniitmine loomakasvatusefarmi töötajate eneste poolt.

Olgugi et farmilähedased külvikorrad ei ole veel täielikult sisse viidud, on nad end juba täielikult õigustanud, kindlustades kolhoosi ühisloomakasvatusele mahlakaid sööti ja haljast lisaööta. Need söödad sisaldavad 75—90 protsenti vett ja ainult 10—25 protsenti kuivainet, seepärast pole nende vedu kauge maa taha otstarbekohane. Farmilähedaste külvikordade ja põlluosade tarvituselevõtt farmilähedasel territooriumil on osutunud partei 17. kongressi nimelise kolhoosi oludes täiesti otstarbekohaseks.

KOLHOOSI NIIDUD JA NENDE PARANDAMINE

„Põhjalik arusaamine põllumajanduslikus tootmises haljassööda pindala loomise vältimatusest produktiivse loomakasvatuse alusena juhtis tähelepanu looduslikele rohumaadele kui niidu- ja karjamaa-kõlvikuile.“

Akadeemik V. R. Viljams

Kunagi olid partei 17. kongressi nimelises kolhoosis ram-musad looduslikud heinamaad Volga ja temasse suubuva Mera jõe luhas. Igal kevadel tõusid jõed laialt üle kallaste ja ujutasid üle luhahainamaad, kandes sinna toiteainete-rikast muda ja niisutades maad kauemat aega. Seetõttu olid niidud väga heinarikkad, seal kasvasid metsikult väärtusli- kud heintaimed: aasrebasesaba, timut, pärisaruhein, ohtetu luste, kastehein, nurmik, kollane lutsern ja teised. Need üleujutatavad heinamaad andsid väga rikkaliku ja väärtus-liku heinasaagi.

Seesuguseid heinamaid oli kolhoosil 260,6 hektaari. Nüüd aga on heinamaade seisukord sootuks teine. Mõne aasta eest ehitati Volgale suur Rõbinski tamm, mis moodustas hiiglasuure veereservuaari. See muutis alamjooksul jõe veerežiimi täielikult: ei esinenud enam kevadisi metsikuid üleujutusi, suvel aga ei jäänud Volga kunagi madalaks ja oli pidevalt laevatav.

Tšeganovo kolhoosi niite ei ujuta enam kevadised veed, heintaimedel ei jätku enam küllaldaselt niiskust, on vähem muda ja seega ka vähe toiteaineid.

Aasta-aastalt niidud halvenesid. Kadusid küllaldase niiskuse juures kasvanud väärtuslikud heintaimed, nagu rebasesaba, nurmik ja teised, asemele ilmusid tulikas, ma-

ran, robihein, tõrvalill ning teised umbrohud ja karjasöödaks mürgised taimed. Kolhoosnikute silme ees riknesid niidud.

Siis alustati kolhoosis heinamaa põhilist parandamist. Iga aasta künti vähehaaval heinamaasööti, 3—6 hektaari aastas. Seda tööd jätkati ka Isamaasõja aastail.

Aastakümnete jooksul kogunenud taimejäätmete kõdunemise soodustamiseks külvati uudismaa künnimättale kaer, järgneval aastal aga köögivili ja kolmandal aastal uuesti kaer. Kultuurheinakamara moodustamiseks külvati kaera alla heinaseemnesegu.

Niidu ümberküntud osadel andsid teravili ja köögivili kõrget saaki. See õigustas täielikult uudismaakünnil tehtud kulutusi ja parandas niidud põhjalikult.

Heina küvil kasutati järgmist segu: 10 kg punast ristikut, 10 kg keraheina, 10 kg pärisaruheina ja 7 kg timutit, kokku 37 kilogrammi hektaarile.

Seni on üles haritud ja kultuuri alla võetud ainult tähtsusetta osa kolhoosi luhahainamaadest, kuid viimase viie aasta kogemused on kolhoosnikuile näidanud, kuidas on võimalik kõige edukamalt tõsta kolhoosi niitude saaki ja muuta neid endiselt heinarikkaks.

Enne Rõbinski tammi ehitamist saadi üleujutatavatelt heinamaadelt keskmiselt 25—30 tsentnerit hea väärtusega heina, nüüd saadakse ainult 12—15 tsentnerit heina ja see on halvema väärtusega. Niiduosadelt, kus on läbi viidud põhjalik parandus, saadakse uuesti 30-tsentnerilisi ja kõrgemaid väärtusliku heina saake.

Edaspidi tuleb niidu põhjalik parandamine läbi viia mitte juhuslikult väikestel lappidel, vaid süstemaatiliselt suurtel massiividel.

Niidu põhjalikul parandamisel kasvavad heintaimed hästi 5—7 aastat, seejärel niidu viljakus hakkab langema ja lõppude lõpuks ei erine niit enam millegagi looduslikest parandamata heinamaadest. Uuesti on vaja ümber künda heinkamar ja 1—2 aasta jooksul lasta kõduneda mullasse kogunenud taimede orgaanilistel jätmetel. 1—2 aastat kasvatada üheaastasi põllukultuure, et hiljem uuesti rajada kultuurniit 5—7 aastaks. Seesugune niitude parandamise süsteem on kogemuste kohaselt osutunud kõige otstarbekoha-

semaks, kindlustades kõige kõrgema heina- ja teiste põllukultuuride — teravilja ja köögivilja — saagi.

Kerkib küsimus niitudel õige niidukarjamaa söödakülvikorra sisseviimisest, et järk-järgult kultiveerida ning ühendada selle külvikorraga kõik looduslikud niidud. Seni on niitude põhjalik parandamine ainult alanud, kuid looduslikes niitudes peituvad tohutud reservid loomasööda saamiseks ning kolhoosi tera- ja köögiviljakasvatuse edasiseks laienemiseks.

Iga aasta niidetakse neil niitudel heina ja teostatakse lihtsaid hooldustöid: kevadel koristatakse üksikutel osadel praht, kõrvaldatakse umbrohi, äestatakse jne.

Juba mitme aasta eest kaotati isiklik vastutamatus niitude korrashoiu suhtes. Kõik niidud on kinnistatud alalistele põllutööbrigadele: esimesele brigadile on kinnistatud heinamaad 53,5 hektaari, teisele 46,4 hektaari, kolmandale 44,9 hektaari, neljandale 38,6 hektaari, viiendale 17,7 hektaari, kuuendale 14,9 hektaari ja seitsmendale 23,7 hektaari. Uhe töövõimelise brigadiliikme kohta tuleb heinamaad keskmiselt 0,6 hektaari.

Heinasaak looduslikelt niitudelt viimastel aastatel ei ole kõrge. Andmed aastaist 1937—1944 on järgmised (tsentnrites hektaarilt):

1937. a.	1938. a.	1939. a.	1940. a.	1941. a.	1942. a.	1943. a.	1944. a.
20,1	19,2	12,5	13,4	16,0	16,8	17,8	11,6

Heinasaak oleneb praegu peamiselt sademeist — lume hulgast ja vihmast. Sademete poolest soodsatel aastatel, näiteks 1942.—1943. aastal, saak tõuseb, ebasoodsatel põuastel aastatel langeb, nagu see oli 1939. ja 1944. aastal. Ainult niitude põhjalik parandamine niidu või niidukarjamaa süsteemikindla söödakülvikorra alusel võib kindlustada kõrge ja kindla heinasaagi taseme.

Partei 17. kongressi nimelises kolhoosis kehtiva korra järgi saab iga põllutööbrigad temale kinnistatud niidu kohta heinakogumise plaanilise ülesande. See abinõu tõstab heinakoristustööde korralikkust ja vähendab kao miinimumini, teiseks suurendab see kolhoosnikute huvi iga-

suguste võimaluste ärakasutamiseks heina kogumisel, nagu niitmist põllupeenardelt, teeäartelt, metsalagendikelt jne.

Heinategu toimub kolhoosis iga aasta organiseeritult, ülearuste askeldusteta ja piiratud tähtaegadel. Heina koristamine niidult on võimalik masinaga, kuid paljudel heinamaatükkidel ainult käsitsi. Hästi organiseeritud töö tõttu tulevad mees- ja naiskolhoosnikud selle raske tööga väga hästi toime.

1944. aastal näiteks sõitsid mees- ja naiskolhoosnikud heinamaale vara hommikul ja niitsid kaste ajal harilikult neli kuni kuus tundi, kuni kuuma tulekuni. Seejärel kaarutati ja riisuti kuivav hein hunnikuisse. Hunnikuis kuivanud hein pandi saadu ja veeti heinaküüni, hobusetalli või farmi juurde. Kõige parem hein anti riigile kohustuslike normide katteks.

LOOMAKASVATUSE ARENEMINE

„Loomakasvatus on põllumajandusliku tootmise eraldamatu osa, moodustades selle teise tootmisharu.“

Akadeemik V. R. Viljams

Partei 17. kongressi nimelises kolhoosis on loomakasvatus põllumajandusliku tootmise määravaks haruks, mis ise loomustab kolhoosi majanduslikku suunda.

Uhisloomakasvatuse arenemise näitajatega oli kolhoos esindatud üleliidulisel põllumajandusnäitusel ja kuulub sel alal Ivanovo oblasti Kinešma rajooni kolhooside seas esimeste hulka.

Kolhoosis on kaks veisefarmi, kaks seakasvatus- ja kaks lambakasvatusfarmi, hobusekasvatus- ja linnukasvatusfarm ning märkimisväärse arvul tööhobuseid. Kõige paremini on kolhoosis arenenud piimakarjakasvatus.

Esimene veisefarm asutati 1933. aastal. Loomad komplekteeriti kolhoosnikuilt vasikate kontraheerimise ja ostu teel. Need olid suures enamuses tõuta ja madala toodanguvõimega loomad.

Esiialgu veiste arv peaaegu ei suurenenud. Alatiseks nähtuseks oli söödapuudus, eriti laudaperioodil. Põldude kasutuse ümberkorraldamine, üleminek heinaviiljeluse külvikorrale ja söötade muretsemise õige organiseerimine avaldasid kohest mõju kolhoosi ühisloomakasvatuse arvulisele kasvule.

Kindla, püsiva söödabaasi loomine oli selleks aluseks, millel ühisloomakasvatus kasvas ja arenes ka raske sõjaaja tingimustes.

NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee määrus 8. juulist 1939. a. „Abinõudest ühiskondliku

loomakasvatuse arendamiseks kolhoosides" kohustas kolhoosi omama vastavalt maa suurusele vähemalt 60 lehma.

Veisefarmi loomade arv kasvas järgmiselt:
(Vastava aasta 1. jaanuaril)

	1938. a.	1939. a.	1940. a.	1941. a.	1942. a.	1943. a.	1944. a.	1945. a.
Üldse veiseid	79	92	102	129	133	165	205	205
nendest lehmi	44	44	48	54	55	73	80	83

Viimase viie aasta jooksul on lehmade ja veiste arv kahekordistunud eranditult oma karja paljundamise teel. Juba palju aastaid pole farmides enam ahtraid lehmi. Tarvitatakse käest paaritamist, kuid kontrollimiseks lastakse suvel pulle ka karja hulka. Poegimine on jaotatud ühtlaselt kogu aastale. Viimane asjaolu on suure tähtsusega ühtlase piimatoodangu kindlustamiseks aasta jooksul. Vaba paaritamise puhul poegivad kõik lehmad ainult talve lõpul või kevade algul.

Veisefarmides pole nende aastate jooksul esinenud vasikate taude. 1938. a. saadi 53 vasikat, 1939. a. — 46, 1940. a. — 53, 1941. a. — 55, 1942. a. — 85, 1943. a. — 98 ja 1944. a. — 109 vasikat. Kõik vasikad jäid ellu ja on üles kasvatatud. Keskmise vasika ööpäevane juurdekasv kuni 6 kuu vanuseni oli: 1941. a. 650 grammi, 1942. a. 640 grammi, 1943. a. 618 grammi ja 1944. a. 645 grammi.

Aastast aastasse toimub karja valik toodangu järgi. Veisefarmi asutamise aastail oli kari tõutu. Paaritamiseks kasutati kohalikke segaverelistest lehmadest saadud pulle. Alles 1938. ja 1939. aastal muretseti kaks esimest jaroslavi tõugu pulli. Sellest ajast algab karja ristpaaritamine ja tõulisuse parandamine valiku teel, noorkarja parema kasvatamisega jne.

1944. aastal oli karjas juba 7 jaroslavi puhtatõulist looma, 100 teise põlve värda, 60 esimese põlve värda, 60 parandatud ja 39 tõuta looma.

Farmis on hästi korraldatud arvepidamine. Peetakse emasloomade arvestuse raamatut, noorkarjakasvatuse raamatut ja lüpsi päevikut, milles arvestatakse iga lehma piimatoodang. Noorloomi kaalutakse iga kuu.

Karja jaoks on kaks suurt valget ja sooja palklauta. Laudas on virtsarennid, lõad igale lehmale ja mugavad söödakünad.

Veisefarm nr. 1 juures Põreševo külas seati sõja ajal üles tuulemootor vee pumpamiseks. Vesi pumbatakse veetorni, kust see torustiku kaudu juhitakse veiste ja noorkarja lauta. 1945. aastast mehhaniseeritakse veega varustamist ka teistes loomakasvatustesfarmides.

Noorkarja laudad on eriti hästi sisustatud, need hoitakse laitmatult puhtad ja korras. Igal vasikal on esimestel elukuudel eraldi sulg, toidu- ja jooqinõu.

Lehmade koosseisu tuleb iga aasta juurde esmakordselt poeginuid, kes teatavasti on esimesel lüpsiperioodil madalama piimatoodanguga. Sellest hoolimata keskmine piimatoodang ühe aastalehma kohta ei lange. Iga aasta kasvab ka piima kogutoodang, mida on näha järgnevatest arvudest.

	1939. a.	1940. a.	1941. a.	1942. a.	1943. a.	1944. a.
Aastalehmade arv	45	49,8	61,3	65,7	77,1	80
Piimatoodang ühe aastalehma kohta kilogrammides	1480	1555	2126	2112	2160	2165
Kahe farmi piima kogutoodang tsentnerites	666,5	775,6	1303,8	1387,5	1688,9	1731,0

Toodud arvudest nähtub, et sõja-aastail keskmine piimatoodang ühe aastalehma kohta kasvas 610 kilogrammi ehk 40 protsendi võrra.

Piima kogutoodang suurenes 95 619 kilogrammi võrra või võrreldes sõjaeelse 1940. aastaga rohkem kui kahekordistus.

Põllunduse ümberkorraldamine ja üleminek heinaviljeluse külvikorrale tõstis tunduvalt maakasutuse produktiivsust.

Ühe hektaari kogupinna ja põllupinna kohta oli piimatoodang alljärgnev (liitrites):

	1940. a.	1941. a.	1942. a.	1943. a.	1944. a.
Ühe ha kogupinna kohta	27,0	48,0	48,8	57,8	60,1
Ühe ha põllupinna kohta	61,8	110,0	110,8	132,0	151,8

Viie aasta jooksul on tõusnud piimatoodang ühe hektaari kogupinna kohta kahekordseks ja ühe hektaari põllupinna kohta 2,5-kordseks.

Paralleelselt piimakarjakasvatuse arenemisega on arenenud kolhoosis ka teised loomakasvatusharud: sea-, lamba- ja linnukašvatus.

Kolhoosis on kaks seakasvatusefarmi. Sigade arv kasvas Isamaasõja aastail peaaegu kahekordseks. Järgnevalt on toodud sigade arv aastate järgi (1. jaanuari seisuga):

	1938. a.	1939. a.	1940. a.	1941. a.	1942. a.	1943. a.	1944. a.	1945. a.
Kokku sigu	65	61	68	110	123	123	118	116
sealhulgas emiseid	23	23	29	62	50	46	48	42

Kolhoosil on 42 emist, riikliku miinimumina on ette nähtud 18 emist.

Riiklikud lihanormid täidetakse suures osas sigade kasvatuse ja nuumamise arvel. Sead antakse rasvasigadena.

Seakasvatusefarmile on määratud kaks ülesannet: pörsaste saamine nuumamiseks kolhoosi farmis ja kolhoosnike isiklikes majapidamistes ning Kinešma rajooni teiste kolhooside, vabrikute ja tehaste abimajandite seakasvatusefarmide täiendamiseks.

Iga kolhoosi emis poegib aastas 1,5—2 korda. See saavutatakse kõigi emiste paaritamisega ja kõigi paaritatute tiinestumise teel.

Tõusigade kasvatusele ülemineku eesmärgil on viimaseil aastail emised paaritatud suurt valget inglise tõugu kultidega ja suguloomadeks valitud parimad pörsad. 1944. a. keskel oli kolhoosi farmides suurt valget inglise puhastõugu kulte ja emiseid 7 pead ning teise põlve värdasid 79 pead. Tõuta sigu praegu farmides pole. Sigade valik pole piirdunud ainult tõuloomade kasvamajätmisega, vaid kolhoosis teostatakse hoolikat ja oskuslikku valikut paljupörsaliste, varavalmivate emiste ja parimate tõuliste omadustega kultide järglaste hulgast. Sel teel on saavutatud farmis järjekindel emiste koosseisu paranemine.

1944. aastal saadi kahe pesakonna kohta emiselt „Simka“ — 23 pörsast, „Nastjalt“ 27, „Dotškalt“ 24, „Zorkalt“ 26 ja „Zjutkalt“ 22 pörsast.

Sündinud ja ellujäänud põrsaste arv oli sõja-aastail:

	1941. a.	1942. a.	1943. a.	1944. a.
Sündis põrsaid	862	766	746	726
Jäi ellu	832	738	726	706
Protsentides	96	96	97	97

Põrsaste hea hoolduse tõttu pole paljude aastate jooksul esinenud lõppemisjuhtumeid.

Tavaliselt kasvatatakse põrsad ühe kuu vanuseks või üle selle, siis müüakse enamuse neist kolhoosidele, kolhoosnikuile ning vabrikute ja tehaste abimajandeile. 1940. a. müüs kolhoos 870 põrsast, 1941. a. 751, 1942. a. 666, 1943. a. 627 ja 1944. a. 607 põrsast. Peale oma majapidamises kasvama jäetute on kolhoos viimase viie aasta jooksul münud ümbruskonna elanikele tapa- ja suguloomadeks 3521 põrsast.

Partei 17. kongressi nimeline kolhoos on täiesti teenitult saanud ümbruskonna „põrsavabriku“ nimetuse.

Põrsaste müügist saab kolhoos olulise osa rahalisest sissetulekust.

Sõja ajal esinenud sigade söötmise raskused ja sellest tingitud söödaratsioonide muutused lahendas kolhoos edukalt. Ühe emise kohta saadud põrsaste arv on järgmine:

1938. a.	1939. a.	1940. a.	1941. a.	1942. a.	1943. a.	1944. a.
16,2	16,9	18,5	17,7	18,4	18,7	17,2

Sigalad on head palkehitud, avarad, valged ja soojad. Neis pole ruumikitsikust ega niiskust, mille tõttu sigade tervis on hea ja põrsaste ellujäämise protsent kõrge. Kevadest sügiseni karjatatakse sigu karjamaal vabas õhus, kus roheline sööda küllus soodustab nende arenemist ja kasvu. Sigade eeskujulik hooldamine ja söõtmine loovad kõik vajalikud tingimused selle tähtsa loomakasvatusharu arendamiseks kolhoosis.

Kuni 1940. aastani ei olnud kolhoosis lambakasvatust-farmi. Isamaasõja alguseks oli lambakasvatustfarmil üldse

30 utte. Sõja ajal suurenes lammaste arv tunduvalt, millest kõnelevad järgnevad andmed (vastava aasta 1. jaanuariks):

	1941. a.	1942. a.	1943. a.	1944. a.	1945. a.
Lammaste arv	33	35	146	213	289
nendest uttesid	30	28	100	116	105

Algul olid lambad tõuta, ainult jäerad olid romanovi tõugu. Kõigi uttede ristpaaritus andis romanovi tõu esimese põlve värrad. Ristpaaritus avaldas mõju ka lammaste sigivusele. Nii oli 1941. aastal keskmine tallede arv ühe ute kohta üks, 1944. aastal aga ümmarguselt kaks.

Edu lambakasvatuses oleks olnud veel suurem, kui oleks korraldatud tallede õiget kasvatamist ja hoidu. Lambad peetakse mittekohases laudas tihedalt koos, ruum on liig soe. Sellised tingimused mõjuvad noorlammastele hävitavalt, mis selgub järgmistest arvudest:

	1941. a.	1942. a.	1943. a.	1944. a.
Sündinud tallede arv	33	150	141	209
nendest jäi ellu	30	120	110	156
protsentides	91	80	78	74

Peaaegu üks neljandik talledest lõpeb esimestel elukuudel, mida kuidagi ei saa pidada normaalseks ja mis põhjustab rahutust loomakasvatajate ja kolhoosnike hulgas. Nüüd on lambalauta tunduvalt laiendatud ja sisse seatud ventilatsioon. Seega on likvideeritud lammaste liig tihedalt koos olemine pärast poegimist ja talleid on võimalik hoida madalamas temperatuuris kui varem. On kõik eeldused selleks, et edaspidi tallede rohket väljalangemist enam ei esine.

Kolhoos saab lammastelt iga aasta märkimisväärsed kogused villa. Keskmiselt annab üks pügi ute kohta 2 kg villa (1941. a. 2,39 kg, 1942. a. 2,0 kg, 1943. a. 2,04 kg ja 1944. a. 2,2 kg). Kolhoos täidab kogu ulatuses riiklikud kohustuslikud villanormid, pealeselle valmistatakse iga aasta oma villast ümbruskonna vilditehastes vilte ja

muid tooteid ühismajapidamise ja kolhoosnike vajadusteks.

Esimestel sõja-aastatel organiseeriti kolhoosis linnufarm. Kanade arv 1945. a. jaanuariks oli 331 pead.

Munatoodang on veel madal: 1942. aastal saadi ühe muneja kana kohta 36 muna, 1943. a. — 37 muna ja 1944. a. — 40 muna.

Pole veel teostatud kanade valikut munatoodangu järgi ja kogu kanakari vajab tõulist parandamist. Viimaseil aastail on kolhoos pööranud suurt tähelepanu linnukasvatuse farmi töö parandamisele. On ehitatud uus kanala 500 linnule, sisse seatud kontroll munemise järele, ehitatud jalutusaiad suveks ja korraldatud õiget söötmist talvel. Munatoodangu tõusuks on loodud kõik tingimused.

Loomakasvatuse arendamise ülesannetega on kolhoos hästi toime tulnud. Iga aastaga on kasvanud loomade arv ja nende produktiivsus; on toodetud rohkem piima, liha, villa ja täidetud loomasaaduste riiklikud normid. Ühisloomakasvatuse riiklik plaan täidetakse ja ületatakse iga aasta, mis nähtub järgnevatest arvudest:

Loomade liik	1. jaan. 1942. a.			1. jaan. 1943. a.			1. jaan. 1944. a.		
	riikl. plaan	tegelik seis	% plaanist	riikl. plaan	tegelik seis	% plaanist	riikl. plaan	tegelik seis	% plaanist
Veised	165	165	100	184	205	111	194	203	104
neist lehmad	72	73	101	80	80	100	80	83	104
Sead	110	123	112	110	118	107	116	116	100
neist emised	40	46	115	48	48	100	40	42	105
Lambad	145	146	100	160	213	133	178	209	117
neist uted	100	100	100	100	116	116	100	105	105
Linnud	300	362	121	300	376	125	300	310	103

Seejuures tuleb arvestada, et peale nimetatud arvude anti mõnikümmend pead mitmesuguseid loomi okupatsioonist vabanenud kolhoosidele, samuti kolhoosnikele.

1943. aastal andis kolhoos okupatsioonist vabanenud kolhoosidele 7 mullikat, ühe pulli, 10 täiskasvanud emist ja 9

lammast ning 1944. aastal veel 4 lehma, 20 mullikat, kaks pulli, 18 emist ja 10 lammast. Kokku andis kolhoos okupatsioonilisele all kannatanud rajoonide kolhoosidele 3 pulli, 4 lehma, 27 mullikat, 28 emist ja 19 lammast.

Loomade arv on küllaldane selleks, et komplekteerida kolm uut farmi. Erinevalt paljudest teistest kolhoosidest partei 17. kongressi nimeline kolhoos ei kontraheeri ega osta vasikaid kolhoosnikult, vaid, vastupidi, temal on võimalus järjekindlalt varustada noorloomadega neid kolhoosnikuid, kes seda vajavad. Viimaseil aastail on kolhoosi farmidest antud rindemeeste perekondadele ja lehmata kolhoosnikuile 51 vasikat ja 35 talle. Hobused moodustavad kolhoosi peamise veojõu, kuid sellest hoolimata on hobusekasvatuse olukord ebarahuldav. Seejuures teostati enne Isamaasõda ja sõja ajal suur osa põllutöid hobustega. Masina-traktorijaama traktoritööd moodustavad alles mitteküllaldase osa tööde kogumahust. Pealeselle teostab kolhoos hobustega iga aasta suuri transporditöid (metsa- ja teiste materjalide veod) Kinešma rajooni tööstusettevõttele. Rohkesti on transporditöid ka kolhoosil endal ehitusmaterjali, turba, sõnniku ja teiste orgaaniliste ning mineraalväetiste veo näol.

Kolhoosis pole kunagi olnud hobuseid külluses, ka sõjaeelseil aastail mitte. Hobused on tõuta ega ole millegagi silmapaistvad. Sõja ajal hobuste arv loomulikult vähenes, osa neist anti Punaarmee vajadusteks. Põllu- ja transporditööd aga sõja ajal ei vähenenud, vaid kasvasidki, mis hobuste töökoormust veelgi suurendas. Kui enne sõda, 1940. aastal, oli koormus ühe hobuse kohta 11,4 hektaari kündi, siis kasvas 1944. aastal töömaht 18 hektaarini.

Pingeline olukord tööloomade suhtes tekkis kolhoosis selle tõttu, et varem ei pööratud küllaldast tähelepanu hobusekasvatuse laiendamisele, eriti varsakasvatusele.

1. jaanuaril 1944. aastal oli kolhoosil 67 tööhobust, plaanis ettenähtud 74 asemel, ja hobuseid oli üldse 85 pead plaanis ettenähtud 104 asemel. Hobusekasvatus oli kuni viimase ajani kõige nõrgemaks lüliks kolhoosi ühisloomakasvatuses.

Pingeline olukord veojõu alal sundis kasvatama härgi ja neid kasutama põllu- ja transporditöodes.

1944. ja 1945. aastal töötas kolhoosis 30 härga, mis mõningal määral vähendas hobuste koormust. Härgi aga tuleb siiski kasvatada ja kasutada mitte hobuste asendamiseks, vaid hobujõule täienduseks.

Kõik hobused on kinnistatud põllutööbrigaadidele. Igal brigaadil on tall ja alatised hobusetalitajad. Kõik hobused on kinnistatud kindlaile isikule. Hobusekasvatuse halb seisukord oleneb mitterahuldavast suhtumisest hobustesse põllutööbrigaadides. Seal mõeldakse rohkem hobuse tööjõu kasutamisele ja hoolitsetakse vähe hobuste eest, tiinete märade abortide vältimise ja varssade kasvatuse eest. Paljud kolhoosnikud peavad isegi ahtraid märasid kasulikumaks, sest need on töövõimelised sel ajal, kui varssunud märade kasutamine on rasketel põllu- ja transporditöödel piiratud, ja nendega on üldse „palju jändamist“.

1945. aastal võttis kolhoosi juhatus hobusekasvatuse parandamiseks tarvitusele otsustavad abinõud.

Teostati täkkude vaatlus, parandati tiinete märade pidamise tingimusi ja nende eest hoolitsemist ning määrati neile töörežiim, mis võimaldab vältida aborte.

Peab lootma, et hobusekasvatusefarmi loomise tagajärjel see ala kolhoosis tublisti paraneb.

Kolhoosi loomakasvatuses on tegevuses suur arv kolhoosi liikmeid, kuid siiski palju vähem kui põllunduses. Olenevalt hooajast, töötab loomakasvatusebrigaadide koosseisus 45—55 inimest. Paljud on töötanud loomakasvatuse alal juba aastaid ja on sellesse kiindunud. Tööstaaži näitavad järgnevad arvud:

Tööala	2—3 aastat	3—5 aastat	Üle 5 aasta	Kokku
tallimehed	3	5	3	11
lüpsjad	1	4	5	10
vasikatalitajad	2	1	1	4
seatalitajad	1	4	1	6
lamburid	2	3	—	5
karjamehed	4	7	—	11
karjased	7	2	1	10
linnutalitajad	1	—	—	1
öövahid	2	3	—	5
Kokku	23	29	11	63

Tallimehed on siin arvatud loomakasvatajate hulka, olgugi et nad on põllutööbrigaadide koosseisus.

Kaks kolmandikku kolhoosnikuid-loomakasvatajaid on töötanud farmides rohkem kui 3 aastat. Uustulnukeid, kes on töötanud alla ühe aasta, ei ole.

Pikk tööstaaž farmides tõestab loomakasvatuse kaadrite kvalifikatsiooni ja tööoskuse tõusu ning teisest küljest kolhoosnikute eneste huvi nimetatud töö vastu. Mõned kolhoosnikud on töötanud farmides väga palju aastaid ja moodustavad loomakasvatajate paremiku, kelle juures õpivad ja omandavad töökogemusi kolhoosi väiksema tööstaažiga loomakasvatajad.

Kogenumate hulka kuuluvad esimese veisefarmi karjane M. F. Smirnova ja lüpsja M. P. Jegorova, kes töötab farmis juba 10 aastat. Hoolimata oma 60-aastasest east võitleb ta visalt ja süstemaatiliselt temale kinnistatud lehmadegrupi piimaanni tõstmise eest. Kõik tema lehmad poegivad iga aasta. Viimase kolme aasta kestel on ta suurendanud iga temale kinnistatud lehma piimatoodangut 750 liitri võrra, tõstes keskmise piimatoodangu lehma kohta 1550 liitrit 2300 liitriini.

Seakasvatusefarmi brigadiir A. J. Pavlova on töötanud farmis 4 aastat. Viimase kolme aasta jooksul on ta keskmiselt üles kasvatanud 18,7 põrsast iga temale kinnistatud emise kohta aastas. Nimetatud aja kestel on ta kokku üles kasvatanud 355 põrsast.

Vasikatalitaja M. A. Vinogradova kasvatas viimase kolme aasta jooksul ühegi kaota 107 vasikat — terve karja veiseid. Vasikate kolme viimase aasta keskmine ööpäevane juurdekasv on 640 grammi. Kuuekuiste vasikate eluskaal oli 120—140 kilogrammi.

Töö edukuse aluseks loomakasvatuses on töö õige organiseerimine. Farmides on likvideeritud isiklik vastutatus, kõik loomad on kinnistatud teatavaile töötajaile. On kasutusel iga looma jõudluse täpne arvestus, mis võimaldab hinnata iga loomakasvataja töötulemusi.

Loomakasvatusebrigadides on kehtestatud täiendava tasu maksmine plaani ületamisel piimatoodangu, noorkarja juurdekasvu, villasaagi jne. eest. Viimase kolme aasta

jooksul on täiendava tasuna antud loomakasvatajaile 5422 liitrit piima, 350 kilogrammi liha ja 55 pörsast.

Paljud loomakasvatuse alal töötajad saavad oma eeskujuliku töö eest täiendava tasuna rohkesti loomakasvatustasudusi. Näiteks 1944. aastal sai lüpsja M. P. Jegorova 394 liitrit piima, seatalitaja A. J. Pavlova kolm pörsast, vasikatalitaja M. A. Vinogradova 62,5 kilogrammi liha ja karjane M. F. Smirnova 392 liitrit piima. Seakasvataja E. P. Zaitseva on töötanud seakasvatustasudusfarmis 7 aastat. Viimase kolme aasta eest sai ta täiendava tasuna 11 pörsast, kasvatades üle plaani üle 100 pörsa.

Loomakasvatustasudusfarmide töö edukuse eest võlgneb kolhoos palju loomakasvatustasudusbrigadide brigadiiridele: esimese veisefarmi brigadiirile Isamaasõja invaliidile D. N. Sokolovile, teise veisefarmi brigadiirile M. A. Lebedevile, seakasvatustasudusfarmi brigadiirile A. J. Pavlovale ja teistele. Kõik nad jälgivad päevast päeva, et loomakasvatustasudusfarmides oleks laitmatu kord, et kari oleks terve, õigeaegselt ja hästi söödud ning joodud ja et oleks täpselt arvestatud iga looma toodang. Nad on oma ala tõelised organisatorid, autoriteetsed inimesed brigaadis ja kolhoosis. Täiendava tasu plaanide ületamise eest loomakasvatustasudustasuduste, piima, pörsaste ja liha näol on nad täiesti ära teeninud.

Kolhoosi ühiskarja kasvamine ei ole vastuolus kolhoosnikute isiklike huvidega, ei takista kolhoosnikute isiklikus kasutuses olevate loomade arvu kasvu kolhoosi põhikirja ulatuses.

Enamik kolhoosiperesid omab lehma ja mullika või vasika. Peaaegu kõigil neil on lambaid ja sigu nuumal. Enne sõda pidasid kolhoosnikud ka kitsi. Viimaste arv ulatus 1941. aastal 220 peani.

Isamaasõja aastail kasvas kolhoosi liikmete isiklikus kasutuses olevate loomade arv: lehmade ja mullikate arv 33 pea ehk 24 protsendi võrra, lammaste arv 110 pea ehk 77 protsendi võrra ja kitsede arv 23 pea ehk 10 protsendi võrra. See tõendab, et siin ühtuvad kolhoosnikute isiklikud huvid kolhoosi üldhuvidega.

KARJAMAAD KASUTAMINE

„Kollektiivse suurmajapidamise haljassööda pindalana nõuavad metsakarjamaad erilist organiseerimist. Põllul võivad haljassööda pindalaks olla mitmeaastased heinapõllud ja üheaastaste söödataimede kasvualad.“

Akadeemik V. R. Viljams

Olulise osa loomakasvatussaadustest — piima, liha, villa — saab kolhoos karjatamisperioodil, mis kestab harilikult 160—180 päeva aastas — maist kuni oktoobrini (kaasa arvatud).

Haljas karjamaasööt on kõige paremaks söödaks igale loomaliigile. Haljas rohus leidub kõiki vajalikke toiteaineid: süsivesikuid, valke ja mineraalaineid, samuti rohkesti loomade terviseks, kasvamiseks ja arenemiseks tarvilikke vitamiine. Ka on mahlakas haljassööt suurepärase dieetilise toimega kõigi loomaliikide seedeelundeile.

Haljas karjamaasööt on ühtlasi kõige odavam sööt. Kord rajatud karjamaa annab mitu aastat järjest suure koguse rohelist loomasööta.

Näitlikud arvestused tõestavad, et karjamaasööda tootmine võrreldes teiste söödaliikidega nõuab hektaari kohta kõige vähem töökulu ja selleks otstarbeks kulutatud töö osutub kõige produktiivsemaks.

Toodud arvestuses on ühekordne töökulu mitmeaastase heinapõllu ettevalmistuseks ja külviks jaotatud ühtlaselt iga kasutusaasta saagile. Söötade söödaväärtus on võetud vastavast käsiraamatust keskmise hindena, sest kolhoosi söötade väärtuse kohta puuduvad otsesed andmed. Saagiks on arvatud kolhoosi viimaste aastate keskmine. Arvesse

pole võetud töökulu karjatamisel, söötade ettevalmistamisel, söötade väljavõtmisel hoidlaist jne.

Töö produktiivsus mitmesuguste söötade tootmisel

Söötade liigid	Keskmine saak ts/ha	Keskmine sü-te arv ühe ha kohta	Töökulu hektaarile (tööpäevades)	Tööpäevade arv 1000 söödaühiku kohta	Sü-te arv ühe kulutatud tööpäeva kohta
Karjamaa haljassööt niidukarjamaa-külvikorrast	100	2330	5,6	1,9	416
Hein niidukülvikorrast	28	1437	10,4	7,2	138
Hein põllukülvikorrast	32	1495	11,9	7,9	126
Haljassööt farmilähedasest külvikorrast:					
a) mitmeaastased heinad	150	2850	29,6	10,4	96
b) üheaastased heinad	120	1720	34,4	20,0	50
Silo metsikutest heintaimedest	30	390	7,1	18,2	55
Silo mitmeaastaste heintaimede ädalast	50	750	6,5	8,6	116
Söödajuurviljad:					
peet, juurikad	200	2400)	84,9	25,0	40
„ pealsed	100	950)			
kartul	100	3000	62,5	20,8	48
kaer, terad	12	1200)	23,6	13,4	74
„ põhk	18	560)			

Tabelis toodud arvestus näitab, et haljassööda tootmine niidukarjamaa-külvikorrast (karjatamiseks ja heinaks) ja mitmeaastane hein põllu- ja farmilähedastes külvikordades (heinaks, siloks ja haljassöödaks) vajavad kõige vähem töökulu ja on seejuures kõige kõrgema toodanguga.

Kõige suurema tööõudlusega 1000 sü kohta on söödajuurviljad, kartul, haljassööt, üheaastane hein, kaer teraks ja metsiku heina sileerimine. Söödajuurvili, kartul ja kaer teraks on „kallid“ esialgu veel madala saagi tõttu kolhoosis.

Looduslikke karjamaid on kolhoosil 317,7 hektaari. Neil on suur tähtsus karja suvise pidamise juures. Karjamaa pindalast 68,7 hektaari paikneb väikeste tükkidena

metsamassiivis. Neid maatükke kasutati kunagi põlluks, siis aga jäeti nad sööti.

Need karjamaatükid on erineva väärtusega. Mõnel neist kasvavad hästi söödavad taimed: pärisaruhein, timut, nurmik, valge ristik, rebasesaba; teistel peaaesjalikult väheväärtuslikud taimed ja umbrohud, esineb mitted söödavaid ja isegi mürgiseid taimi (tulikas ja teised), pealegi on seesuguses rohukamaras vähe väärtuslikke kõrrelisi ja liblikõielisi heintaimi.

Suur osa karjamaadest vajab põhjalikku parandamist: ümberküüdi ja mitmeaastaste heintaimede seemne külvi. Karjamaatükkide laialipaisatud asetus metsamassiivis ei võimalda organiseerida neil niidukarjamaa-külvikorda. Kõne all olevad karjamaatükid jäävad veel kauaks ajaks külvikorrast välja.

Seni on kolhoos teostanud karjamaadel lihtsamaid hoolustöid: on seatud sisse karjatamise süsteem, äestatud kamarat, teostatud niitmist jne. Nendest hooldusabinõudest on aga liig vähe. Igale karjamaatükile peaksid olema ette nähtud kindlad parandusabinõud — põhjaliku ja pealtharimise teel.

Aastane söödatoodang neilt karjamaadelt käesoleval ajal on umbes 30—40 tsentnerit haljasmassi või 600—800 sü hektaarilt.

Enamik looduslikke karjamaid — 248,98 hektaari — nagu mainitud, asetseb metsas või noormetsaga umbe kasvunud raismikel. Karjamaadel kasvab enamasti ainult hõre rohukamar, milles rikkalikult on esindatud metsataimestik.

Metsakarjamaade peamiseks iseärasuseks on nende hooajalisus. Mai- ja juunikuus annavad nad karjale väga head sööta, pärast paljakssöötmist aga rohi enam peaaegu sugugi ei kasva ja alates augustist ei leia kari sealt toitu. Viimasel juhul söövad loomad puude noori kasve, lehti ja oksa, hävitades noort metsa.

Karjatamine neil karjamaadel omab hooajalist iseloomu. Karjatamine toimub peamiselt suve esimesel poolel, kusjuures kasutamine peab olema väga mõõdukas, et mitte rikkuda karjamaad ega metsa. Niisuguse karjamaa toodang esialgsel hinnangul on 20—25 tsentnerit haljasmassi hekt-

aarilt karjatamise kestusel, s. o. mitte üle 300—400 sü hektaarilt.

Looduslikud karjamaad, mis asuvad raismikel, on mõnevõrra paremad. Endisest metsast on siia jäänud kändud, mis osalt juba kõdunevad. Kändude vahel kasvavad hästi timut ja kerahein, mis on karjale söödavad. Siinne rohukamar, erinevalt metsa omast, kasvatab ädalat. Mõne aja pärast peale karjatamist kasvab rohi uuesti ja karjatamist võib korrata.

Need raismikud on ette nähtud metsa loomulikuks uuendamiseks. Intensiivne karjatamine raismikel mõjub noorele metsale hävitavalt, seepärast võib siia karja lasta äärmiselt ettevaatlikult. Karjatamise hooajal annavad need karjamaad 30—50 tsentnerit rohtu või 600—1000 sü hektaarilt.

Silmas pidades metsa erilist tähtsust niiskusolude reguleerimisel, ei teosta kolhoos metsakarjamaade raiumist. Nende karjamaade toodangu tõstmiseks tuleb neid kasutada õigesti ja karjatamisega mitte liialdada.

Looduslike karjamaade kirjeldusest selgub, et nende kogutoodang karjatamisperioodil on 150 kuni 200 tuhat sü, mis ei ole küllaldane kolhoosi karjale.

Karjamaaküsimuse lahendas kolhoos kolmel teel: seadis sisse erilise niidukarjamaa söödakülvikorra veiste karjatamiseks ja farmilähedased söödakülvikorrad sigade karjatamiseks; võttis tarvitusele halja lisaööda söötmise, nn. „halja konveieri“ karjatamisperioodi pingelisematel kuudel ja, lõpuks, traditsioonilise karjatamise metsas, kus karjatamine pole veel täiesti keelatud, loodusliku heinamaa ädalal jne.

Niidukarjamaa-külvikord on rakendatud kolhoosis mitesuurel pindalal, kuid seegi parandab tunduvalt karja suvist söötmist. Arvestus näitab, et 18—20 hektaari karjamaad (niidukarjamaa söödakülvikorra kolmel põllul) keskmise saagiga 100 tsentnerit rohtu (25 tsentnerit ümberarvestatud heinak) annab 1800—2000 tsentnerit head haljassööta või 40—50 tuhat sü.

Niidukarjamaa söödakülvikorra sisseviimisega suurenes kolhoosi karjamaasööda kogus, mis varem oli 150—200 tuhat sü, 25—30 protsendi võrra. Ilmselt suurendab niidukarja-

maa-külvikorra täielik rakendamine looduslikel heinamaadel veel tunduvalt kolhoosi karjamaasööda hulka, mis võimaldab edaspidist kariloomade arvu suurendamist ja toodangu tõstmist.

Nagu juba mainitud, on suur osa kolhoosi karjamaast kasutatav ainult karjatamisperioodil teataval ajal ja puudub võimalus karjatamiseks pikema aja jooksul, et mitte kahjustada metsa. Ainult koplite süsteem võimaldab karjamaatoodangu tõusu ja loomade söötmise parandamist. Selle süsteemi järgi toimub karjatamine karjamaa üksikosadel järjekorras. Igal osal (koplis) karjatatakse lehma teatav arv päevi (olenevalt karjamaasööda rohkusest). Endisele kohale tuleb kari tagasi alles siis, kui rohi seal on kasvanud karjatamiskõlvuliseks.

Koplite süsteem on muutunud kolhoosis seaduseks. Igale kolhoosi farmile on kinnistatud kindlad karjamaaosad. Farmi loomakasvatuse brigadiir koos karjasega käivad kevadel läbi kõik karjamaaosad. Nad jaotavad karjamaa kopliteks ja koostavad koplite kasutamise graafiku kogu karjatamise hooajaks. Igas farmis võib näha tabelit, millel on märgitud karjamaa jaotamine koplitesse ja nende kasutamise graafik.

Koplite süsteem nõuab karjatamise teadlikku rakendamist. On vaja järjekindlalt jälgida karjamaa seisut üksikutes koplites, panna tähele, et loomade toodang ja juurdekasv pidevalt suureneksid. Vajaduse korral teha graafikus parandusi ja muudatusi.

Farmides on karjaseid, kes on koplisüsteemilise karjatamise tõelised meistrid. Esimese veisefarmi karjane M. F. Smirnov karjatab ühiskarja juba kaheteistkümnendat aastat. Teda on autasustatud NSV Liidu põllutöö rahvakomissari poolt sotsialistliku põllumajanduse eesrindlase märgiga. Karjasetöö kümne aasta juubeli puhul avaldati temale Vene NFSV Põllutöö Rahvakomissariaadi poolt tänu eeskujuliku töö eest.

Pikaajalise töö kestel on sm. Smirnov tema farmile kinnistatud koplite omadusi peensusteni tundma õppinud. Ta teab loomade harjumusi, keda ta on karjatanud juba palju aastaid. See võimaldab tal karjatada loomi koplites enam-vähem täpselt ja piimatoodangut pidevalt suurendada. Kõr-

getest lüpsidest on karjane ka isiklikult huvitatud, sest kolhoosis makstakse karjasele piimatoodangu plaani ületamise eest täiendavat tasu. Iga aasta saab M. F. Smirnov täiendava tasuna mõnisada liitrit piima.

Esimesele veisefarmile kinnistatud 180 hektaari karjamaad oli 1944. aastal jaotatud kuueks kopliks. Igaühel neist on oma nimetus, mis on kantud graafikusse: 1) koppel „Morozovo küla juures“, 2) koppel „tellisetehase juures“, 3) koppel „talu taga tee ääres“, 4) koppel „tehase lähedal“, 5) koppel „Tšeganovo ristikuga“ ja 6) koppel „suure tee taga“. Olenevalt toodangust, oli graafikusse märgitud kopli kasutamise aeg ja karjatamise algus. Harilikult tuleb kari järjekindlalt tagasi samasse koplisse 3—4 nädala pärast, kui rohi on uuesti kasvanud.

Teistes farmides on karjamaa samuti jaotatud koplitesse. M. F. Smirnovi eeskujul jälgivad ka teised karjased karjamaa kasutamise graafikut.

Vaatamata koplisüsteemilise karjatamise kõrgele tehnikale kannatab kolhoosi kari, eriti just veised, haljassööda puuduse all varakevadel, laudast karjamaale ülemineku perioodil, samuti kesksuvel ja suve lõpul. Varakevadel on karjamaal rohtu niivõrd vähe, et sellest karjale ei jätku, samuti ei jätku karjale rohtu suve teisel poolel. Pärast karjatamist on rohu järelkasv hea niidukarjamaa-külvikorras, halvem looduslikel karjamaadel ja raismikel; metsakarjamaadel rohu järelkasv peaaegu puudub.

Piimatoodangu languse vältimiseks varakevadel ja suvel kasutatakse laialdaselt halja lissööda söötmist. Selleks kasvatatakse farmilähedases külvikorras ristikut timutiga, rukist ja vikikaerasegatist.

Talirukis annab haljast lissööta varakevadel, mai esimesel poolel, kui karjamaal on rohtu vähe. Ristiku-timutisegu kasutatakse haljaks lissöödaks suvel juuni lõpus ja juulis, segatist aga juuli lõpus ja augustis.

Teostatud arvestuse põhjal söodeti karjale 1944. aastal halja lissöödana karjatamisperioodi kestel umbes 1200 tsentnerit haljassööta. See vastab ligikaudu 20—25 tuhandele sü-le, mis moodustab umbes 10% kogu karjamaasöödast. Need arvud on tagasihoidlikud, kuid tähtis on see, et haljas lissööt saadakse karjatamisperioodi kõige pingelise-

mal ajal. See on eriti tähtis kolhoosi loomakasvatuse produktiivsuse tõstmisel.

Sel teel on kindlustatud farmides pidev haljassööda saamine karjale kogu karjatamisperioodi kestel, niinimetatud „haljas konveier“. Põhilist tähtsust sel alal veiste osas omab looduslik karjamaa, millel koplisüsteemiline karjatamine võimaldab enam-vähem ühtlase karjamaasööda saamist. Niidukarjamaa-külvikorras olev kultuurkarjamaa ja haljassööt farmilähedasest külvikorrast moodustavad „halja konveieri“ olulisemad lülid, täiendades suuresti suvise karjamaasööda puudujääke looduslikelt karjamaadelt.

Suvine karjatamise ja söötmise kord omab suurt tähtsust karjamaasööda ja halja lisasööda kasutamisel. Kasutades karjamaa lähedust farmidele (1—3 kilomeetrit) aeti varem kari hommikul karjamaale ja päeval tagasi lauta, siis jälle karjamaale ja ööseks uuesti lauta. Farmi töötajad märkasid, et seesuguse päevakorra juures varahommikused ja hilisõhtused tunnid kulutatakse „tühjadele“ käikudele karjalaudast karjamaale ja tagasi. Suvel kuuma ajaga vajab kari just neid tunde karjamaal söömiseks.

Viimaseil aastail kasutatakse veisefarmides suvel, alates juunist, öösist karjatamist. Kari aetakse laudast karjamaale kella 4—5 paiku päeval, kui kuumus on vähenenud ja söödikud loomi enam nii väga ei piina. Õhtust hommikuni on kari karjamaal. Hilishommikul kella 10—11 ajal aetakse kari lauta, kuhu ta jääb kogu päeva palavaks ajaks ja kus teda ei piina söödikud.

Hommikune ja õhtune lüps toimub karjamaal, päevane laudas. Loomadele antakse päeval laudas haljast lisasööt.

Öösist karjatamist tuleb mõista tingimusi. Öösel ei karjatata, eriti kui karjamaa asub metsas. Öösine karjatamine tähendab, et veised karjatatakse õhtul, kuni pimedas saabumiseni, ja hommikul alates päikesetõusust, kasutades jahedamaid tunde. Lühikese suvise öö puhkab kari karjamaal. Seesuguse karjatamiskorra juures kasutatakse karjamaasööt kõige paremini.

Uus karjatamise kord ja halja lisasööda andmine päevase karjatamise vaheajal on tõstnud karja toodangut. See nähtub järgnevast näitest.

Esimeses veisefarmis oli 1944. a. kevadel kuni juulikuuni

tarvitusel harilik karjatamiskord: kari aeti karjamaale varahommikul ning lauta keskpäevaks ja ööks, haljast lisasööta karjale ei antud. Juuli algul oli karja keskmine päevalüps 671 liitrit. Kolhoosi zootehnik E. V. Rõbina ja farmijuhataja Dimitri Sokolov, pidades nõu sm. Smirnoviga, viisid sisse varemkirjeldatud päevakorra „öösise karjatamise“ ja päevase halja lisasööda andmisega. Tulemused ei lasknud kaua oodata. Kümne päeva pärast keskmine päevalüps tõusis kuni 831 liitrini, kusjuures ühe lehma keskmine päevalüps tõusis 10 päeva jooksul 8,9 liitrit 10,9 liitrini.

Uus karjatamiskord ja haljas lisasööt mõjusid hästi kõigile lehmadele, nii vanadele kui noortele, keskmise- ja kõrgetoodangulistele. Üheksa korda poeginud lehmäl „Neždanka“ tõusis toodang 10—11 liitrit 18—20 liitrini, kuus korda poeginud „Saidal“ tõusis ööpäevane lüps seniselt 15—16 liitrit 22—23 liitrini, s. o. 8 liitri võrra; kolm korda poeginud lehmad „Služanka“ ja „Poltaava“ hakkasid senise 8—9 liitri asemel andma 14 kuni 17 liitrit; ka esmakordselt poeginud „Pugovka“, kes oli andnud 9—10 liitrit piima päevas, tõstis lüpsi 14—15 liitrini.

Karjamaade ratsionaalne kasutamine ja halja lisasööda andmine kindlustasid lehmadel piimatoodangu tõusu. Farmi loomakasvatajad suutsid ilma jõusöödata mitte ainult ära hoida toodangu languse, vaid vastupidi, saavutasid toodangu tõusu. Piimatoodang suudeti hoida kõrge ka juulija augustikuus, see on ajal, millal see harilikult hakkab pikkamööda langema.

Väga suure tähtsusega on ka halja lisasööda kasutamise õige tehnika. Seda oli võimalik näha 1944. aasta suvel naaberkolhoosis „Progress“ Kinešma rajoonis, kus farmi zootehnik ja juhtkond ei pööranud sellele suurt tähelepanu. Halja lisasööda söötmise alguses ei korraldanud vastavalt karjatamist, ei võetud tarvitusele „öösist karjatamist“, kari oli karjamaal ainult lühikest aega. Võis märgata, et karjatamine muutus karjale ainult jalutamiseks. Lehmadel tekkis oludekohane refleks, et peamise sööda saavad nad laudas. „Jalutades“ metsakarjamaal, ruttasid lehmad koju joostes. Haljas lisasööt muutus lisasöödast põhisöödaks. Olgugi et lehmad said seda iga päev suurtes

kogustes, tõusis toodang aeglaselt ja oli madalam kui ta oleks pidanud olema.

Partei 17. kongressi nimelises kolhoosis ei antud haljassööta ette kohe, kui kari tuli lauta, vaid 1—1½ tunni möödumisel. Pärast halja lissööda söömist jäi lehmadele veel küllalt aega puhkuseks ja mäletsemiseks ja õhtul läksid lehmad karjamaale mitte päris täissöönuna. Sel viisil halja lissööda andmisel pidasid farmi loomakasvatavad silmas just karjamaa täielikku ärakasutamist põhisöödana, haljast lissööta anti ainult lehmade piimatoodangu tõstmiseks.

Seakasvatufarmides kasutavad sead kevadest sügiseni pehme rohttaimestikuga karjamaad farmilähedases külvikorras, samuti farmilähedast looduslikku karjamaad. Pealesse antakse sigadele haljassööta sigalas künadest. Selle söötmissiisiga hoitakse tunduvalt kokku jõusöötasid, kartuleid ja muid söötasid.

Hobuste ja lammaste karjatamine toimub samuti kui teistes kolhoosides. Hobustele antakse samuti haljast lissööta.

Linnukasvatufarmis on kanadele erilised tarastatud jalutusaiad. Linnud saavad vabalt mineraalsööta, mis koosneb kruusast, söest ja kondijahust. Jalutusaed on väike ja vajab laiendamist. Kanade karjatamist koristatud viljapõldudel pole tarvitusele võetud, mis võib olla üheks madala munatoodangu põhjuseks.

Partei 17. kongressi nimelises kolhoosis on vääriliselt hinnatud haljassööda kui kõige odavama sööda tähtsust kõigile loomaliikidele. Looduslike karjamaade ratsionaalse kasutamise süsteem, kõrgetoodanguliste kultuurkarjamaade organiseerimine söödakülvikordades ja külvatud heintaimede õige kasutamine haljaks lissöödaks, see kõik loob tingimused ühiskarja arvuliseks kasvuks ja toodangu tõusuks.

SOOTADE VARUMINE LAUDAPERIOODIKS

„Heinaviljeluse süsteem nõuab et sööda pindala oleks täpselt arvestatud majapidamise vajaduste kohaselt. Ta ei kannata selle pindala vähendamist, vaid peab olema ranges seoses majapidamise vajadustega.“

Akadeemik V. R. Viljams

Karja küllaldasel määral väärtusliku söödaga kindlustamine on vältimatuks eelduseks kolhoosi loomakasvatuse arenemisele ja karja tootlikkuse kasvule. Karja suurendamine ja toodangu tõstmine pole võimalik, kui puuduvad söödad.

Iga kolhoosi, eriti aga arenenud loomakasvatusega kolhoosi, üheks tähtsamaks ülesandeks on kore-, mahlakate ja kontsentreeritud söötade tootmine. Karja söötmine laudaperioodil küllaldase hulga täisväärtuslike söötadega on loomakasvatuse edasise edu pant.

Partei 17. kongressi nimeline kolhoos on pidanud alati oma esmajärguliseks ja tähtsaimaks ülesandeks söötade tootmist ja varumist laudaperioodiks. Põllu- ja niiduviljuse ümberkorraldamise eesmärgiks heinaviljeluse külvikordade sisseviimisega polnud mitte ainult tera- ja köögiviljasaagi tõstmine, vaid ka küllaldase koguse väärtuslike söötade tootmine karjale laudaperioodiks.

Märkimisväärne osa põllumajandussaadustest pole inimitoiduna kasutatav. Need on põllumajanduse toodangu jäätmed — õled ja aganad. Söötes neid loomadele saame täisväärtuslikke toiduaineid — liha, rasva, piima — ja toorainet tööstusele (villa, nahka jne.). Ainult põllunduse jäätmeist aga ei jätku loomakasvatuse arenemiseks, on vaja

veel kontsentreeritud söötasid ning haljas- ja mahlakaid söötasid.

Varem söödeti partei 17. kongressi nimelises kolhoosis veiseid, hobuseid ja lambaid laudaperioodil ainult koresöötadega: heinte ja põhuga. Heinaviljeluse külvikordade siseseviimisega on koresöötade saak iga aastaga kasvanud. See on loonud soodsad tingimused ühisloomakasvatuse arenemiseks ja kolhoosnikute isiklike loomade arvu suurendamiseks.

Tabelis on toodud andmed koresööda kogusaagi kohta ja heinte osatähtsuse kohta selles (andmed tsentnerites)

Näitajad	1939. a.	1940. a.	1941. a.	1942. a.	1943. a.
Heina kogusaak	4597	5681	10487	12263	14576
Sellest eraldatud ühisloomakasvatusele	3651	3621	7112	8341	8625
% kogusaagist	79	64	67	68	59
Suviviljapõhu kogusaak	2695	3258	4280	5466	5888
Sellest eraldatud ühisloomakasvatusele	1643	1674	1895	3807	2602
% kogusaagist	61	51	44	69	44
Uhe tsentneri suviviljapõhu kogusaagi kohta oli heina kogusaak	1,7	1,7	2,4	2,3	2,4
Uhe tsentneri suviviljapõhu kohta eraldatud ühisloomakasvatusele heinu	2,3	2,1	3,7	3,0	3,3

Tabelis pole toodud andmeid talvvilja põhu kohta, sest see läheb allapanuks ja loomasöödaks seda ei kasutata.

Suvised vilja kogusaagi suurenemisega kaasnes suvivilja põhu kogusaagi kahekordne suurenemine. Samal ajal tõusis heina kogusaak rohkem kui kolmekordseks. Heina osatähtsus koresöötade hulgas kasvas. Kui 1939. aastal tuli ühe tsentneri põhu kohta 1,7 tsentnerit heina, siis tuli seda 1943. aastal juba 2,4 tsentnerit.

Koresööta saab kolhoos rohkem kui vaja. Tuleb märkida, et ühiskarja kasv jääb maha söötadega varustamise võimalusest. Ühisloomakasvatuse vajadusteks ei tarvitata ära kaugelki kõiki söötasid. 1939. a. näiteks eraldati kogusaagist 79 protsenti heina ja 61 protsenti põhku, 1943. a.

aga ainult 59 protsenti heina ja 44 protsenti põhku ühis-
karjale.

Tunduv osa söötadest kasutatakse kolhoosnike isikliku loomapidamise vajadusteks. Kõige selle juures on kolhoosis veel suured reservid ühisloomakasvatuse arvuliseks kasvuks ja karja tootlikkuse tõstmiseks.

Heina ja põhku antakse kolhoosis juba rida aastaid tööpäevade eest, samuti ergutus- ja täiendava tasuna heinatööstest osavõtjaile juhul, kui põllutööbrigaadid on kogunud heina üle määratud plaani. Ausalt töötavail kolhoosnikuil on kõik võimalused oma loomadele vajaliku koresööda — heina ja põhu — saamiseks.

Karja söötmine laudaperioodil ei saa piirduda ainult koresöötadega. Veiste, sigade, lammaste ja lindude söödatsioonides omavad suurt tähtsust mahlakad söödad: silo, söödajuurvili ja kartul. Mahlakad söödad on suure dieedilise tähtsusega kõikidele loomaliikidele. Nad ei ole mitte ainult ise hästi söödavad ja kergesti seeditavad, vaid soodustavad ka teiste ratsioonis olevate söötade seedivust.

Harilikult sisaldavad mahlakad söödad vitamiine, mis on vajalikud loomade terviseks, kasvuks ja toodanguvõime tõusuks, mida aga ei saa ütelda koresöötade, põhu ja heinte kohta. Koresöötades, välja arvatud eriliselt ettevalmistatud vitamiinirikas hein, on vitamiinivarusid väga vähe. Mahlakad söödad mõjuvad ka piimatoodangut tõstvalt, mistõttu neid sageli nimetataksegi piimaajajaiks.

Aukohta on farmides hakanud omama silosööt, eriti viimaseil sõja-aastail. Iga aastaga valmistatakse ikka rohkem silosööt. Seda näitavad ka järgmised arvud:

	1939. a.	1940. a.	1941. a.	1942. a.	1943. a.	1944. a.
Valmistatud silosööt (tsentnertes)	660	1220	1920	3700	6030	6850
Protsentides 1939. a.	100	185	291	560	913	1036

Silosööda valmistamine suurenes 1939. aastast rohkem kui 10 korda, sõja ajal aga rohkem kui viis korda.

Silo väärtus paraneb iga aastaga. Varem tuli ette silo riknemisi, nüüd aga neid juhtumeid enam ei esine. Silo on kõrgeväärtuslik ja loomad söövad seda isukalt.

Sileerimist teostatakse farmi lähedal kraavides ja aukudes. Kogemused on näidanud, et vooderdamata aukudes ja kraavides silo tugevasti rikneb. Silo kokkupuutumisel mullaga augu seintel ja põhjas kutsub esile ägeda hallituse tekkimise, mida põhjustavad mullast läbitungiv õhk ja vesi. Silo väline kiht 10—20 sentimeetri paksuses rikneb ja muutub söötmiseks kõlbmatuks. Silohoidlate väikese mahutavuse juures moodustab augu külgedel ja põhjas riknenud silo 20—30 protsenti, millise kaoga ei saa rahul olla.

Nüüd vooderdatakse kolhoosi kõik uued silohoidlad. Hoidlaid oli 1944. aastal üksteist: 2 kraavi 84 tonni ja 9 auku 601 tonni mahutavusega. Vanad hoidlad — 2 kraavi 42 tonni ja 2 auku 63 tonni mahutavusega, üldmahuga 210 tonni — on seni vooderdamata. Ulejäänud 7 auku, üldmahuga 475 tonni, on vooderdatud kapitaalselt, mille hulgas 4 auku, mahuga 100 tonni, ja 3 auku, mahuga 25 tonni, on vooderdatud tellistega ja nende seinad ning põhjad on vee- ja õhukindlad. Ule kahe kolmandiku (69 protsenti) silost mahutatakse hästi vooderdatud hoidlaisse.

Sileerimiseks kasutatakse kultuurheina ja köögivilja jäätmeid, kuid suur osa silost koosneb metsikust rohurst. 1944. aastal sileeriti 6850 tsentnerit silomassi, millest 4010 tsentnerit (59 protsenti) oli metsikutest heintaimedest ja ainult 2840 tsentnerit (41 protsenti) ristiku-timutiädalast.

Mitmeaastastest heintest valmistatud silo on väga toitev valgu-, mineraalainete- ja vitamiinirikas sööt. Söödaväärtuselt on see silo liik üks väärtuslikemaid kõigile põllumajanduslikele loomadele. Nii võrdub 6—7 kilogrammi ristiku-timutiädala silo ja 7—8 kilogrammi metsiku rohu silo söödaväärtuselt ühe süga.

Viimaseil aastail toimub sileerimine järgnevalt: põllutööbrigaadid varuvad sileerimiseks haljasmassi, loomakasvatusbrigaadid aga teostavad sileerimise. Loomakasvatusbrigaadi ülesandeks on ka silohoidlate korrashoid: puhastamine, jooksev remont ja korrasoleku jälgimine. Loomakasvatusbrigaad täidab silohoidlad ja katab need savi ja mullaga.

Kui silohoidlad on sileerimiseks korda seatud, teeb kolhoosi esimees ühele või mitmele põllutööbrigaadile ülesandeks varuda (niita) määratud kogus haljasmassi ja

vedada see määratud päeval silohoidlate juurde. Põllutööbrigaadi brigadiir annab haljasmassi loomakasvatusbriigaadi brigadiirile üle kaalu järgi, kusjuures kaal määratakse ligikaudselt mahu järgi. Kui haljasmass on väärtuselt halb ega kõlba sileerimiseks, praagib loomakasvatusbriigaadi brigadiir selle ega võta seda sileerimiseks vastu.

Loomakasvatusbriigaad paigutab haljasmassi auku või kraavi ja trambib hästi kinni. Sileerimiseks kasutatakse harilikult peenikest õrnakõrrelist rohtu, seepärast puudub vajadus selle peenendamiseks. Tampimisel läheb seesugune materjal tihedalt kokku ja saadakse hea väärtusega silo.

Hea töö organiseerimine sileerimise juures võimaldab sileerimise läbi viia lühikese aja jooksul. Briigaadid kindlustavad kuni 100-tonniste siloaukude täitmise 1—2 päevaga, teostades samaaegselt rohu niitmist ja juurdevedu. Silohoidlate täitmine lühikese ajaga tagab hea väärtusega silo.

Sileerimine toimub tavaliselt suve algul ja keskel. 1944. aastal valmistati juunis niinimetatud „varajast“ silo 275 tonni metsikust rohust. Peale selle valmistati silo juuli lõpul 284 tonni ristiku-timutiädalast ja lõpuks augustis veel 126 tonni metsikust rohust ja ädalast.

Peamisteks silo tarvitajateks farmis on veised. Keskmiselt valmistatakse ühe lehma kohta 8 tonni silo, millest tegelikult söödetakse laudaperioodi jooksul ühele lehmale keskmiselt 4 tonni, ülejäänud aga tarvitatakse noorkarjale ja teistele loomaliikidele. Silo söötmist alustatakse karja lauta jäädes ja see lõpetatakse kevadel mõni aeg pärast karjatamise algust, kui rohi on juba küllaldaselt kasvanud. Töökulu silo valmistamisel on ligikaudu võrdne töökuluga heina tegemisel, sest nii heina kui silo valmistamise toorainena kasutatakse külvatud ja metsikult kasvavaid hein-taimi.

Teiseks tähtsamaks mahlaka sööda liigiks laudaperioodil on kartul. Kolhoosis saadakse märkimisväärsed kogused seemne- ja söögikartulit. Sorditeravilja kõrval on kartul üheks tähtsamaks põllunduse müügisaaduseks.

Loomasöödaks kasutatakse mitte täisväertuslikke kartuleid, vaid koristamisel ja sorteerimisel eraldatud väikesi ning vigastatud kartuleid. Seesugune praak moodustab

umbes 10 protsenti kogu kartulisaagist. 1944. aasta 16 383-tsentnerisest kartulisaagist oli „jätteid“ üle 1500 tsentneri, mis söödeti peaaesjalikult sigadele ja lindudele.

Majapidamise kartulik kasvatuslik suund kindlustab kolhoosi loomakasvatusele märkimisväärse koguse esmaklassilist mahlakat sööta.

Kartuleid söödetakse loomadele harilikult keedetult ja segus teiste söötadega.

Kolmandaks mahlaka sööda liigiks laudaperioodil on söödajuurvili, mida kasvatatakse farmilähedastes külvikordades ja farmilähedastel põldudel. Söödajuurvilja on üldiselt vähe ja seda kasutatakse söödaks sigadele ja lüpsilehmadele laudaperioodi algul.

Analüüsides üksikute mahlaka sööda liikide osatähtsust 1944.—1945. aasta laudaperioodil osutus pilt järgmiseks:

Mahlakate söötade kasutamine 1944/45. aasta laudaperioodil.

Söödad	Kogus ts	Osa täht- sus %%	Sööt- ühi- kuid	Osa- täht- sus sü- te järgi %%	Seeduvat valku kg	Osatähtsus valgu järgi protsentides
Silo metsikust rohust ja ristiku-timutiädalast	6850	74	97 100	64	8170	82
Kartul	1500	17	45 000	30	1500	15
Söödapeet	800	9	9600	6	240	3
Kokku	9150	100	151700	100	9910	100

Toodud andmeist nähtub, et peamise mahlaka sööda koguse ja väärtusliku valguvaru moodustab silo ning seejärel kartul. Söödajuurvili omab mahlakate söötade hulgas tähtsuseti kohta, mida aga ei saa pidada normaalseks. Söödajuurviljasaak on madal ja tema kasvupind väike. On vaja tõsta söödajuurviljasaaki ja laiendada kasvupinda.

Loomade tootlikkuse tõstmine, isas- ja emasloomade ning noorkarja õige söötmine pole mõeldav ilma vajaliku valguta söödaratsioonis.

Pole küllaldane anda loomadele sööta ainult söötühikuis väljendatud söödaväärtuse alusel. Kolhoosi söötades on süsivesikuid küllalt, kuid piimatoodangu tõstmine ning

veiste, sigade ja lindude söötmine pole mõeldav, kui söödad ei sisalda vajalikul hulgal valku.

Enne sõda ei suutnud kolhoos haljas-, mahlakate ja koresöötade ratsiooni arvel loomade valgutarvet rahuldada. Valgu puudujääk kaeti kontsentreeritud valgurikaste söötadega, kolhoosi söödateraviljaga või õlikookide ja jahvatusjätete juurdeostu teel. Jõusöötasid söödeti märkimisväärtes kogustes hobustele, lüpsilehmadele ja pullidele, samuti sigadele ja lindudele.

Enne sõda, 1939. aastal, kui ühiskarja loomade arv oli praegusest kaks korda väiksem, tarvitati ligi 3500 tsentnerit jõusööta. 1940. aastal oli karjale söödud jõusööda kogus 3480 tsentnerit. Karjale antav jõusööda kogus osutus siiski mitteküllaldaseks, see ei katnud loomade valgutarvet.

Sõja ajal halvenes karja söötmine jõusöötadega, tunduvalt vähenes ostujõusööda kogus. Ainukese jõusöödana osteti vähestes kogustes veskijätteid Kinešma veskitest, mis sisaldab peamiselt kaerakesti ja söklaid. Rangelt kokkuhoidlik tuli olla ka kolhoosi oma teravilja tarvitamises.

Karja arvulist suurendamist ja tootlikkuse tõstmist tuli Isamaasõja aastail teostada söötmise juures tugevasti vähendatud valgunormidega.

Loomade valgutarve tuli rahuldada ainult olemasolevate söötade arvel ja valgusisalduse tõstmise arvel haljas-, mahlakas ja koresöödas.

Kolhoos tuli selle ülesandega edukalt toime. Ühiskarjale söödeti aastail 1940—1943 jõusööta järgmistes kogustes:

	1940. a.	1941. a.	1942. a.	1943. a.
tsentnerites	3840	355	1601	1869
protsentides 1940. a. võrreldes	100	10	46	53

Jõusööta anti peamiselt hobustele, sigadele, lindudele, vasikatele ja üsna tühistes kogustes ka lehmadele ja teistele loomadele. Neil aastail loomade arv kasvas suuresti veiste, sigade ja lammaste juurdekasvu teel, samuti suurenes tunduvalt ka loomakasvatussaaduste — piima, liha ja villa — toodang.

Tarvituselevõetud abinõud haljas-, kore- ja mahlakate söötade valgusisalduse tõstmiseks olid elementaarsed, kuid väga tagajärjekad. Karjatamisperioodi kõige kriitilisematel suvekuudel kasutati halja lisa söödana laialdaselt liblikõielisterikast haljassööta (ristikut, vikki), mis sisaldab suures määral valku. Kultuurkarjamaa rohukamara parandamise abil suurendati karjamaasöödas valgu kogust

Laudaperioodil hakati kasutama rohkem heinu kui põhku, mistõttu koresööda valgusisaldus suurenes. Silosööda tarvituse laienemisega tõusis ka mahlaka sööda valgusisaldus.

Arvestus näitab, et heinte ja põhu suhte muutmisega söödaratsioonis võib seeduva valgu kogust tõsta 40—45 protsendi võrra või ligikaudu 3 kilogrammi seeduva valgu võrra iga tsentneri söödaks tarvitatud suviviljapõhu kohta.

Enne sõda söödeti lehma kohta 1 tonn silo, nüüd söödetakse 4 tonni. Selle tulemusena suureneb seeduva valgu kogus aasta söödaratsioonis 35—40 kilogrammi võrra, mis vastab 3,5—4 tsentneri söödateravilja valgusisaldusele.

Tehes arvestuse söödaratsioonis karjale antud valgu kohta, selgub, et Isamaasõja aastail suurenes seeduva valgu kogus ühe lehma kohta 55—60 kilogrammi võrra, mis vastab 550—600 kilogrammile söödakaerale.

Sel teel järjekindlalt parandades veiste ja lammaste söötmist haljas-, kore- ja mahlaka söödaga suurendati söötade valgusisaldust, mis tõstis loomade tootlikkust ka jõusöödaannuste vähenedes.

Sigade ja lindude söötmise korraldamine vähenenud jõusöödakoguste juures oli märksa raskem. Veistele, lammastele ja isegi hobustele on võimalik sööta küllalt suurtes kogustes haljas-, kore- ja mahlakat sööta selleks, et tõsta söödaratsiooni valgusisaldust.

Hoopis teistsugune on olukord sigade ja lindude söötmisel. Sigade ja lindude seedekanalil pikkus on väike, mistõttu see ei võimalda kore- ja mahlakate söötade mahutamist suurtes kogustes, igal juhul mitte sel määral, et see sisaldaks sigadele ja lindudele vajalikul määral valku.

Sead ja linnud seedivad halvasti kiudainet. Tegelikult jääb see sigadel ja lindudel seedimata ja on nende seedelundeile isegi kahjulik.

Sigade ja lindude söödaks on kohased kontsentreeritud

söödad, mis on väiksemahulised ja sisaldavad vähe kiudainet.

Mahlakad ja haljassöödad on sigadele ja lindudele vajalikud peaaesjalikult dieediliste omaduste poolest ja söödetaavad kogused ei ole suured.

Sõja-aastail, kui oli vajalik kontsentreeritud söötade range kokkuhoid, söödeti nimetatud põhjusil sigadele ja lindudele jõusööta küll märkimisväärses kogustes, kuid sõjaeelse ajaga võrreldes siiski vähem mahlakate söötade (kartuli ja juurvilja) ja haljassööda (karjamaa, halja lisa-sööda) osa suurenemise tõttu söödaratsioonis.

Suurt kokkuhoidu jõusööda tarvitamises sea- ja linnukasvatustfarmides saavutati 1944.—1945. aasta laudaperioodil, kui sigade ja lindude söödana võeti tarvitusele heinalahed.

Kolhoosis on korduvalt katsetatud heinajahu valmistamist ja selle söötmist sigadele ja lindudele, tulemusi aga ei ole saavutatud. Selle küsimuse juures oli tegemist kahe tõsise raskusega, mis kolhoosile osutusid ületamatuiks.

Esiteks puudus kolhoosil masin heina jahvatamiseks, naabruse veskid aga olid alatiselt üle koormatud vilja jahvatamisega elanikele. Teiseks peab jahvatatav hein olema kuiv nagu „püssirohi“, sisaldades mitte üle 10—12 protsendi niiskust. Harilikult hein ei ole nii kuiv, sest ta võtab endasse õhu niiskust. Heina kuivatamine rehetas või kuivatise nimetamisväärses kogustes on palju tööd nõudev. Nende raskuste tõttu ei võetud tarvitusele heinajahu valmistamist.

Heinalahedete kogumine on hoopis lihtsam toiming. Harilik hein, või veel parem ristik pekstakse hobumasinal või käsitsi. Lahed ja õied, kui kõige hapramad osad, murduvad ja eralduvad vartest. Viimased koos külgejäädud lehtedega lähevad veiste ja lammaste söödaks (sööda väärtuselt ületab suviviljapõhku), kes mäletsejaina kiudaine hästi ära kasutavad. Heintaimede lahed ja õied on väga heaks kontsentreeritud söödaks sigadele ja lindudele. Neis on valku 1,5—2 korda rohkem kui teraviljas, samuti sisaldavad nad rohkesti mineraalaineid ja vitamiine, kiudainet aga hoopis vähem kui varred ja üldine heinamass.

Partei 17. kongressi nimelise kolhoosi kogemused 1944.

aastast kinnitavad heinalehtede hõlpsat valmistatavust. Keskmise väärtusega ristiku-timutikuhi, umbes 14—15 tonni, lasti läbi hobumasina 2 päeva jooksul. Põhu asemel tulid masinast heinavarred, terade asemel heinalehed, mille hulgas olid õied ja õrnemad varreosad. Nii saadi korraga 45 tsentnerit heinalehti sigade ja lindude söödaks. Heinapeksu võib teostada igal aasta-ajal. Nii kõrget heina kuivuse astet kui heinajahu valmistamisel pole siin vaja.

Sigadele ja lindudele söödeti 1944.—1945. aasta laudaperioodil heinalehti väga heade tagajärgedega. Oli võimalik tunduvalt vähendada jõusöödaannust ja mõnel puhul, nagu järgnevast selgub, saadi läbi peaaegu ilma jõusöödata, kahjustamata sigade ja lindude tervist ning toitumust.

Viimaseil aastail on andnud häid tulemusi sigade söötmine ristikuseemne hõõrumisel eralduvate aganatega. Ristikheina aganad, samuti kui lehed, on valgurikkad (olguigi vähemal määral) ja võivad edukalt asendada jõusööta sigade söödaratsioonis.

Ristiku seemnesaagist iga-aasta 40—45 hektaariliselt pindalalt saadakse tavaliselt 100—150 tsentnerit aganaid, mis valgu poolest asendab niisama suurt kogust jõusöötasid.

Seega on kujunenud farmide söödaratsioonid kolhoosis ühe või teise söödaliigi olemasolu kohaselt. Näitena toome 1944.—1945. aasta laudaperioodi tüüpilised söödaratsioonid.

Tööhobused said ööpäevas keskmiselt 14 kg heinu ning talvel 2—3 kg ja kevadel pingelise põllutöö ajal 5 kg kaeru. Seesuguse söödanormi juures on hobused täiesti töövõimelised. Raske töö juures vajavad hobused ööpäevas 9—10 söötühikut ja 750—800 grammi seeduvat valku. Nimetatud söötadega antakse aga 10—12 söötühikut ja 750—900 grammi seeduvat valku.

Lehmäd, eluskaaluga 350—400 kg, said päevas keskmiselt 12—14 kg koresööta, peamiselt heina, ja olenevalt piimatoodangust, 10—20 kg silo. Söödajuurvilja söödeti lehmadele sügisel koos siloga. Nimetatud söödaga anti küllaldaselt söötühikuid ja seeduvat valku 8—10-liitrise ööpäevase piimatoodangu puhul. Piimaanni tõustes 20 liitriini ja üle selle suurendati silo ja heinte kogust.

Sugupullid said ööpäevas 10—12 kg head ristikkeina, 2 kg kaeru ja silo vastavalt eluskaalule.

Lambad, keskmise eluskaaluga 40 kg, said 2 kg heina ja 1 kg kartuleid. Nimetatud söödaratsioonis on 1,1—1,2 söötühikut ja 75—80 grammi seeduvat valku.

Vabadele ja tiinetele emistele, eluskaaluga umbes 100 kg, anti päevas 4 kg kartuleid, 2 kg ristikkeinalehti, 2 kg ristikuaganaid ja 1 kg kaerakliisid. Seesugune peaaegu ilma jõusöödata ratsioon näib esimesel pilgul kehvana, mis ei suuda rahuldada loomade söödatarvet. Tegelikult ei ole asi nii. Uleliidulise Söötade Instituudi laboratooriumi analüüsi andmed kinnitavad, valgu ja karotiini küllaldast olemasolu heina lehtedes ja aganates, mida söödeti partei 17. kongressi nimelises kolhoosis.

Sigade söödatarve (söötühikute, seeduva valgu, tähtsamate mineraalainete ja karotiini — provitamiini A ehk „kasvuvitamiini“) ja selle rahuldamine on toodud järgnevas tabelis:

Seafarmide emiste ööpäevane söödatarve ja selle rahuldamine söödaratsiooniga

	Kogus kg	Sööt- ühikuid	S i s a l d a b			
			Seedu- vat valku g	Kalt- siumi g	Fos- forit g	Karotiini (provi- tamiin A) mg
Vajadus	—	4,0	290	24,0	20,0	20
Söödaratsioonis:						
Kartul	4	1,2	36	0,3	2,5	jäljed
ristikulehed	2	1,3	302	48,0	16,0	145
ristikuaganad	2	1,8	240	29,8	3,4	40
kaerakliid	1	0,3	14	0,6	2,6	jäljed
K o k k u:	9	4,1	592	78,7	24,5	195
Kuidas on vajadus rahul- datud (ülejääk + või puudujääk—) . . .	—	+0,1	+302	+54,7	+4,5	+175

Toodud arvudest nähtub, et loomade toitainetevajadus, valgutarve ja mineraalainete ning karotiiniinõue täielikult rahuldati.

Sigade söötmisel peamiselt kartuliga ei ole otstarbekohane valgutarbe rahuldamiseks lisada ratsiooni teravilja. Kartulis on palju süsivesikuid ning väga vähe valku ja mineraalaineid, karotiin täiesti puudub. Teraviljas on rohkesti süsivesikuid, mida seed saavad ka kartulist, see-eest aga vähe valku (umbes 100 grammi kilogrammi kohta) ja mineraalaineid; vitamiinid puuduvad sageli täiesti. Kartulit söötes tuleb lisada ratsioonile sööta, mis rikas valgust, mineraalainetest ja vitamiinidest. Seesugusteks söötadeks on heinalahed ja osalt ka ristikuaganad. Need söödad on ratsioonis kartulile heaks täienduseks.

Mainitud söödaratsiooni juures oli sigade kehaseis täiesti rahuldav, poegimine hea ja põrsad täiesti terved.

Imetajaile emistele lisati ratsiooni esimesel kuul pärast poegimist veidi kaerajahu, hiljem aga viidi nad jälle endisele ratsioonile.

Lindudele anti kuni 1944. aasta sügiseni talveperioodil 100 grammi teri täiskasvanud linnu kohta päevas. Kontsentreeritud söötade vähesuse tõttu hakati 1944.—1945. aasta talvel söötma päevas 50 g teri, 30 g kartuleid ja kuni 100 g ristikheinalahti.

Ratsioonid	Söötade liigid	Kogus g	S i s a l d a b			
			sööt- ühikuid	seeduvat valku g	mine- raal- ainet g	karotiini mg
Kuni 1944. aastani	kaeraterad	100	0,10	10,0	3,0	jäljed
Laudaperioodil 1944. - 1945. a.	kaeraterad	50	0,05	5,0	1,5	jäljed
	kartul	30	0,01	0,3	0,1	jäljed
	heinalahed	100	0,06	15,1	7,0	7,2
	Kokku :	180	0,12	20,4	8,6	7,2
Uue ratsiooni võrd- lus vanaga (+ või -)	—	+ 80	+ 0,02	+ 10,4	+ 5,6	+ 7,2

Teraannuse vähendamine poole peale ei mõjunud halvasti, västupidi, kanad hakkasid munema varem kui eelmistel aastatel.

Võrreldes lindude vana ja uut söödaratsiooni (vaata tab. lk. 105) selgub, et uus ratsioon, hoolimata teranormi vähendamisest poole peale, annab lindudele siiski kaalult suurema koguse sööta ja on seejuures väärtuslikum kui ainult terasööt, olles kohane ka munatoodangu tõstmiseks.

Kolhoosi poolt sõja viimaseil aastail tarvituselevõetud abinõud söödatoodangu suurendamiseks laudaperioodiks, mahlakate söötade tarvituselevõtt kõikide loomaliikide söötmisel, valguvaru täielik kasutamine kore- ja mahlakates söötades ning teravilja kokkuhoidmine teiste kontsentreeritud söötadega asendamisega, avastas kolhoosi söödareservid, mis pole veel kaugeltki mitte tühjaks ammutatud loomakasvatuse edasiseks arendamiseks ja tootlikkuse tõstmiseks.

Seda tööd alustas kolhoos enne Isamaasõda, kui ta hakkas üle minema heinaviljeluse süsteemile.

Sõjaaja rasketes tingimustes avastati paljud seni kasutamata söödaressursid. Heinaviljeluse süsteem pole kolhoosis veel kõigis osades vajalikult rakendatud, kuid ta on siiski kogu söödatootmise täieliku ümberkorralduse alguseks.

Sõja ajal mobiliseeritud ja kasutatud söödaressursid moodustavad ainult osa kolhoosi kolossaalsetest söödareservidest.

Lähemal aastail on täiesti võimalik tõsta heinasaaki põllu- ja söödakülvikordades, tõsta kartuli kogusaaki, saada söödajuurvilja kõrgeid ja kindlaid saake, arendada söötade sileerimist ja tõsta söödateravilja saaki söödaressursside suurendamiseks loomakasvatuse edasise kiire arenemise kindlustamiseks.

Kolhoosnikute töö õige korraldamisega, nende isiklike huvide ühendamisega ühiskondlike huvidega, kollektiivse majapidamise kõigi harude edendamisega, pidades rangelt kinni sisseviidud külvikordadest, muutis Tšeganovo partei 17. kongressi nimeline kolhoos Suure Isamaasõja raskeil aastail oma majapidamist kindlamaks, abistades toiduainete ja põllumajanduse toorainetega rinnet ja tagalat.

Kuid saavutatud eduga ei ole veel ära kasutatud kõiki tootmisalaseid võimalusi. On veel suured seesmised reservid põllumajandusliku artelli edasiseks kasvamiseks. Nõukogudemaa rahuliku arenemise tingimustes, võideldes uue viisaastakuplaani täitmise ja ületamise ning meie rahvamajanduse taastamise ja arenemise eest, saavutab kolhoos uusi silmapaistvaid tulemusi.

SISUKORD

Partei 17. kongressi nimeline põllumajanduslik artell	5
Kolhoosi maal on jalule seatud kindel kord	15
Põllukülvikorrad	33
Niidukarjamaa- ja niidukülvikorrad	54
Farmilähedased söödakülvikorrad	64
Kolhoosi niidud ja nende parandamine	70
Loomakasvatuse arenemine	74
Karjamaade kasutamine	85
Söötade varumine laudaperioodiks	94

Vastutav toimetaja V. TEITELBAUM

Tehniline toimetaja E. PLAKS

С. С. Шаин. Введение правильных севооборотов и создание прочной кормовой базы.

На эстонском языке.

Ladumisele antud 3. VII 1948. Trükkimisele antud 22. VII 1948. Paber 56 : 79 cm ¹/₁₆. Trükiarv 3000. Trükitähti trükipoognas 37120. Trükipoognaid 6,75. Arvutuspoognaid 5,91. MB-06385. Tellimise nr. 2295.

Trükikoda „Kommunist“, Tallinn, Pikk 2.

Trükivigade õiendus

Lk.	Rida	On trükitud	Peab olema
11	1. ülalt	tuulerootori	tuulemootori
28	9. ülalt	tööpäivi	tööpäevi
29	5. alt	vaatavalt	vastavalt
101	7. ülalt	kogust	kogust.